

INHIMILLINEN TOIMINTA ASUKKAIDEN TILOISSA

Inkeri Rehtilä
Helsingin yliopisto
Yhteiskuntapolitiikan laitos
Sosiaalityön ammatillinen
lisensiaatintutkimus
Yhteisösosiaalityön erikoisala
Maaliskuu 2009

Tiedekunta-Fakultet-Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos-Institution-Department Yhteiskuntapolitiikan laitos
Tekijä-Författare-Author Rehtilä, Inkeri		
Työn nimi-Arbetets titel-Title Inhimillinen toiminta asukkaiden tiloissa		
Oppiaine-Läroämne-Subject Sosiaalityö		
Työn laji-Arbetets art-Level Lisensiaatintyö	Aika-Datum-Month and year 2009-03-18	Sivumäärä-Sidantal-Number of pages 157 s.
Tiivistelmä-Referat-Abstract Tutkimus on etnografinen tutkimus. Sen kohteina on kolme erilaista asukastilaa, joita yhdistää yhdyskuntatyö asuinalueella. Tutkimuskysymyksenä on, mitä merkityksiä inhimillisellä toiminnalla asukastiloissa on asukkaiden hyvinvoinnille? Tutkimustehtävä on tämän inhimillisen toiminnan ja tapahtumien tunnistaminen siten, että tutkija tulkitsee tutkittavien omaa ymmärrystä niistä. Tutkimuksessa kenttä jäsenyyttä tulkitettiin ja sosiaalisesti konstruoituna. Aineiston keruun metodina on etnografia, jolloin tutkimusaineistoa on tuotettu yhdessä tutkittavien kanssa. Tutkimusaineisto koostuu osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoista ja haastattelua-aineistosta yhteensä 330 sivua tekstiä. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään valokuvia, piirroksia ja tausta-aineistoa. Etnografia ymmärretään kokemukseksi tutkittavien kanssa ja heiltä oppimiseksi. Katse tutkimuksessa käännetään asukastiloissa säännöllisesti ja pidempään viihtyvien asukasryhmien arkiseen toimintaan. Inhimillisen toiminnan teoriaan pohjautuvan analyysin kautta asukkaiden esiin tuomia asukastilojen merkityksiä arjen hyvinvoinnille ovat tuki perustarpeiden tyydyttymiseen, liityntä toisten yhteyteen, osallistuminen yhteisenä tekemisenä ja kasvu itsenäisenä ihmisenä. Tutkimus kertoo, että markkinoistuvan virallisen palvelujärjestelmän sisällä on kansalaiskeskeiseen ja avoimeen vuorovaikutukseen perustuvia paikallisia käytäntöjä, jotka arkisina jäävät näkymättömiksi virallisessa palvelujärjestelmässä mutta tekevät asukkaiden arjesta ellettävämman. Avoimet asukastilat näyttäytyvät asukkaiden inhimillisen toiminnan ehtona ja tuloksena. Asukastiloissa liittyminen inhimilliseen toimintaan tapahtuu asukkaiden tarpeiden ja sattumien kautta mutta autonomisesti. Tärkein asukastilojen merkitys asukkaiden hyvinvoinnille on kansalaisuuden vahvistuminen elämäntilanteissa, joissa valinnanmahdollisuudet muuten ovat vähäisempiä. Asukastiloihin tullaan tapaamaan toisia asukkaita huonokuntoisinakin naapurien kanssa ja hiljaiset asukasryhmät löytävät niihin useita kertoja päivässä. Asukkaat muodostavat omia spontaaneja vapaaehtoistyön ja vertaisverkostoja. Asukastilat tarjoavat asukkaille palkallista työtä ja kotona työtä tekeville työyhteisön. Kun asukkaat ja työntekijät parhaimmillaan ovat yhteisön jäseniä, palkallisen ja vapaaehtoisen työn roolit hämärtyvät esimerkiksi työllistämistuella palkattujen työntekijöiden jatkaessa vapaaehtoisina työntekijöinä. Keskeisin asukkaiden hyvinvoinnin osatekijä, osallistuminen, ei näytä myöskään olevan yhteydessä asukkaiden asemaan työ- tai asuntomarkkinoilla tai palvelujärjestelmässä. Hyvinvoinnin jakaantuessa epätasaisesti asukkaiden tilat ja pysyvä henkilökunta ovat asukkaille resursseja. Asukastiloissa asukkaat tunnistavat toisia asukasryhmiä ja käyvät vuoropuhelua ryhmiin kuuluvista tai kuulumattomista, asemasta yhteisössä. Toiminta asukastiloissa ja yhdyskuntatyö ovat asukkaiden hyvinvoinnille tärkeitä linkkejä palvelujärjestelmään kansalaisina ja asiakkaina.		
Avainsanat-Nyckelord-Keywords hyvinvointi inhimillinen toiminta yhdyskuntatyö tila		
Muita tietoja-Övriga uppgifter-Additional information		

Tiedekunta-Fakultet-Faculty Faculty of Social Sciences		Laitos-Institution-Department Department of Social Policy
Tekijä-Författare-Author Rehtilä, Inkeri		
Työn nimi-Arbetets titel-Title Human action in citizens' places		
Oppiaine-Läroämne-Subject Social Work		
Työn laji-Arbetets art-Level Licentiate thesis	Aika-Datum-Month and year 2009-03-18	Sivumäärä-Sidantal-Number of pages 157
Tiivistelmä-Referat-Abstract The focus of this ethnographic research is to examine three different neighbourhood houses in a residential area. These are potentially open to all citizens and they are connected by community work in the department of social services. The aim of this study is to answer the question of what kind of meanings human action has for citizens' welfare in neighbourhood houses? The data is analysed and interpreted by the researcher as perceived and experienced by citizens. The researcher has participated in the inhabitants' daily life in the neighbourhood houses and gathered data with residents in everyday context. Data collection consists of 330 pages of notes gathered by participative observation, informal conversations and interviews. Data consisted also of photographs, drawings and other background documents. In this study ethnography is understood as an experience with residents and learning from them. This study is taking a look at groups of citizens, whose action seem to be day to day life action in houses. Research data is analysed by human action theory. The concept of welfare seems to mean support to citizens' everyday life, basic needs of living, personal growth, social action and doing together in neighbourhood houses. There are community based services in the municipal social services but they are often hidden. The point is, that in these places variety of citizens can get together in their own way. Residents come with their neighbours to meet other people also while not feeling too well. Some "quiet" groups of people found places many times a day. Citizens in houses create spontaneous voluntary work and self-help groups. Neighbourhood houses are working places for unemployed people but also working communities to citizens working at home. At its best, residents, employees and workers in neighbourhood houses are members of the community. Sometimes the border between paid and unpaid work gets confused. For example, some employees after period of employment continue to work voluntarily. The most common part of welfare, participation, seems not to be connected with residents' position getting work, apartment or services, what they need. It appears that residents find place and permanent staff in neighbourhood houses as important resources, when welfare is not divided equally. In neighbourhood houses, residents recognize other groups of citizens and have dialogue about the position of residents who are inside or outside of their own community. As a part of welfare, social action and daily services by community work offers citizens important connection with organized social services.		
Avainsanat-Nyckelord-Keywords welfare human action community work place		
Muita tietoja-Övriga uppgifter-Additional information		

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
HYVINVOINNIN NÄKÖKULMA	7
INHIMILLISEN TOIMINNAN TASOT JA ULOTTUVUUDET	9
YHDYSKUNTATYÖ	16
TILA	24
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	30
5 KENTÄLLE	32
KENTÄLLE PÄÄSY	32
OSALLISTUVA HAVAINNOINTI	38
TUTKIJAN ETIIKKA	39
6 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN ANALYYSI	42
TUTKIMUSAINEISTO	42
AINEISTON ANALYYSI	49
7 ASUKASTILAT	55
HAUSKA TUTUSTUA ASUKASKAHVILASSA	58
AVONAINEN OVI ASEMALLE	61
MAAILMAN ENSIMMÄINEN ASUKASPUISTO	67
ASUKKAIDEN ARKISET REITIT	73

8 ASUKASTILOJEN MERKITYKSET HYVINVOINNILLE	78
ARKISTEN JOKAPÄIVÄISTEN TARPEIDEN TYYDYTTYMINEN	79
RUOKAILUTAPAHTUMA	79
TUKEA ASUMISEEN	85
TURVA	87
SUOJA	90
YHTEISHAKU	93
TERVEYSVERKOSTO	97
PERHE	102
OSALLISTUMINEN	106
TYÖ JA HARRASTUKSET	106
ASUKKAALLE TYÖPAIKKA	112
HYVÄ TAHTO	114
VAIKUTTAMINEN	118
KASVU	123
9 LIITTYMINEN INHIMILLISEEN TOIMINTAAN	128
10 LOPUKSI	134
LÄHTEET	139
LIITTEET	156
Liite 1. Ilmoitus asukastiloissa tutkimuksen tekemisestä	156
Liite 2. Etnografiset litteroidut haastattelut	157

TAULUKOT

Taulukko 1.	Inhimillisen toiminnan tasot ja ulottuvuudet - toiminnan teoria ja siihen perustuva hyvinvointikäsitteys (Niemelä 2006, 73)	14
Taulukko 2.	Tutkimuksen aineisto	43
Taulukko 3.	Tutkimusaineiston jakautuminen tutkimuspaikkojen ja metodin mukaan (%) sekä aineiston tuottamiseen käytetyt havaintopäivät ja tunnit kentällä	46
Taulukko 4.	Asukastilojen merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille - hyvinvoinnin eri tasoilla ja ulottuvuuksilla tukeutuen Niemelän (2006) teoriaan	53
Taulukko 5.	Asuinalueen ruokailutapahtumien hyödyntäminen	82
Taulukko 6.	Palkallinen ja vapaaehtoinen työ asukastiloissa	107

KUVIOT

Kuvio 1.	Yhdyskuntatyön hajaantuminen (Turunen 2004, 59)	19
Kuvio 2.	Yhteisösosiaalityön menetelmiä (Turunen 2004, 60)	20
Kuvio 3.	Tutkimuskysymys ja käsitteet	28
Kuvio 4.	Kentälle pääsy	37
Kuvio 5.	Aineiston analyysi	49
Kuvio 6.	Asukastila asuinalueen asukkaiden olohuoneena	85
Kuvio 7.	Asukastila asumisen tuen paikkana	96
Kuvio 8.	Asukkaiden tapoja liittyä yhteiseen toimintaan asukastiloissa	133

PIIRROKSET

Piirros 1.	Asukaskahvila	59
Piirros 2.	Asema	62
Piirros 3.	Asukaspuisto	68
Piirros 4.	Arkiset reitit	73
Piirros 5.	Samassa korttelissa	76

VALOKUVAT

Valokuva 1.	Aseman sohvanurkkaus	64
Valokuva 2.	Sali	65
Valokuva 3.	Asukkaiden olohuone	66
Valokuva 4.	Asukaspuiston olohuone	69
Valokuva 5.	Soppakuppila	70
Valokuva 6.	Lahjoitus	111

1 JOHDANTO

Tutkimusidea on syntynyt palvelujen ja tilojen suunnittelutyössä liittyen maankäytön ja asumisen suunnitteluun. Maankäytön suunnittelussa tehdään ratkaisuja pitkälle tulevaisuuteen. Suunnitteluun vaikuttavat globaalit ilmiöt ja talouden vaatimukset. Työssä hyödynnetään ennakointia, arviointia ja tulevaisuuden skenaarioita, jotka perustuvat usein laajan asiantuntijaryhmän tietämykseen. Samalla luodaan edellytyksiä ihmisten arjen hyvinvoinnille. Sosiaalityön tutkimuksissa kerrotaan kuitenkin harvoin ihmisten arkielämästä omassa elinympäristössään ja yhteydestä hyvinvointiin. Yhteisösosiaalityön erikoisalaan kuuluvan käytäntötutkimukseni tavoitteena on ymmärryksen lisääminen ihmisten arkisesta toiminnasta asuinalueella. Yhteistyö nousi esiin Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelmaan liittyvässä työskentelyssä tulevaisuuteen suuntautuvana sosiaalityönä (Kananoja & Lähteinen & Marjamäki & Laiho & Sarvimäki & Karjalainen & Seppänen 2007, 127; Karjalainen & Sarvimäki 2005).

Sosiaalityön yleismaailmallisena tavoitteena ja yhteiskunnallisena tehtävänä on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen (Niemelä 2006,67; IFSW 2000). Sosiaalityö voidaan nähdä tarkkaan rajattujen ammatillisten käytäntöjen sijaan ihmisoikeuksia ja sosiaalista kehitystä edistämään pyrkivänä organisaatiosta riippumattomana työnä. Suomessa sosiaalityö ammattina yhdistetään enimmäkseen hyvinvoinnin jakajan rooliin vaikka sosiaalityön sisältönä on työskentely ihmisten ja yhteisöjen kanssa. (Kananoja ym. 2007, 21-23.) Sosiaalityö mielletäänkin yhteinä sosiaalipalveluna tai esimerkiksi sosiaalisena muutostyönä, jossa hyödynnetään yhteisöllisiä menetelmiä asiakkaiden kanssa. Laajasti ymmärrettynä sosiaalipalvelut ja sosiaalityö ovat muiden hyvinvointipalvelujen tapaan sosiaalityön kohde. International Federation of Social Workers ulottaa sosiaalityön yksilökohtaisesta työstä sosiaalipolitiikkaan, suunnitteluun ja kehittämistyöhön sekä muille lohkoille kuten talouspolitiikkaan vaikuttamiseen. (Kröger 2004, 201.) Pohjoismaiselle hyvinvointiyhteiskunnalle on katsottu olevan tyypillistä universalismi, joka ilmenee kansalaisten oikeuksina ja velvollisuuksina yhteiskunnassa.

Valtion ja julkisen vallan tehtävinä on pidetty vastuuta paitsi taloudesta myös sosiaalisen yhteisön muodostumisesta. Universalismi koskee kaikkia kansalaisia ja pitää yllä yhteisiä ratkaisuja. (Julkunen 2006, 39.) Julkisen sektorin taloudellisen tilanteen ja markkinoistumisen myötä yhteisöllinen ajattelu kunnissa on muuttunut. Useita ihmisten arkielämää koskevia päätöksiä ei enää tehdä paikallisesti, vaikka päätökset ilmenevät myöhemmin ihmisten arkiympäristön toimivuutena tai toimimattomuutena. Asuinalueella asukkaiden yhteisöissä tehtävää yhdyskuntatyötä ei myöskään enää tunnisteta palvelujärjestelmässä, vaan se on sulautunut yhteisöllisiksi malleiksi, menetelmiksi ja projektien työksi (ks. Ympäristöministeriö 2008a). Perinteinen yhdyskuntatyö on hajonnut usealle toimijalle kuten Eu-tasoisille ja kansallisille projekteille, joissa sosiaalityö on mukana. (Roivainen 2008a, 25-42; Kananoja & Niiranen & Jokiranta 2008, 47; Karjalainen 2008, 132.)

Yhdyskuntatyössä käytännön toimintamallina sosiaalityön muutoksista huolimatta on pysynyt asukastalo toiminta. Asukastaloista on tullut asukkaiden olohuoneita, joissa kansalaiset voivat kokoontua, työstää arkipäivän ongelmia yhdessä tai osallistua elinympäristönsä kehittämiseen. (Matthies 2008, 74; Turunen 2004, 53.) Asukastalotoimintaan ja asukastiloihin liittyy ristiriitaisia näkemyksiä. Asuinalueella lähellä asukkaiden koteja sijaitsevat ja kaikille asukkaille avoimet asukastilat ovat perinteisesti asukkaiden ja yhdyskuntatyön tärkeitä kohtaamispaikkoja. Asukastilojen rahoitusta ja tarkoituksenmukaisuutta myös arvostellaan. Tilojen vuokraaminen ja niiden ylläpitäminen edellyttää rahoitusta. Asukastilat tulevat esiin lisäkustannuksina, kun kunnissa etsitään asuntopoliittisia keinoja kohtuuhintaisen asumisen toteutumiseksi (Korhonen & Malin 1998, 19; Ympäristöministeriö 2008b, 39).

Eurooppalaisen kansalaistoiminnan ja hyvinvointipolitiikan suhteita tutkinut Aila-Leena Matthies (2008, 76-77) puolestaan näkee kansalaistalojen toiminnassa myös riskin, että niistä voi tulla ongelma-alueiden hätäapupisteitä. Aloittaessani tutkimuksen sain viestiä yhdyskuntatyöstä, että asukastilat ovat joillekin asukkaille ainoita paikkoja saada tukea elämäntilanteessaan ja tavata toisia ihmisiä.

Ammatillisen sosiaalityön tutkimukselle on asetettu tavoitteeksi käytännöistä lähtevä tiedonmuodostus sekä tiedon välittäminen eri intressitahoille (Satka & Karvinen-Niinikoski & Nylund & Hoikkala 2005, 9, 12, 16). Toivon, että tutkimukseni saattaa työntekijöitä ja päättäjiä keskustelemaan asukkaiden kanssa hyvinvoinnista asukkaiden arkipäivän ympäristössä.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

HYVINVOINNIN NÄKÖKULMA

Ihmisten elinolot muodostavat aineellisen perustan hyvinvoinnille mutta sen rakentuminen on yksilöllistä. Ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat aineellisten elinolojen lisäksi terveys, sosiaaliset suhteet ja hyvinvoinnin kokemukset. Viimeisin hyvinvointitutkimus on kiinnostunut ihmisten subjektiivisesta hyvinvoinnista ja käyttäytymisestä sosiaalisen tai alueellisen eriarvoisuuden sijaan. Suomalaisten hyvinvointia vuonna 2008 käsittelevässä katsauksessa Moisio, Karvonen, Simppu ja Heikkilä (2008, 16-18) viittaavat Anthony Giddensin (2006, 21) esitykseen, että hyvinvointipolitiikan tulisi tavoitella positiivisia arvoja. Näitä sosiaalisesti hyviä asioita ovat esimerkiksi terveys, mukava asuminen tai hyvä koulutus. Kirjoittajat toteavat kuitenkin haasteeksi sen, että julkisen vallan mahdollisuudet vaikuttaa yksilöiden elämäntyyliin tai subjektiiviseen hyvinvointiin ovat rajalliset. Ihmisten arkinen hyvinvointi on yhteydessä siihen, kuinka hyvin tai huonosti yhteiskunta järjestelmänä toimii. Hyvinvointi riippuu myös ihmisten tarpeista ja kyvyistä sekä mahdollisuuksista ja mieltymyksistä toimia hyvinvointinsa eteen.

Vaikka suomalaisten hyvinvointi on keskimäärin kehittynyt myönteiseen suuntaan, erot väestöryhmien välillä ovat kasvaneet (Moisio ym. 2008, 19). Sosiaalibarometrin mukaan palvelujärjestelmällä on vaikeuksia vastata erityisesti huonompiosaisten tuen ja palvelutarpeisiin. Sosiaalijohdon, asiantuntijoiden sekä kansalaisten ajankohtaisarviot hyvinvoinnin tilasta ovat huolestuttavia. Pitkäai-

kaistyöttömien, mielenterveys- ja päihdeongelmaisten tilanne on pysynyt huonona ja väestöryhmien välinen polarisaatio näyttää jäävän pysyväksi. Huonosuaisuus kohdentuu väestölle, joka on työtöntä ja elää alhaisen vähimmäisturvan varassa (Julkunen 2006, 227). Väestön terveyskehitys on myönteistä, mutta eri väestöryhmien väliset terveyserot ovat kasvamassa. Ammattiryhmittäin tarkasteltuna hyvinvointinsa heikentymiseen uskovat muita useimmin eläkeläiset, työttömät, kotiäidit ja opiskelijat. (Eronen & Londen & Perälähti & Siltaniemi & Särkelä 2007, 20-22, 96.) Kun suomalaiset auttavat läheisiään, auttaminen kohdistuu mieluiten lapsiin, sairaisiin ja vanhuksiin. Hankalimmat ja vaativimmat asiakkaat näyttäisivät siten jäävän hyvinvointivaltion ja kansalaisjärjestöjen vastuulle. (Saari & Yeung 2007, 133 -134.) Myös järjestöjen kerrotaan valikoiden sitä, ketkä voivat kuulua järjestön muodostamaan yhteisöön (ks. Vuorinen & Särkelä & Peltosalmi & Eronen 2007, 33). Omaisten ja naapurien epävirallisen huolenpidon kokeminen tärkeäksi ei ole yllättävää. Epävirallista läheisapua omaisille, tuttavilleen tai ystävilleen antavia henkilöitä arvioidaan olevan yli miljoona suomalaista (Kattainen & Muuri & Luoma & Voutilainen 2008, 228). Kansalaiskyselyjen perusteella suomalaisille halu auttaa myös tulevaisuudessa on tärkeää, kun 15-24 -vuotiaat nuoret ovat kaikkein auttamishaluisimpia suomalaisia (Pessi 2008, 55).

Erik Allardt kirjoitti (1983, 81) viitaten tsekkiläiseen Karel Kosikiin (1978), että kaikki, mikä on suurta ja tärkeää, tapahtuu arjessa. Isoissa yhteiskunnallisissa muutoksissa arjelle esitetään myös toiveita suojata jäseniään liian nopeilta muutoksilta. Filosofi Agnes Hellerin (1984) mukaan juuri arjessa muokkautuvat tavat, joilla ihmiset elävät yhdessä. Arkea eletessä ihmiset tekevät elämisestään elettävää, mutta suhteuttavat tekemisiään muuhun maailmaan. (Jokinen 2005, 7, 9, 27.) Ihmisten arjen hyvinvoinnissa korostuu perustarpeiden tyydyttyminen ja läheissuhteet. Suomessa hyvinvoinnin tutkimusta arjen näkökulmasta voidaan perustella isoilla muutoksilla suomalaisten arkielämässä, toimintamahdollisuuksissa ja tarpeiden muuttumisella (Hämäläinen 2006,13). Ihmisten tasa-arvoinen kohtelu, joka sivuuttaa ihmisten erilaisuuden, ei kuitenkaan nykyso-

aalityön tutkimuksen mukaan vastaa ihmisten erilaisiin tarpeisiin. (Törrönen & Vauhkonen 2007, 38.)

Suomessa käytetyin hyvinvoinnin mittaristo on Allardtin (1976, 38-39) luokittelu hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Luokittelun lähtökohtana on yksilöiden tarpeentyydytys yhdistettynä resurssiajatteluun. Erityyppisten tarpeiden perusteella tehty luokittelu jakautuu elintasoon (having), yhteisyyssuhteisiin (loving) ja itsensä toteuttamiseen (being), mitkä sisältävät useita osatekijöitä. Pauli Niemelä (2006, 68) yhdistää tarve- ja resurssiteoreettiseen hyvinvoinnin jäsenyykseen osallisuuden, osallistuvan toiminnan mukanaan tuoman hyvinvoinnin. Niemelä analysoi hyvinvoinnin käsitettä ja ilmiötä inhimillisen toiminnan teorian avulla ihmisen tasoisena kysymyksenä. Hän perustaa analyysinsä aikaisempiin tutkimuksiin ja viittaa tekstissään muun muassa Pekka Kuuselan tutkimukseen (Yhteiskunta-teoria, sosiaalinen toiminta ja sosiaalitieteet 1996) sosiaalisen toiminnan teorian nykytilasta ja kehityksestä 1900-luvulla.

INHIMILLISEN TOIMINNAN TASOT JA ULOTTUVUUDET

Tässä luvussa käsittelen inhimillisen toiminnan teoriaa tutkimukseni näkökulmasta ja kerron oletuksistani Niemelän (2004b, 2006, 2008) käsitteiden avulla. Tutkimuksessani analysoin ihmisten inhimillistä *toimintaa* asukastiloissa *suh-teessa hyvinvointiin* tukeutuen Niemelän (2006) Hyvinvoinnin käsite toiminnan-teorian valossa - artikkelissa esittämiin inhimillisen toiminnan tasoihin ja ulottuvuuksiin.

Niemelällä (1983, 55-56; 1986, 132-133) on sosiaalityön tieteenfilosofisena lähtökohtana kokonaisvaltainen ajattelu- ja hahmottamistapa. Hän näkee, että vasta kokonaisuuden kautta on mahdollista hahmottaa esteet ja miettiä strategioita niiden voittamiseksi. Yhdyskuntatyö puolestaan on hyvin käytäntölähtöinen ja tarvitsee tuekseen teoriaa (Turunen 2004, 21; 2008, 50-51). Yhdyskuntatyössä lähdetään liikkeelle asukkaiden, asiakasryhmien ja yhteisöjen omista tarpeista,

resursseista ja lähtökohdista ruohonjuuritasolta.

Niemelä (2006, 67-77) määrittelee inhimillisen toiminnan perusulottuvuudet *aineellisiksi, sosiaalisiksi ja henkisiksi* ja tarkasteltavat tasot *olemiseksi, tekemiseksi ja omistamiseksi*. Hän yhdistää nämä toiminnan tasot ja ulottuvuudet analyysissään ja tarkastelee ihmistä luonnonjärjestelmän ja keinotekoisen järjestelmän kautta. Ääripäitä ovat ihmisen oleminen syvästi "elämän virrassa" ja omistaminen. Hän lisää tähän kahtiajakoon välittävän tason, tekemisen. Näin toiminnan yleisrakenteeksi muodostuu "*olla – tehdä – omistaa*". *Hyvinvointi voidaan käsitteellistää tasoittain hyvänä olona, toimintana ja menestymisenä. Sitä voidaan tarkastella aineellisella, sosiaalisella ja henkisellä ulottuvuudella että subjektiivisena ilmiönä.* Jokainen hyvinvoinnin taso ja ulottuvuus ovat kuitenkin omanlaisiaan. Juuri kokonaiskuvan saaminen mutta hyvinvoinnin eri osien pitäminen erillään tekee Niemelän analyysistä mielenkiintoisen. Se ei vangitse ihmisten hyvinvointia yhteen pysyvään näkökulmaan. Näkökulmia ei toisaalta voida kadottaakaan, kun niitä ei voida summata yhteen.

Niemelä analysoi, mitä inhimillinen toiminta on ja miten se koostuu. Inhimillisen toiminnan osatekijöiksi ja toimintaan vaikuttaviksi tekijöiksi hän mainitsee seuraavat:

1. Toimija
2. Toiminta: tavoite, keinot, seuraus
3. Tilanne (aika ja paikka)
4. Olosuhteet (suotuisat, epäsuotuisat)
5. Tilaisuus (sattuma)
6. Vallitsevat arvot ja normit
7. Taustatekijät

Inhimillinen toiminta edellyttää aina *toimijan*. Yleensä toimija on yksilö, ihminen. (Niemelä 2006, 69-70.) Sosiaaliseen yhteistoimintaan tarvitaan ryhmä ihmisiä. Tutkimuksessani korostan asukastiloissa toimivia ihmisiä subjekteina. Toimija on ihminen tai ryhmä ihmisiä, asukas tai työntekijä. Käytän nimitystä *asukas*

erotuksena palvelujärjestelmän tai organisaation käyttämästä nimityksestä *asiakas*. Asukas ja asiakas käsitteinä painottavat eri asioita vaikka kuntalaisina, kansalaisina ihmiset ovat täysivaltaisia yhteisön jäseniä. Alueen asukkaina asukkaat ovat tasavertaisia. He voivat olla myös eri palvelujen asiakkaita. Toimijoina asukkaat eivät ole kuitenkaan sidottuja asuinalueen rajoihin. Asukas käsitteenä viittaa toistuvaan arkeen (ks. Pakarinen 2002, 89-90; Lappi 2007, 143, 147).

Tutkimuksessani lähestyn asukkaita kuntalaisina, kansalaisina, täysivaltaisina yhteisön jäseninä. Kansalaisuuteen sisältyy tiettyjä poliittisia, sosiaalisia tai oikeudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka tekevät yksilöstä yhteisön jäsenen. Hyvinvointivaltiossa kansalaisille turvataan perusoikeuksien kautta laajat sosiaaliset oikeudet ja yksilö voidaan nähdä myös asiakkaana. (Kuusela 2006, 14, 21.) Kuka tahansa kansalainen voi olla palvelujen käyttäjä. Palveluiden käyttäjä viittaa yhteistyökumppanuuteen ja osallisuuteen (Pohjola 1993, 71-72). Kuntalaisten osallistumista koskevien periaatteiden tulisi näkyä myös sosiaalityön asiakkuudessa vaikuttamisen ja valinnan mahdollisuuksina. Palveluasiakkuus tarkoittaa, että asiakas on aina myös demokraattisen järjestelmän jäsen, kuntalainen (Niiranen 2002, 69). Vaikka kansalaisten asema julkisten palveluiden asukkaina on parantunut pidemmällä ajanjaksolla tarkasteltuna, asiakkaan asemassa erilaisin kansalaisuuden toimintatavoin varustetut kansalaiset eivät asetu samalle viivalle julkisessa sosiaali- ja terveystaloudellisuudessa. Vahvat ja vastuulliset toimintatavat tulevat paremmin huomioiduiksi. (Valokivi 2008, 20, 32,80.) Sosiaalipalvelujen asiakkuus erityisesti asumispalveluissa saattaa myös leimata ja asettaa asukkaat erilaiseen asemaan asuinalueella asukkaina ja normaalipalveluissa (Kuparinen 2005; Kopomaa 2005a, 2008).

Sosiaalinen toiminta on jotakin, jota tehdään yhdessä esimerkiksi ryhmässä tai yhteisössä. Se voi olla spontaania tai järjestäytyntä sekä yhdistysten tai järjestöjen toimintaa. Toiminnan taustalla on yleensä motiivi tai tarve ja sillä on päämäärä tai tavoite. Teko tapahtuu erilaisia keinoja ja välineitä hyödyntäen. Ilman tavoiteltua tulosta tai seurausvaikutusta ei ole kyse toiminnasta. (Niemelä 2006,

69-70; 2008, 223.) Sosiaalipalvelujärjestelmän toimintaa ohjaava periaate on asiakkuus. Palvelujen tuottamiseen perustuvassa järjestelmässä sosiaalipalvelujen asiakkaalle jää helposti passiivinen rooli, vaikka yhteisöllisyys ja ihmisten arki ovat uudelleen hyvinvointipolitiikassa mielenkiinnon kohteita (ks. Hämäläinen 2006; Mokka & Neuvonen 2006). Tutkimuksessani olen kiinnostunut asukkaiden arkielämän omista tavoitteista ja päämääristä asukastiloissa.

Toimintaa tarkasteltaessa on aina otettava huomioon missä tilanteessa, milloin (aika) ja missä (paikka) toiminta tapahtuu. Niemelä (1983, 14; 2006, 69-70; 2008, 222) viittaa Lauri Rauhalaan, joka on määritellyt ihmisen kolmanneksi ulottuvuudeksi situationaalisuuden, tilanteellisuuden fyysisen ja psyykkisen ulottuvuuden ohella. Elämäntilanteen kautta ihminen tulee todeksi suhteessa muihin. Rauhala (1989, 28-29, 35) määrittelee, että ”*situaatio eli elämäntilanne* on se osa maailmaa, johon yksilö joutuu suhteeseen.” Vaikka ihmisten elämäntilanteissa on yhteisiä tekijöitä kuten yhteiskunnalliset olosuhteet, kulttuuri, tavat ja tottumukset, elämäntilanne on ihmisen tasolla aina ainutkertainen. Tutkimuksessani käytän *elämäntilanteen* käsitettä, jota viime aikoina on käytetty arjen hyvinvointia käsittelevässä tutkimuksessa (Törrönen & Vauhkonen 2007, 41).

Toiminnassa olennainen ehto on *vallitsevat olosuhteet*, jotka määrittelevät mahdollisuudet ja rajoitteet, vapaudet ja pakot. Vallitsevat olosuhteet fyysisenä ympäristönä voivat edistää ihmisten hyvin tai huonosti voimista (Rauhala 1989, 111-112). Tilaisuus merkitsee mahdollisuuksia toimia ja sattumalla voi olla tässä Niemelän mukaan suuri merkitys. Lisäksi toimintaa säätelevät vallitsevat arvot ja normit sekä yksilölliset taustatekijät kuten ikä tai henkilön oma kehityshistoria. Käsitteinä moraali viittaa hyvän ja pahan erotteluun ja etiikka moraalin tutkimiseen. Etiikka ja moraali ilmenevät toiminnassa. (Niemelä 1993, 10, 26; 2006, 69-70.) Arvot koskevat ihmisten käsitystä hyvästä elämästä ja päämäärästä. Arvot ovat ihanteellisen toiminnan tavoitteita ja ne ohjaavat ihmisten valintoja itseisarvoina tai välinearvoina. Normit ovat yleisiä käyttäytymistä koskevia ohjeita, mitä saa tehdä tai mitä on pakko tehdä. Moraalinormit ovat käyttäytymisnormeja ja

lait ja asetukset oikeusnormeja. (Niemelä, 1993, 10-11.) Arvot voivat olla itseisarvoja kuten jokaisen ihmisen yhtäläinen ihmisarvo on arvo sinänsä.

Tutkimukseni kontekstina on sosiaalipalvelujärjestelmä, jossa sosiaalityöntekijät ovat sidottuja lainsäädäntöön, kunnallisiin päätöksiin, järjestelmän, toiminnan linjauksiin ja talouden reunaehtoihin. Sosiaalityössä eettisenä velvoitteena on tunnistaa ja tuoda esiin niitä prosesseja, joita sosiaalityön arvojen ja etiikan näkökulmasta pitäisi uudistaa. Yhteiskuntapoliittiset muutokset näkyvät usein ensimmäisinä huono-osaisimpien ihmisten elämässä. (Kananen 2007, 99-103; Juhila 2006, 96-101; Välimaa 2006; 175-176.) Etnometodologien tapaan en kuitenkaan usko yksinomaan järjestelmän kykyyn ottaa ja sulkea ihmisiä pois yhteisöstä vaan ihmisiin subjekteina.

Inhimillisen toiminnan teoriassa (taulukko 1) ensimmäinen taso ihmisenä *oleminen*, eläminen muodostaa toiminnassa syvimmän perustan. Se todentuu aineellisyysfyysisenä, sosiaalisena ja henkisenä toimintana. Eläminen on universaalia, kaikille ihmisille yhteistä toimintaa. Aineellisyysfyysisesti on kysymys terveydestä, riittävästä ravinnosta, vaatetuksesta, toimeentulosta, asumisesta. Sosiaalisella ulottuvuudella olemisen kysymys koskee yhdessä olemista perheen, suvun tai ystävien kesken. Yhdessä oleminen on päämäärä sinällään. Olemisen kolmas ulottuvuus merkitsee inhimillistä kasvua sellaiseksi, joksi ihminen voi tulla, itsetietoiseksi ja autonomiseksi ihmiseksi. Tämä merkitsee henkisesti vapaana, tietoisena, itsemäärävänä ihmisenä olemista. (Niemelä 2008, 226-227; 2006, 71-73.)

Toisella *tekemisen* tasolla ihminen toimii jonkin tavoitteen saavuttamiseksi välineitä, keinoja ja menetelmiä hyväksi käyttäen. Tekeminen jäsentyy aineellisyysfyysiseksi, sosiaaliseksi ja henkis-psykykkiseksi toiminnaksi. Tekemisessä ihminen parhaassa tapauksessa toteuttaa itseään omien taipumustensa mukaan, kokee itsensä tarpeelliseksi ja on osallinen yhteisössä. Tällöin ihminen toteuttaa omaksumiaan arvoja, normeja ja tavoitteita.

Taulukko 1. **Inhimillisen toiminnan tasot ja ulottuvuudet** – toiminnan teoria ja siihen perustuva hyvinvointikäsite (Niemelä 2006, 73)

Inhimillisen toiminnan tasot		Inhimillisen toiminnan ulottuvuudet	
3. Omistaminen/ Pääoma	Aineellinen (taloudellinen)	Sosiaalinen (poliittinen)	Henkinen (sivistyksellinen)
Omistuksen Muoto (varanto)	tuotantovälineet koneet, raha	hallintovälineet valta(-asema)	osaamisvälineet tieto/taito
Hyvinvointi resurssina	aineellinen varmuus	sosiaalinen varmuus	henkinen varmuus
2. Tekeminen/ Työ	Aineellinen (fyysinen)	Sosiaalinen	Henkinen (psykykinen)
Tekemisen muoto (voima)	tuotannollinen tavaratyö	käytännöllinen palvelutyö	teoreettinen ajattelutyö
Hyvinvointi osallisuutena	fyysinen itsensä toteutus (mielekkyys)	sosiaalinen itsensä toteutus (mielekkyys)	henkinen itsensä toteutus (mielekkyys)
1. Oleminen/ "Luonto"	Olemassa- oleminen	Yhdessä- oleminen	Tietoisena oleminen
Olemisen muoto (virta)	toimeentulo	liityntä	kasvu
Hyvinvointi tarpeen tydyttymisenä	fyysisesti hyvä olo	suhteissa hyvä olo	itsenä hyvä olo

TOIMINTA JA HYVINVOINTI

Tekemisen ensimmäinen fyysinen ulottuvuus tarkoittaa fyysistä toimintaa kuten työtä ja harrastustoimintaa. Niemelä kytkee työn arvoa luovana osallisuuteen ja työelämän ulkopuolelle joutumisen syrjäyttämiseen yhteiskunnasta. Tekemisen toisella, sosiaalisella, yhteisyyden ja liitynnän ulottuvuudella ihminen toimii sosiaalisena olentona. Ihminen tarvitsee ja hän luo sosiaalisia suhteita. Niemelä kuvaa hyvää tahtoa vapaaehtoistyön, auttamis- ja vaikuttamistoiminnan ja jopa ammatillistuneen sosiaalityön motiivina. Sosiaalinen toiminta on usein myös

yhteistoimintaa yhteisen päämäärän tavoittelemiseksi. Tällä kansalaistoiminnan ulottuvuudella ihminen toimii erilaisissa yhteisöissä ja yhdistyksissä. Sosiaalisesta toiminnasta ihminen saa itsearvostusta ja muiden arvostusta eli tyydytystä ja hyvinvointia, kenties palkkaakin. Kolmannella kasvun ulottuvuudella tekeminen tarkoittaa oppimista ja koulutusta, kyse on henkisten arvojen luomisesta. (Niemelä 2006, 73-74; 2008, 228-229.)

Kolmannella omistamista koskevalla toiminnan tasolla Niemelän mukaan on kysymys paitsi aineellisesta *omistamisesta* myös sosiaalisten suhteiden ja henkisten asioiden omistamisesta. Siten voidaan puhua aineellis-fyysisestä pääomasta, sosiaalisesta pääomasta ja henkisestä pääomasta. Omistamista ja kilpailutusta säädellään lailla ja ne ovat etäimpänä olemisesta ja tarpeiden tyydytyksestä. Olennaista inhimillisen toiminnan näkökulmasta on, että ihminen pyrkii aineelliseen omistukseen, mutta se jakautuu epätasaisesti. Epätasaista omistamisen jakautumista tasataan sosiaaliturvalla ja sosiaalityöllä. Sosiaalista pääomaa Niemelä tarkastelee ihmisen resurssina, yhteiskunnallisena valtana, mikä ilmenee ihmisen varmuutena ja turvana sosiaalisesta asemasta yhteiskunnassa. Henkinen pääoma on tarkastelussa henkisen prosessoinnin kautta kiteytynyttä tietoa, joka ei ole pois keneltäkään. (Niemelä 2006, 75-76; 2008, 229-230.)

Tutkimuksessani aineellis-fyysistä omistamista rajaan kuvaamaan resurssit, joita ovat *tilat ja henkilökunta* tutkimuksen kohteina olevissa asukastiloissa. Sosiaalisen omistamisen rajaan *yhteisöllisten piirteiden* tarkasteluun sosiaalisen pääoman sijaan. Ihmisten välinen vuorovaikutus, yhteinen toiminta, sosiaalinen vaihto perustuvat luottamukselle. Samalla ne luovat luottamusta. Sosiaalisen pääoman käsite yhdistetään yhteisön käsitteeseen ja sitä mitataan usein ryhmään tai yhteisöön kuulumisella. (Niemelä 2004c, 12-14, 27.) Tutkijoiden mukaan sosiaalisen pääoman käsitteen määrittelyyn liittyy ongelmia (Niemelä 2004c, 10-15). Ongelmaton ei ole myöskään yhteisön käsite, jota pohdin seuraavassa luvussa yhdyskuntatyö.

YHDYSKUNTATYÖ

Yhteisön käsitteen pohtiminen yhdyskuntatyössä on tärkeää, koska se kertoo yhteisön luonteen, ketkä kulloinkin yhteisön muodostavat ja keiden lähtökohdist. Yhteisön käsite johtaa eri tapoihin ymmärtää yhteisölliset työtavat (Turunen 2008, 47; ks. 2004, 45). Käsitteeseen voidaan liittää myös paradokseja. Mitä tarkemmin paikallisyhteisön käsite tulee rajatuksi, sitä vähemmän siihen voi yhdistää tietyn alueen asukkaita (Bäcklund 1998, 34).

Heikki Lehtonen (1990, 17, 23-24) kirjoittaa, että empiirisen yhteisötutkimuksen vakiintuneeksi käsitteelliseksi jaoksi 1950-luvulta on jäänyt kolmijako. Yhteisön käsitteen kolmijakoon viittaavat myöhemmin omissa tutkimuksissaan myös Marjaana Seppänen (2001, 52-53) ja Päivi Turunen (2004, 45,195). Yhteisö voidaan käsittää alueellisesti rajattavissa olevana yksikkönä, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä, yhteenkuuluvuuden tunteiden ja muiden symbolista yhteisyyttä osoittavien ilmiöiden yksikkönä. Yhteisön perusominaisuutena pidetään sitä, että sen jäsenillä on jotain yhteistä. Yhteisyys voi ilmetä toimintana tai tunteina. Konkreettinen toiminta voi johtaa symbolisen yhteisyyden ja symbolinen yhteisyys yhteisöllisten vuorovaikutusmuotojen kehittymiseen. Lehtosen (1990, 24-25) mukaan toiminta on yhteisöllistä vasta, kun yksilöistä tavalla tai toisella muodostuu toisten tunnistamia ryhmiä, joilla on virallinen tai epävirallinen status. Yhteistä yhteisöille on suhteellisen pysyvä ja välitön vuorovaikutus, jossa muotoutuvat ja määrittyvät:

- 1) jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet,
- 2) yksittäisen jäsenen yksilöllisen käyttäytymisen vapausasteet ja valintavaihtoehdot yhteisössä,
- 3) jäsenten ja ei-jäsenten välisen vuorovaikutuksen säännöt.

Seppänen (2001, 60-62;194-195) pohtii tutkimuksessaan osallisuuden ja osattomuuden kysymyksiä lähiökontekstissa. Osallisuudella tai osattomuudella hän viittaa siihen, että yksilö on tai ei ole osallinen joistakin yhteiskunnassa tärkeinä

pidetyistä asioista. Paikallisyhteisöllisyydellä hän tarkoittaa tiettyyn paikkaan sijoittuvaa yhteisöllisyyttä, joka ilmenee sosiaalisena vuorovaikutuksena tai tunteina. Tutkimuksen keskeinen viesti sosiaalityölle on, että osallisuus sosiaalisista suhteista, taloudesta, yhteiskunnan demokraattisesta järjestelmästä tai työmarkkinoista ei ole tiiviisti sidoksissa osallisuuteen asuinympäristöstä. Tosin Seppänen toteaa, että päiväväestöön kuuluvilla lähiöasukkailla on vahvoja sosiaalisia siteitä paikallisesti yleisemmin kuin muilla.

Paitsi asuinalueeseen yhteisöllisyys liitetään yhteiskuntapoliittisiin keinoihin, joilla korvataan valtiollista sosiaalipoliittista toimintajärjestelmää. Roope Mokka ja Aleksi Neuvonen (2006) viestivät reformillaan Yksilön ääni yhteisöjen asialla, että yhteisöissä piilee hyvinvointiyhteiskunnan toinen tuleminen. Kansalaisten omalla aktiivisuudella ja yhteisellä toiminnalla uskotaan olevan merkittävä vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja palvelujen tuottamisen kustannustasoon. Raportissa huono-osaisuudella viitataan kyvyttömyyteen osallistua oman hyvinvointinsa kehittämiseen eikä ensisijaisesti materiaaliseen puutteeseen (Mokka & Neuvonen 2006, 84). Lehtonen puolestaan tuo esiin vuonna 1990 julkaistussa teoksessaan, että ajatus hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden nojaamisesta yhteisöllisyyden uuteen tulemiseen, on monella tavalla pulmallinen. Tätä hän perustelee muun muassa sillä, että laajamittainen uusyhteisöllistäminen merkitsee toimeentuloriskien yksilöllistämistä eikä yhteisöllistämistä. Hän päätyy yhteisön tarkastelussaan päätelmään, että hyvinvointivaltion tulevaisuus ei riipu yhteisöistä vaan kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta ja toimijoiden yksilöllisistä oikeuksista kansainvälisten suuryritysten maailmassa. (Lehtonen 1990, 11, 247-248, 256.) Raija Julkunen (2007, 77-79) kysyy artikkelissaan: ”Joko yhteisöt lopulta tulevat?”. Julkunen kyseenalaistaa yhteisöllisyyden ja yhteisöllisen sosiaalipolitiikan hyvinvointivaltion tehtäviä korvaavana analysoidessaan raportteja Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä yhteiskuntaa (Hämäläinen 2006) sekä Mokkan ja Neuvosen raporttia. Matthies (2007, 66; 2008, 63) toteaa, että kansalaisten osallistumisesta on jo tullut palvelujen kilpailu- ja laatutekijä, kun Euroopan unionin rahoittamien hankkeiden yhtenä rahoituskriteerinä on kansalaisten osal-

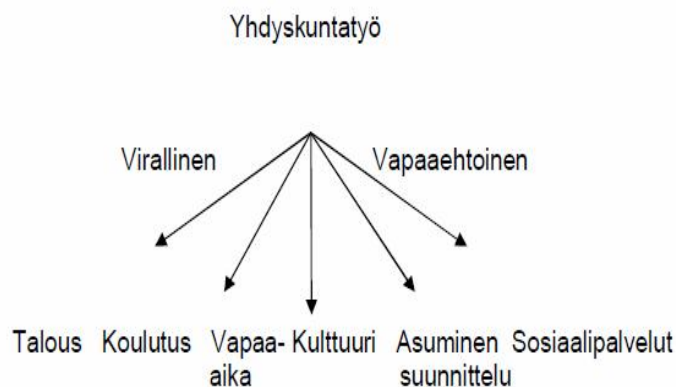
listuminen. Kansalaisjärjestöjen odotetaan vahvistavan ristiriitaisesti sekä palvelutuotantoa että kansalaisyhteiskuntaa.

Yhteisöä voidaan myös romantisoida tai asettaa vastakkain rationaalisen maailman kanssa. Ideologinen yhteisön jaottelu on Ferdinand Tönniesin jako Gemeinschaft (Community) ja Gesellschaft (Society). Ensimmäiseen yhteisön määritelmään liittyy erilaisia yhteenkuuluvuutta ja huolenpitoa kuvaavia piirteitä jälkimmäisen viitatessa viralliseen ja rationaaliseen yhdistykseen tai yhteiskuntaan. Gemeinschaft perustuu ystävyydelle ja yhteisön jäsenyydelle. Tyypillisiä tällaisen yhteisön muotoja jaottelussa ovat perhe tai ystävät. Jaottelun mukainen Gesellschaft puolestaan painottaa työtä ja yksilöiden etuja. (Tönnies 1955; ref. Lehtonen 1990, 21-22; ks. Popple 1995, 2-3; Turunen 2004, 44-45; Allardt 1983, 82-83.) Ideologiseen jaotteluun kohdistuu paljon kritiikkiä. Yhteiskunnallisessa keskustelussa esimerkiksi urbaanista turvallisuudesta tai puutarhakaupungista ajattelu kuitenkin elää. Marjaana Seppänen esimerkiksi (2001, 57-58) toteaa, että suomalaisten lähiöiden suuri paradoksi on ollut yritys rakentaa niistä sekä urbaaneja että kyläyhteisöjä. Myös Roivainen kirjoittaa lähiötutkimuksessaan, Sokeripala metsän keskellä, 1980-luvun yhteisöllistämisen strategiasta suunnitteluideaalina, suunnittelun kautta naapuristamisena, yhteisenä tekemisenä yhteistiloissa ja -pihoissa kuten korttelituovissa ja taloyhtiöiden talkoissa. (Roivainen 1999, 118.)

Yhteisön käsitteeseen sisältyy myös ulkopuolisuus, haitallisena pidetty yhteisöllisyys ja vastayhteisöllisyys. Vastayhteisöllisyyttä luodaan vaihtoehdoksi tai vastavoimaksi vallitseville yhteisömuodoille (Hyväri, 2001, 219). Klassikkoteos yhteisöistä on Nels Andersonin (1988) omakohtainen kuvaus 1920-luvun Chicaگون hobojen elämästä. Kulkumiesten järjestäytynyt yhteisö ei hävinnyt sosiaalipolitiikan keinoin vaan elinkeinorakenteen muutoksin. Andersonin teoksesta löytyy yhtäläisyyksiä nykypäivän yhteiskunnallisiin keskusteluihin ja arkielämään. Historiallisena rakenteellisena muutostavoitteena on puolittaa asunnottomuus Suomessa vuoteen 2011 mennessä (ks. esim. Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, Ympäristöministeriö 2008c). Päivälehdissä olevien otsikoiden mu-

kaan jotkut asukkaat eivät kuitenkaan halua muuttaa olemassa olevista hoitoyhteisöistään uusiin yksiköihin (esim. Helsingin Sanomat 22.11.2008).

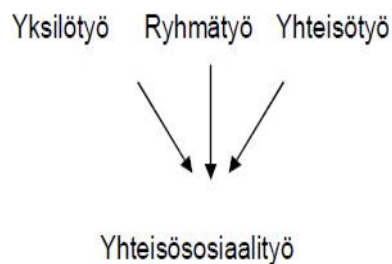
Yhteisön ja yhdyskuntatyön käsitteet sisältävät monia merkityksiä. Yhdyskuntatyö muotoutuu aina ainutlaatuisista paikallisista olosuhteista (Popple 1995, 4, 53). Yhteisötyö ei ole pohjoismainen käsite vaan sen juuret ovat Isossa Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Turunen määrittelee yhdyskuntatyötä erilaisten yhteisöstrategioiden toimintapolitiikkana ja käytäntöinä, jotka vaihtelevat kansainvälisesti, kansallisesti ja paikallisesti sekä ajallisesti löytäen uusia toimintatapoja. Yhdyskuntatyön huippu ulottuu lyhyelle ajanjaksolle 1970-luvulla. 1980-luvulla Isossa-Britanniassa suhteet sosiaalityön ja yhdyskuntatyön välillä heikentyivät. Samaan aikaan kun sosiaalityön sisällä mielenkiinto väheni yhdyskuntatyötä kohtaan, alkoivat samantyyppiset työotteet saada sijaa muilla yhteiskunnan sekä virallisen että vapaaehtoistyön lohkoilla. (Turunen 2004, 58-59, 195-196; 2008, 54-55, 57.) Yhdyskuntatyön hajaantumista muille sektoreille Turunen kuvaa (kuvio 1) seuraavasti:

Kuvio 1. Yhdyskuntatyön hajaantuminen (Turunen 2004, 59)

Isossa-Britanniassa Keith Popplen (1995, 54-57) mukaan 1990-luvun alussa yhdyskuntatyötä harjoitettiin sekä virallisella että epävirallisella sektorilla. Yhdyskuntatyöhön hän luki ihmisten itsenäistä selviytymistä tukevan verkostotyön, yhteisöhoivan (community care), eri toimijoiden yhteistyön parantamiseen tähtäävän organisaatiotyön (community organisation), elämäntaitojen ja osallisuuden kehittämistyön (community development), elinolotietojen analysoinnin, tavoitteiden asettelun, palvelujen ja ohjelmien arvioinnin, yhdyskunnan ja sosiaalialan suunnittelun (social/community planning), yrityksen tuoda koulutus ja yhteisö kiinteämpään ja tasa-arvoisempaan suhteeseen (community education), toimenpidekeskeisen yhteisötyön (community action), feministisen yhteisötyön (feminist community) ja antirasistisen työn (antiracist community work).

Turunen (2004, 60; 2008, 44) selostaa, että yhdyskuntatyön laajentuessa muille sektoreille lisääntyi keskustelu toisentyyppisestä verkostosta hyödyntävästä yhteisötyöstä sosiaalityössä. Yhdyskuntatyö ei kuitenkaan ole sama kuin yhteisö-sosiaalityö. Yhteisösosiaalityössä käytetään sekä yhdyskuntatyössä kehitettyjä että sosiaalityön ensisijaisia menetelmiä uudella tavalla (kuvio 2). Turusen alkuperäisiä termejä ovat case work, group work ja community work sekä community social work.

Kuvio 2. Yhteisösosiaalityön menetelmiä (Turunen 2004, 60)

Roivainen (2008, 36) analysoi yhdyskuntatyön kehitystä käsitteillä modernin yhdyskuntatyön ja jälkimodernien yhteisöllisten strategioiden yhdyskuntatyön kausi. Modernin yhdyskuntatyön Roivainen liittää strategiana julkiseen hyvinvointipolitiikkaan kohderyhmänä asuinalueen asukkaat. Jälkimodernin hän yhdistää yhteisöllisyyttä korostaviin strategioihin ja työhön syrjäytymisvaarassa olevien asukkaiden kanssa. Roivaisen tutkiessa yhdyskuntatyötä Suomessa isoimpien kaupunkien yhdyskuntatyöntekijöille tehdyn kyselyn perusteella hän päätyi kysymään artikkelissaan, onko yhteisölliselle otteelle enää tilaa sosiaalityön ydinprosesseissa. (ks. Roivainen 2008a, 41; 2008b, 262.) Yhdyskuntatyön tekeminen kentällä ihmisten parissa edellyttää ammatillista osaamista ja rohkeaa toimintatapaa. Toisaalta vaikuttaminen on muodostunut yhdyskuntatyön kompastuskiveksi, silloin kun toiminta on leimautunut poliittiseksi (Kananoja 2008, 46-47; Turunen 2008, 51). Settlementtityöhön perustuvan yhteisöllisen työn tavoite nousee yhteisön elämän käytännöllisestä, omakohtaisesta tuntemisesta ruohonjuuritasolla, jossa valtio ja kuntayhteisö nähdään kansalaisten sosiaalisten oikeuksien turvaajina (Roivainen 2001, 12-13).

Koskinen (2003) jakaa suomalaisen yhdyskuntatyön ja yhteisösosiaalityön kehityksen neljään vaiheeseen. Näitä ovat etsimisen (1960 - luvun puolivälistä 1970-luvun puoliväliin), kokeilujen (1970-luvun jälkipuoli), laajentumisen ja vakiintumisen (1970-luvun lopulta 1980-luvun puoliväliin) ja yhteisötyön kausi (1980-luvun loppupuolelta nykypäivään). Kokeilujen kaudella yhdyskuntatyöhön tuli mukaan sosiaalitoimen ohella monia muita tahoja kuten terveydenhuolto, opetustoimi, työvoimahallinto, kuntasuunnittelu, poliisi ja seurakunta, alueen isännöinti (ks. myös Välimäki- Adie & Pylkkänen 2008, 100). Laajentumisen ja vakiintumisen kaudella yhdyskuntatyö nähtiin keinoksi edistää yhteistyötä eri hallintokuntien kanssa ja siitä tuli osa viranomaisten yhteistyötä. Tähän ajanjaksoon asettuu myös alueellisen sosiaalityön kyseenalaistaminen ja keskustelu rakenteellisesta, ennaltaehkäisevästä sosiaalityöstä. (Koskinen 2003, 210-211, 217-219.)

Yhteisö ja yhteisölliset strategiat eivät ole itsestään selviä käsitteitä. Siksi niistä on keskusteltava kriittisesti historiallisen tiedon ja kokemuksen valossa. (Turunen 2008, 57.) Yhteisöllä voidaan viitata lopputulokseen tai keinoon. Sitä voidaan käyttää normina tai symbolisesti. Sillä voidaan tarkoittaa alueellisesti rajattua aluetta, yksikköä tai vuorovaikutuksen laatua. Yhteisö ymmärretään yhä enemmän moraalisen alueena, joka yhdistää ihmisiä kestäviin suhteisiin. Keskeisiä ovat sosiaaliset verkostot (ks. Nylund 2000, 2004, 2005; Hyyppä 2002), joilla on yhteistä arvo- ja merkityspohjaa sekä virtuaaliyhteisöt (esim. Korkiamäki 2008, 179). Yhteisösosiaalityön toimintaperiaatteiksi Koskinen mainitsee sosiaalisten ongelmien ehkäisemisen, lähipalvelujen kehittämisen, kansalaisten oma - aloitteisuuden ja jaetun vastuullisuuden vahvistaminen sekä sosiaalisten merkitysten tunnistamisen. Yhteisösosiaalityö nähdään erilaisia lähestymistapoja ja työmuotoja integroivana mallina. (Stepney & Evans 2000, 109-110; Koskinen 2003, 228-229.)

Lähellä yhdyskuntatyötä on myös ekososiaalinen sosiaalityö. Ekososiaalisessa sosiaalityössä ihminen ymmärretään osana sekä fyysistä että sosiaalista ympäristöään. Samoin kuin yhdyskunta- tai yhteisösosiaalityötä myös ekososiaalista sosiaalityötä määritellään sateenvarjokäsitteenä, jonka alla voidaan tarkastella elinympäristön ja ihmisen välisen suhteen vuorovaikutusta (ks. Närhi 2004a, 37). Ajankohtaisia aiheita vuonna 2008 ovat kilpailuttaminen ja osallistuminen. Kansalaistoiminnan ja hyvinvointipalvelujen suhteita analysoinut Matthies (2008, 66-67; ks. 2007, 66; 2006) painottaa, että monilta hyvinvointivaltion instituutioilta ja työntekijöiltä puuttuu kyky toimia tasavertaisessa suhteessa kansalaisten yhteisöjen kanssa. Hän viittaa Adalbert Eversiin (2006, 257) ja hänen esittämiinsä malleihin, miten kansalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia hallinnoidaan. Eversin malleista osallistava malli pyrkii paikallisuuteen ja monimuotoisuuteen yhtäläisten massapalvelujen sijaan. Mallissa kansalaiset nähdään osana monimuotoisia sosiaalisia verkostoja. Osallistavassa mallissa ihminen on kansalainen ja yhteisön jäsen asiakkaan, työntekijän tai kuluttajan roolin sijaan. (Matthies 2008, 69 -71.)

Pohjoismaissa yhdyskuntatyöllä 1960 - luvulla tarkoitettiin laajapohjaista yhdyskunnan kehittämistoimintaa ennen kuin siitä tuli sosiaalityön yksi työmenetelmä ja osa yhteisösosiaalityötä Suomessa. (Turunen 2008, 54; 2004, 195.) Suomessa muista pohjoismaista poiketen yhdyskuntatyö on ollut viranomaisten toimintaa. Yhdyskuntatyölle tyypillinen paikallinen toimintatapa, olosuhteiden muuttaminen ja kansalaiskeskeisyys ovat kuitenkin siirtyneet vähitellen erillishoitoksen turvin toteutettavien Eu-tasoisten tai kansallisten kehittämisprojektien työmuodoiksi ja muille toimijoille kuin sosiaalityölle. Perinteinen yhdyskuntatyö on hajonnut usealle toimijalle kuten Eu-tasoisille ja kansallisille projekteille, joissa sosiaalityö on mukana. (Turunen 2008, 53, 57.) Yhdyskuntatyöstä kirjoitetaan lähiprojektin tapaan asukkaiden ja viranomaisten välittäjäverkostona (ks. Karjalainen 2008, 142-143). Yhdyskuntatyö on hajautunut myös erilaisten yksiköiden ja toimintojen sisään organisaatioissa (Kananoja ym. 2008, 47).

Yhdyskuntatyössä tieteenalana ja käytännön työssä yhteistä on sen määrittämisen vaikeus muuten kuin tavalla, että *yhdyskuntatyö sitoutuu muuttuvaan yhteisön käsitteeseen, paikalliseen toimintatapaan, olosuhteiden muuttamiseen ja kansalaiskeskeisyyteen*. Yhdyskuntatyön ymmärrän ihmisten tasolla sosiaalityöksi asukkaiden ja muiden toimijoiden kanssa ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi asuin- ja elinympäristössään (ks. Roivainen 2008a, 41; 2008b, 255-257; Närhi 2004b, 122; Koskinen 2003, 220-221). Kunnallisella tai yhteiskunnan tasolla liitän yhdyskuntatyön ajassa muuntuviin yhteisöllisiin strategioihin. Yhteisölliset strategiat ovat aikaan ja paikkaan sidottuja ja kuvaavat paremmin päämääriä, joihin pyritään (Turunen 2008, 56).

Vaikka yhdyskuntatyön sisällöt, tavoitteet ja sosiaalipoliittiset viitekehykset muuttuvat, avoimen talon toimintamallin periaatteet ovat pysyneet samantapaisina (Matthies 2008, 74). Yhdyskuntatyön juuret ovat 1800-luvun Englannissa syntyneessä settlementityössä ja Lontoon köyhälistökortteliin vuonna 1884 perustetun Toynbee Hallin toiminnassa. Yhdysvalloissa settlementiliikkeen tunnettu hahmo Jane Addams ystävineen perusti Hull House settlementikeskuksen Chicagoon vuonna 1889 (ks. Addams 1999). Helsingissä ensimmäinen Kan-

sankoti aloitti toimintansa vuonna 1890. (Roivainen 2001, 9-10.) Avoimen osallistumisen periaatteella toimivia matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja voivat olla esimerkiksi sosiokulttuurinen keskus, lähiön toimintakeskus, asukastupa, leikkipuisto tai perhekahvila. Yhdyskuntatyössä julkiset tilat nähdään kansalaisuuden vahvistamisen paikkoina.

TILA

Kunta- ja palvelurakenteissa tapahtuvat muutokset sekä palvelujen markkinointumisen muuttavat ihmisten arkista elinympäristöä ja käsitystä julkisesta tilasta. Kun kaupunkia suunnitellaan, rakennetaan ja järjestetään palveluja, on olemassa useita vaihtoehtoja lähestyä palvelujärjestelmää ja julkista tilaa (ks. Valkama & Marja-aho & Siitonen 2004), mutta tavoitteet hyvän elinympäristön muotoutumiseksi ovat erilaisia riippuen näkökulmasta. Kansallisilla ohjelmilla, strategioilla palvelujen tuottamis- ja jakelutavoista tai tiloista sekä lailla julkisista hankinnoista (348/2007) ohjataan tilan käyttöä. Rakennetut tilat (absoluuttiset tilat), käytölle esitetyt tavoitteet (relatiiviset tilat) ja tilojen merkitykset (relationaaliset tilat) eivät kuitenkaan välttämättä kohtaa (ks. Koskela 1994; Jauhiainen & Niemmaa 2006, 15-16). Kun yhdyskuntatyössä julkiset tilat nähdään edellytyksenä kansalaisten toiminnalle, talouden näkökulmasta julkisten tilojen käyttöä on tarvetta tehostaa esimerkiksi vuokraamalla tiloja yksityisille toimijoille (ks. Sosiaali- ja terveysministeriö 2008). Asukastiloissa asukkaille merkitystä saat-
taa olla kuitenkin sopivan pienellä paikalla (esim. Nenonen 2006, 40).

Palvelurakenteita koskevassa muutoksessa edellytetään sosiaalihuollon yhteistyön vahvistamista lähitoimintojen kanssa (Kallinen-Kräkin 2008, 9 -11). Alueellisessa suunnittelussa kunta vastaa alueensa peruspalveluista, rakennetusta ympäristöstä ja ihmisten arkipäivän elinympäristön syntymisestä. Suunnittelu edellyttää ihmisten elinolojen, hyvinvoinnin tarpeiden ja voimavarojen laaja-alaista kartoitusta. Sosiaalihuollossa ei kuitenkaan vielä ole vakiintuneita käytäntöjä asiakkaiden ja ammattilaisten yhteisen työskentelyn tuloksena syntyväs-

tä tarpeiden arvioinnista (Kananoja ym. 2008, 162). Toisaalta Eräsaari (2006, 93) kirjoittaa sosiaalityön ammattilaisista, jotka ovat varta vasten opetelleet eivänsä lausuttujen tarpeiden selvittämistä mutta markkinoistuminen synnyttää tilanteita, joissa hidas tarpeiden selvittely on mahdotonta. Perinteisesti yhdyskuntatyön tehtävänä ruohonjuuritasolla on nähty toimiminen vastuullisena linkkinä julkisen ja yhteisöjen välillä tunnistaen hyvinvoinnin vajeita (Roivainen 2008a, 37; ks. Närhi 2004b, 122).

Kuntien yhteistyöhankkeissa sosiaali- ja terveysten palvelujen alueellisen saatavuuden näkökulma on toistaiseksi ollut vain vähän esillä (Karvonen & Kauppinen 2008, 289). Palvelujen saatavuus, kulkuyhteydet ja liikkuminen ovat tulleet entistä tärkeämmiksi hyvinvoinnin osatekijöiksi elämäntilanteissa, joihin liittyy rajoitteita fyysisten, psyykkisten tai sosiaalisten syiden takia. Kun aiemmin keskusteltiin ihmisten laitoksiin eristämisestä nyt keskustellaan kodin vankeudesta (Tedre 2006, 161-163). Suuntaus siirtymisestä laitoshoidosta kotona asumiseen näkyy tutkimusten mielenkiinnon kohteissa. 1990-luvulla etnografisia tutkimuksia tehtiin laitoksista esimerkiksi Törrönen (1999) tutki lasten arkea laitoksessa ja Pösö (1993) kolmea koulukotia. 2000-luvulla Sirpa Anderssonin (2007, 73-75) etnografinen tutkimus käsittelee vanhojen pariskuntien kotona asumista. Tutkimuksessaan Andersson toteaa muun muassa, että ympäristön pysyvyys ja asumisen pitkä kesto tekivät kotipaikan arvokkaaksi maaseudulla asuville vanhoille pareille. Ympäristön tuttuus tarkoitti ikääntyvillä yksityisyyttä omassa kodissa mutta kuulumista suurempaan yhteisöön. Vanhojen parien ongelmat asumisessa maaseudulla liittyivät lähipalvelujen puutteeseen, autottomuuteen, joukkoliikenteen puuttumiseen ja henkilökohtaisiin liikuntarajoitteisiin. Palvelujen saatavuutta voidaan lähestyä myös kaupunkitilojen avoimuuden näkökulmasta. Urbaaniin kaupunkiympäristöön liittyy kaupunkitilojen toiminnallinen ja tilallinen avoimuus kaupunkilaisten tilojen yhteiselle käytölle. Kaikkia ei kuitenkaan haluta jakamaan yhteistä toimintaa ja tilaa. Kopomaa (1997, 11-12) käsittää tutkimuksessaan tilan inhimillisen toiminnan ehtona ja sen seurauksena.

Tilaa ja paikkaa voidaan käsitteellistää erilaisista lähtökohdista. Yksi virittävämpiä on Raimondo Strassoldon sosiaalistilallinen luokittelu, joka on avannut käsitänsä tilasta sosiaalisena tilana. Strassoldolla lähtökohtana on mesotila, käytännöllinen tila, missä eletään ja liikutaan ja minkä ihminen välittömästi kokee. Toiseksi tapa, jolla havainnoimme, käsitämme ja käytämme tilaa, on riippuvainen henkisistä ja fyysisistä resursseista ja tarpeista. Kolmanneksi tila on sosiaalista tilaa, koska ihminen on sosiaalinen olento. Neljäntenä oletuksena Strassoldolla on, että ihmiset muokkaavat tilaa ja tila muokkaa ihmisiä. Paikka ja sijainti ilmaisevat jonkun pisteen ja laajemman kokonaisuuden välistä suhdetta. Strassoldo pitää paikka-sanaa merkitykseltään lähellä territorio-sanaa, koska se on sidottu johonkin ja sillä on tunnepohjainen arvo kuten tilan tuntu. Useimmiten paikkaan liittyvä tunne on myönteinen ja mittakaavaltaan pienempi kuin territorio. Territoriolla viitataan ihmisten käyttäytymistä tutkivassa etologiassa puolustettavaan alueeseen. Tilan Strassoldo ymmärtää yleisenä, pysyvänä ja abstraktina käsitteenä. Käsitteistä kattavin on ympäristö, elävien organismien elintila. Strassoldo ei erota tilaa ympäristöstä. Mikään fyysinen ei ole olemassa ilman tilaa Strassoldon ajattelussa. (Strassoldo 1993, 5-8.)

Leena Eräsaari on perustanut oman byrokraattisen tilan analyysinsä Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä (1995, 92) Strassoldon tilan ajattelulle ja luokittelulle. Eräsaari (2002,11) tulkitsee, että julkiset tilat ja rakennukset ovat sosiologeille jo sinänsä sosiaalisia. Organisaatioiden käyttämät tilat ja tavarat ovat osa organisaatiota, palvelua tai sen tulosta. Maritta Törrönen on käyttänyt Strassoldon elämistilan käsitettä mutta lisännyt siihen toimijan subjektiivisen näkökulman ja tilan ajallisuuden. Tutkimuksessaan Törrönen (1999, 23-24) kirjoittaa, että ilman arkista elämää tilat olisivat kuolleita ja lapsille merkityksettömiä. Tilasta tulee paikka sille annettujen inhimillisten merkitysten kautta.

Doreen Massey (2008, 7-10, 15) puolestaan väittää, että tilan ja paikan ymmärrys vaikuttaa siihen, kuinka koemme maailman, kehityksen ja globaalistumisen tai kuinka selitämme köyhyyteen, hyvinvointiin ja vaurauteen liittyviä kysymyksiä. Paikasta ei voi puhua ilman aikaa eikä ajasta ilman paikkaa. Hän tarkaste-

lee paikkaa toimintatilojen ja sosiaalisten suhteiden sekoituksena, joka syntyy ja elää ihmisten, ihmisryhmien ja tilojen vuorovaikutuksessa. Massey sanoutuu irti paikan sitomisesta paikallisuuteen, vaikka hän ei vastusta ”paikan tuntua”. Massey’n mukaan me tuotamme tilan käytännöissämme ja vuorovaikutussuhteissamme. Tila ja paikka eivät myöskään ole toistensa vastakohtia, vaan paikka syntyy tilassa vuorovaikutussuhteista. Kysymys on siitä, kuinka me aiomme elää yhdessä. Myös Haarni & Karvinen & Koskela & Tani (1997, 16-18) kirjoittavat tilasta sosiaalisena tilana. Henkilökohtaiset kokemukset ja inhimillinen toiminta liittävät ihmisiä tilaan, josta näin voi muodostua merkityksellisiä paikkoja. Ihmisten yhteinen historia tai media luovat kollektiivisia mielikuvia paikasta.

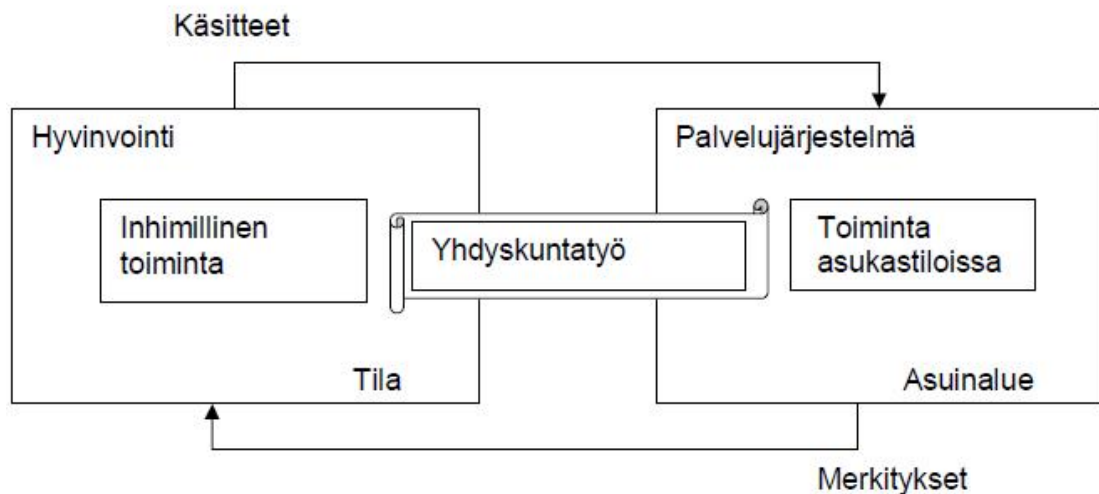
Tutkimuksessani analysoin inhimillistä toimintaa tilassa. En erota tilaa inhimillisestä toiminnasta enkä ympäristöstä. Tutkimuksessani *tila* kuvaa rakennettua tilaa. Tila on myös resurssi, jonka arvoa mitataan rahalla (ks. inhimillisen toiminnan tasot ja ulottuvuudet). Tila sosiaalisena tilana saa tutkimuksessani eri merkityksiä. Paikka sanana viittaa inhimillisen toiminnan merkityksiin, jotka asukkaat liittävät tilaan. Tutkimuksessani *avoin* tila tarkoittaa sekä tilan että toiminnan avoimuutta kaikille asukasryhmille.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Useat asukastiloihin liittyvät aiemmat tutkimukset ovat arviointi- tai kehittämis-tutkimuksia, joissa arvioidaan kehittämisprojektien tavoitteiden tai sosiaalityön menetelmien toteutumista. Tutkimuksessani mielenkiintoni kohdistuu instituutio-naalisen ja asukkaiden omaehtoisen arkisen toiminnan rajapinnalle avoimiin asukastiloihin, jotka ovat osa asukkaiden elinympäristöä. Asukastiloilla on yhteys sosiaalipalvelujärjestelmään yhdyskuntatyön kautta. Yhdyskuntatyö on yksi toimija asukastiloissa ja yhdistää myös tutkimuksen kolmea erilaista asukastilaa.

Tutkimuskysymyksenäni on:

Mitä merkityksiä inhimillisellä toiminnalla asukastiloissa on asukkaiden hyvinvoinnille?

Kuvio 3. Tutkimuskysymys ja käsitteet

Tutkimustehtäväni on inhimillisen toiminnan ja tapahtumien tunnistaminen siten, että tulkitsem tutkittavien omaa ymmärrystä niistä. Analysoin, mitä merkityksiä asukastiloissa toimivat itse antavat *inhimilliselle toiminnalle* asukastiloissa suhteessa *hyvinvointiin*. Tutkimusaineiston analyysissä tukeudun Niemelän (2006) teoriaan inhimillisen toiminnan tasoista ja ulottuvuuksista hyvinvoinnin käsitteen muotoutumisessa. Analyysivaiheessa tarkensin vielä tutkimuskysymystäni edellä (kuviot 3) esitetyn mukaiseksi. Niemelän (2006) esittämän inhimillisen toiminnan teorian mukaan ihmisen hyvinvointi voidaan jäsentää tasoittain hyvänä olo- na, toimintana ja omistamisena. Hyvinvointia voidaan tarkastella fyysisellä, so- siaalisella ja henkiselä ulottuvuudella. Lisäksi hyvinvointi voidaan jäsentää sub- jektiivisena. Analyysissä *tila* on rakennettua tilaa ja resurssi, joka saa sosiaali- sena tilana erilaisia merkityksiä. Lähestyn tutkittaviani *yhdyskuntatyön* näkö- kulmasta.

Tutkimuksessani tukeudun yhdyskuntatyön ja yhteisösosiaalityön tutkimukseen. Roivaisen (2008a, 25) mukaan yhdyskuntatyötä on tutkittu Suomessa vähän. Roivaisen ja Koskisen (2003) tutkimukset tuovat tutkimukseeni yhdyskuntatyön sidoksen yhteiskunnalliseen kehitykseen. Matthies (2008) on tutkinut kansalais-toiminnan ja hyvinvointipalvelujen suhteita eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Hänen kirjoituksensa saavat pohtimaan hyvinvointipolitiikan ja kansalaisosallistumisen kehitystä Suomessa. Turusen (2004) tutkimus yhdyskuntatyöstä pohjoismaissa on jäsentänyt tutkimuksessani yhdyskuntatyön kehitystä sekä suhdetta yhteisösosiaalityöhön. Seppänen (2001) päätyi asuinalueen sosiaalista erilaistumista ja merkityksiä asukkaille käsittelevässä tutkimuksessaan ehdottamaan kaupunki- ja lähisosiaalityön kehittämistä varten tutkimusta, jossa tarkasteltaisiin ostariporukan elämäntilanteita ja suhdetta asuinalueeseen haastattelu- ja havainnointiaineistoja hyödyntäen. Tutkimukseeni kuuluu joukko asuinalueen asukkaita, jotka kokoontuvat lähiön ostoskeskuksen lähellä olevassa puistossa. Nylundin (2004, 2005) artikkeleiden kautta olen voinut tarkastella asukastiloissa tapahtuvaa inhimillistä toimintaa vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan sekä verkostojen näkökulmasta.

Törrösen (1999) ja Eräsaaren etnografiset tutkimukset ovat harvoja sosiaalityön tutkimuksia, joissa analysoidaan myös tilaa. Törrösen tutkimus herätti mielenkiintoni mahdollisuudesta toteuttaa arkitietoon perustuva tutkimus. Eräsaaren (1995) tutkimus byrokraattisista tiloista sekä hänen julkaisunsa Julkinen tila ja valtion yhtiöittäminen (2002) ovat saaneet minut pohtimaan palvelujen markkinointumista ja suhdetta tilaan. Olen myös arvioinut omia neuvottelujani kentän kanssa sekä lähtökohtiani tutkimukselle hallinnosta ja suunnittelusta, byrokratiasta käsin. Kopomaalta (1997, 2003) tutkimukseeni tulee kaupunkitilan avoimuus ja tilan käyttöpotentiaali yhteiselle käytölle. Tämä näkyy tutkimuspaikkojen valinnan kriteereinä.

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ovat sosiaalisessa konstruktionismissa, etnometodologiassa ja etnografiassa. Metodologiat tekivät mahdolliseksi arkitietoon perustuvan tutkimuksen tekemisen. Käsitys kentän todellisuudesta voidaan ymmärtää kahdella tavalla. Voidaan ajatella, että saadaan selville totuus, kun kysytään sitä ihmisiltä kentällä. Voidaan ajatella myös, että ei ole olemassa vain yhtä totuutta, vaan kullakin on oma totuus kentästä. (Hurtig 2003, 52.) Sosiaalisessa konstruktionismissa jokapäiväinen elämä esittyy ihmisten tulkitsemana todellisuutena ja subjektiivisesti merkityksellisenä, yhtenäisenä maailmana. Jokapäiväinen elämä edellyttää jatkuvaa vuorovaikutusta ja ajatusten vaihtoa toisten kanssa. (Berger ja Luckman 1994, 29-30; Törrönen 1999, 128.) Tutkimuksessani ymmärrän kentän tulkittuna ja sosiaalisesti konstruoituna. Kenttä jäsenyytään subjektiivisen merkityksenannon kautta.

Tutkimukseni on saanut vaikutteita etnometodologiasta. Etnometodologia tulee työhöni Törrösen (1999) tutkimuksen kautta Lasten arki laitoksessa, joka herätti mielenkiintoni. Etnometodologia viittaa arkitiedon, ihmisten yhteiselämän sekä niiden menettelytapojen ja ajatuskulkujen tutkimiseen, joilla ihmiset ymmärtävät elinolojaan, toimivat niissä ja vaikuttavat niihin. Jaan näkemyksen, että ihmiset ohjailevat taitavasti ja ylläpitävät niitä prosesseja, joista yhteiskunta ja kulttuuri muodostuvat. Etnometodologiassa tietoa tulee myös tulkita siinä institutionaalisessa kontekstissa, missä se syntyy. (Heritage 1996, 9, 11, 18-19.) Tutkimuksessani kiinnitin huomiota niihin tulkintasääntöihin, joita ihmiset arkielämässään noudattavat (ks. Alasuutari 1994, 64, 101). Toiseksi etnometodologia liittyy tutkimukseeni metodin, etnografian kautta.

Etnografialla tutkimuksessani tarkoitan koko tutkimusprosessia aineiston tuottamisesta tutkimuksen raportin kirjoittamiseen. Hammersley & Atkinson (2007, 3) toteavat, että etnografisessa tutkimuksessa tutkija tyypillisesti osallistuu tutkittavien arkielämään tietyn jakson, katselee, mitä tapahtuu, kuuntelee ja tekee

kysymyksiä ja kerää mitä tahansa aineistoa valaistakseen tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Etnografialla voidaan viitata jonkin ryhmän toimintojen havainnoimiseen, tutkimuksen kuvaukseen tai kenttätööhön, kun tutkittavaa ilmiötä lähestytään eri tavoin (Törrönen 1999; Pösö 1993, 28-30). Tutkimuksessani ymmärrän etnografian käytännöllisellä tavalla. Tutustuin itse tutkimuskohteeseen ja opettelin toimimaan tutkimuskentällä arkisissa tilanteissa. Näin ymmärrettynä etnografialla on yhtäläisyyksiä arkitiedon kanssa. Se tuo esiin ne rutiinitavat, miten ihmiset toimivat arkisissa elämäntilanteissa. (Pösö 1993, 28-29.) Käsitän etnografian ennen kaikkea kokemukseksi tutkittavieni kanssa ja heiltä oppimiseksi. Tutkimus on edennyt tiiviin keskustelun, neuvottelun ja yhteydenpidon avulla. Tutkijana olin osa tutkittavia yhteisöjä ja havainnoin kohteita tietyn ajan. Tutkimukseni kohteita ovat erilaiset tilanteet ja ryhmien toiminta asukastioloissa. Tein tutkimusta tutkittavieni kanssa keskustelemalla ja tarkentamalla tekemiäni havaintoja. Ihmisten arkiympäristöä leimaa globaali ja nopea tiedonsiirto (Hämäläinen 2006, 20). En kuitenkaan olisi tavoittanut tutkimuksen asukastioloja säännöllisesti käyttäviä asukasryhmiä muuten kuin menemällä paikan päälle, koska monille heistä tietokoneet eivät kuulu arkeen.

Etnografisessa tutkimuksessa tutkijalla on keskeinen rooli ja tutkija on tutkimuksensa väline (Gordon & Hynninen & Lahelma & Metso, Palmu & Tolonen 2007, 43). Aineiston keruutavat, olosuhteet ja tutkijan omat oletukset vaikuttavat aineistoon ja siihen, millainen etnografisesta tutkimuksesta tulee (Pösö 2005, 133; Rantala 2006, 229). Tutkijan tuleekin tunnistaa omat lähtökohtansa ja esioletuksensa. Myös määrällisessä tutkimuksessa on riskejä, jos tutkija on sokea omille lähtökohdilleen. Etnografisessa tutkimuksessa määrälliseen tutkimukseen nähden etuna on kuitenkin tutkijan ja tutkittavien suhde ja tiedon tuottaminen yhdessä, yhteisen ymmärryksen rakentaminen. Yhteistä ymmärrystä voi tarkistaa kysymällä tutkittavilta oman tulkintansa oikeellisuutta. Osallistuvan havainnoinnin etuna on, että tutkittavat voivat tuottaa tietoa omassa tutussa ympäristössään (Törrönen 2005, 229).

5 KENTÄLLE

KENTÄLLE PÄÄSY

Kentälle pääsy tarkoittaa pääsemistä sisälle tutkittaviin yhteisöihin (Rantala 2006, 245). Tutkijat kuvaavat kentälle pääsyä vaativana prosessina, jossa tutkija on vuorovaikutuksessa useiden ihmisten kanssa. Kentälle pääsy ja erilaisten neuvottelujen käyminen kertovat, missä olosuhteissa tutkimuksen tiedot on saatu. (Eräsaari 1994, 367; 1995, 16-25; Törrönen 1999, 27).

Tutkimuksessani kentälle meneminen tapahtui vähitellen (1-12):

1. Kirjeenvaihtoa ja keskusteluja tutkimusaiheesta yhdyskuntatyöntekijöiden kanssa (2004 – 2007)
2. Keskusteluja tutkimussuunnitelmasta aikuissosiaalityön esimiesten, kehittämiskonsulttien, yhdyskuntatyöntekijöiden ja asukastiloista vastaavien työntekijöiden kanssa (syksy 2006 - alkuvuosi 2007)
3. Ovelta ovelle -kartoitus asuinalueen asukastiloissa (alkusyksy 2007)
4. Tarkentavia keskusteluja yhdyskuntatyöntekijöiden kanssa
5. Tutkimuslupahakemuksen jättäminen Helsingin sosiaalivirastoon
6. Alustava tutkimussuunnitelma kommentoitavaksi toiminnasta vastaaville esimiehille, yhdyskuntatyöntekijöille ja asukastilojen vetäjille
7. Keskusteluja ja käyntejä asuinalueen leikkipuistoissa ja asukastiloissa
8. Tutkimuksen tilojen valinta kartoituksen perusteella
9. Tutkimuslupa (lokakuu 2007)
10. Keskustelut henkilökunnan kanssa tutkimuksesta, sopimukset, säännöt
11. Henkilökunta kertoo etukäteen tutkittaville tutkimuksesta.
12. Tutkimukseen osallistuvien suostumukset (syksy 2007 - kevät 2008)

Kentälle pääsy -neuvottelujani aloitin vaiheessa, jossa valmistelin tutkimus-suunnitelmaa. Koska tutkimukseni on ammatillinen opinnäytetyö, sain tutkimus-luvan nopeasti. Asuinalue, jossa tutkimuksen kohteena olevat asukastilat sijait-sevat, oli ennestään minulle jossain määrin tuttu asuinalueen suunnitteluun liit-tyvän työni kautta. Olin käynyt kerran tai kaksi asukastiloissa kokouksissa. Seu-rasin työni puolesta myös yhden asukastilan ylläpitämää nettifoorumia, jossa asukkaat käyvät vapaamuotoista keskustelua asuinalueen kehittämisestä ja palvelutarpeista. Asukastilat, toiminta, työntekijät ja asukkaat olivat minulle tun-temattomia myös asukkaana, koska asun muualla kuin Helsingissä.

Ennen tutkimusluvan jättämistä syksyllä 2007 kiersin asuinalueella kartoitta-massa asukastiloja, missä käytössä ne olivat. Kuljin asuinalueella asukastilojen ovilla lukien ovissa ja ikkunoissa olevia ilmoituksia. Etsiessäni asukastiloja kyse-lin vastaantulevilta ihmisiltä, tiesivätkö he, missä asukastiloja on ja mitä toimin-taa siellä on. Kiersin asuinalueen viisi leikkipuistoa ja kuusi asukastilaa. Kiertä-essäni ovelta ovelle kahden asukastilan ilmoituksista selvisi, että tiloissa on kerho- ja harrastustoimintaa. Tästä toiminnasta en pelkästään ollut kiinnostunut. Muissa leikkipuistoissa ja asukastiloissa keskustelin työntekijöiden ja asukkai-den kanssa selvittääkseni, onko tiloissa avointa kaikille asukasryhmille tarkoitet-tua toimintaa. Asukastiloista yksi oli otettu päiväkodin palvelutilaksi ja toinen lapsiperheiden perhepuistoksi. Asukastilasta perhepuiston toimintaan muutettu pieni tila oli tehokkaassa käytössä. Perhepuiston ulkopuolella oli noin 20 lasten-vaunut tai -rattaat käydessäni perhepuistossa. Pihaa tai puistoa perhepuistolla ei ole. Äidit pitävät kuitenkin tämän perhepuiston toimintatavasta, ja perhepuis-tossa käy äitejä myös muilta asuinalueilta Helsingissä. Äidit mainitsivat erikseen sähköpostin jakelulistan, joka kertoo puiston tapahtumista. Muutamat tapaamis-tani äideistä kertoivat myös, että he käyvät lapsineen yleensä toisessa asukas-puistossa. Tämä oli tuolloin kuitenkin remontissa. Äidit olivat ruvenneet käy-mään tässä perhepuistossa, koska kaupungin järjestämät väliaikaiset evakkoti-lat eivät olleet miellyttäneet heitä. Myöhemmin tapasin äidin, joka kertoi omia kokemuksiaan tästä väliaikaisesta tilasta:

Evakkotilat sijaitsivat toisessa lähiössä kellaritasossa. Siellä ei ollut ikkunoita. Tila ei ollut hänestä viihtyisä. Siellä ei myöskään käynyt hänen kavereitaan. Tilan vuokraaja ihmetteli, miten kaupungilla on varaa pitää työntekijöitä kannattelemassa tyhjiä seiniä. (Havaintomuistiinpanot 29.11.2007.)

Samalla kertaa kun vierailin äitejä, perhepäivähoitajia ja lapsia täynnä olevassa perhepuistossa, tutustuin läheiseen leikkipuistoon. Tässä puistossa on väljemmät tilat ja iso piha, jotka tuolloin olivat lähes tyhjiä. Äidit ja perhepäivähoitajat lapsineen käyvät ulkoilemassa tässä leikkipuistossa, jonka toiminta on suunnattu koululaisille. Kävin joissakin leikkipuistoissa ja asukastiloissa vain kerran ja toisissa useamman kerran selvittääkseni, onko tiloissa kaikille asukkaille avointa toimintaa. Kiertämissäni viidessä leikkipuistossa toiminta suunnattiin lapsiperheille ja koululaisille. Tiloissa kokoontui myös vertaisryhmiä, joilla ei kuitenkaan ollut yhteyttä perhe- tai leikkipuiston toimintaan eikä yhdyskuntatyöhön tutkimuksen tekemisen ajankohtana. Leikkipuistoista yksi valikoitui Asukaspuistoksi, jossa lapsiperheiden toiminnan ja koululaisten lisäksi oli avointa kaikkien asukkaiden toimintaa. Asukaspuistolla on myös yhteys kortteliyhteisön kautta yhdyskuntatyöhön ja yhteinen historia yhdyskuntatyön kanssa puistoa perustettaessa.

Haastattelin yhdyskuntatyöntekijöitä ja asukastilojen toiminnasta vastaavia selvittääkseni, missä toiminnassa yhdyskuntatyö on mukana. Tällöin sain kuulla, että yhdyskuntatyössä tilakäytännöt hankaloittavat yhdyskuntatyötä asuinalueella. Asuinalueen yhteiskerhotilat ja -talot ovat osittain muussa kuin asukaskäytössä, osa tiloista on tarkoitettu vain kiinteistöyhtiön talojen asukkaille tai toiminnassa olevat asukastilat ovat täynnä.

Myös yhdyskuntatyöntekijöiden on haettava asuinalueella sijaitsevien palvelutilojen yhteydessä olevien asukastilojen käyttöoikeutta erikseen, vaikka he aikoinaan ovat olleet käynnistämässä toimintaa tiloissa. (Haastattelut 1.11.2007.)

Yhdyskuntatyöllä on käytössään omalle palveluyksikölle kuuluvia toimistotiloja ja yksi asukastila Asema ja siihen liittyvä ulkotila Sali. Yhdyskuntatyöllä on kuitenkin yhteistyötä asuinalueella toimivan Asukaskahvilan kanssa, jonka valitsin kolmanneksi asukastilaksi. Yhteistyö toteutuu kortteliyhteisön, asukasfoorumien ja asukastaloyhdistystoiminnan kautta.

Tutkimustilat valitsin asuinalueen asukastilojen kartoituksen jälkeen. Kriteereiksi valinnalle muodostui, että halusin tutkimukseen erilaisia asukastiloja, joissa toiminta on avointa kaikille asukkaille, niissä on asukkaiden omaa toimintaa, toiminta on kaupungin järjestämää tai kaupunki osallistuu rahoitukseen ja toiminnalla on yhteys yhdyskuntatyöhön. Kahdessa asukastiloista on myös sosiaalipalveluja. Koska yhteisöllisille hankkeille usein on tyypillistä epävakaa toimintaedellytykset ja määräaikainen rahoitus (ks. Matthies 2008, 62; Toivonen 2008b), valitsin tutkimukseen pysyviä pitkään toimineita asukastiloja, jotka ovat avoimia kaikille asukkaille. Useimmat matalan kynnyksen kohtaamispaikat ovat järjestöjen ylläpitämiä (Peltosalmi 2008, 6-7).

Valittuani tutkittavat asukastilat jätin tutkimussuunnitelman kommentoitavaksi asukastilojen henkilökunnalle ja kysyin, mitä ajatuksia heillä on tutkimuksestani. Samalla kerroin, että olen hakemassa tutkimuslupaa. Sain sosiaaliviraston tutkimusluvan lokakuussa 2007, minkä jälkeen aloitin tiiviin noin puolen vuoden kenttäjakson tutkimuksen asukastiloissa.

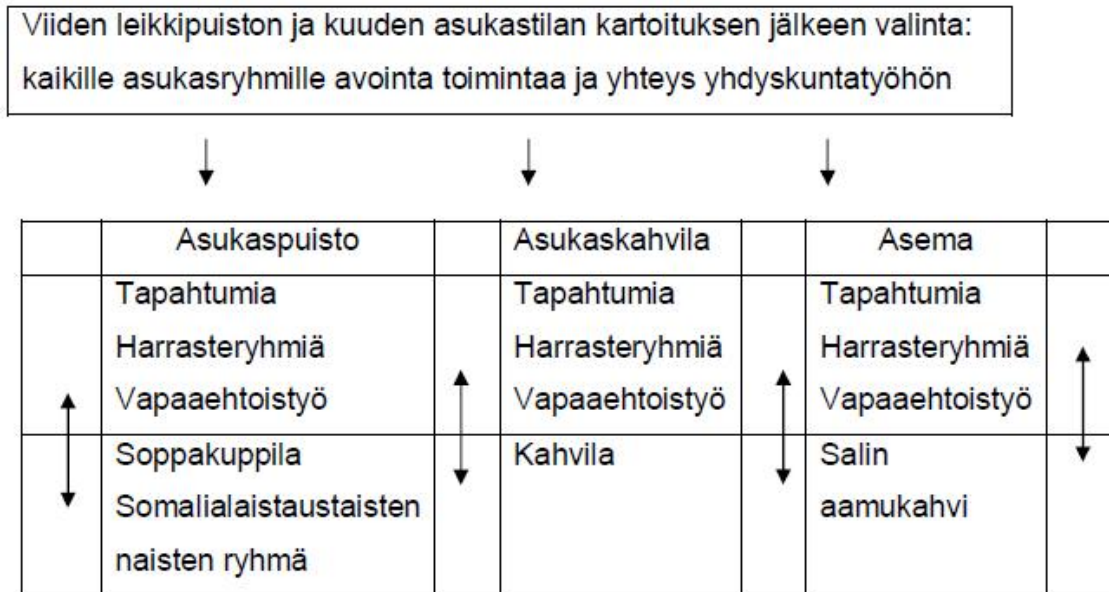
Asukastilojen henkilökunta kertoi tiloissa käyville tutkimuksen tekemisestä etukäteen. Näkyvällä paikalla ovesa oli ilmoitus, missä kerrottiin, että teen tutkimusta asukastiloista ja toiminnasta niiden yhteydessä. Ilmoituksessa esitin toiveen, että tutkimuksen avulla saadaan asukkaiden näkemyksiä palvelujen ja asukastilojen suunnitteluun. (Liite 1) Tutkimukseen osallistuville kerroin, että teen opinnäytetyötä asukastiloissa. Käytännössä esittelin aina uudelle ihmiselle itseni, miksi olen paikalla ja kerroin ovesa olevista yhteystiedoista. Pyysin joka kerta suullisesti luvan käyttää muistiinpanoja tutkimukseen. Jos nauhoitin keskustelun tai haastattelun, pyysin kirjallisen luvan käyttää nauhoitettua puhetta

litteroituna ilman tunnistetietoja tutkimuksessani. Aineistoon sanatarkasti litteroidut tekstit on muutettu tekstissä puhekielestä kirjoituskieleksi.

Tutkimuskentälle meneminen ei vielä tarkoita tutkijan pääsyä tutkimuskentälle. Eräsaari (1995, 26-27) kirjoittaa katutason byrokratioita käsittelevässä etnografisessa tutkimuksessaan omasta kentälle pääsystään, että symbolisesti tutkija luo kentän tutkimuksen aikana. Hän käy sisäänpääsyneuvotteluja aineiston ja kentän kanssa koko kirjoittamisen ajan raportoidessaan havaintoja monien tuhansien valintojen tuloksena. Oma tutkimussuunnitelmani eli tutkimuksen aikana. Tutkimuksen eri vaiheet eivät edenneet järjestelmällisesti vaan palasin tutkimussuunnitelmassani alkuun esimerkiksi, kun luovuin tutkimuspaikkojen nimestä (ks. Eskola & Suoranta 2005, 15). Koska tutkittavat toivat esiin hyvin henkilökohtaisia asioita, pelkäsin, että tämä vaarantaa tutkittavieni tunnistamattomuuden. Tässä tutkimuksen vaiheessa rupesin hahmottamaan myös tutkittavaa ilmiötä, jolloin paikkojen nimet olisivat voineet suunnata huomiota muuhun kuin ilmiöön. (Ks. Kuula 2006, 204-206.) Rajasin tutkimuksen osallistuvana havainnointina ja haastatteluina koskemaan aikuisia. Vaikka asukastiloissa on lapsia, en lähestynyt heitä. Lapset kulkevat tutkimuksessani vanhempien lapsina, koululaisina taustalla tai henkilökunnan työnä. Sen sijaan vastasin aina lapsille, jos he kysyivät minulta, miksi olen paikalla. Lapset eivät ihmetelleet olemistani asukastiloissa, koska tilat ovat avoimia. Niissä käy eri-ikäisiä asukkaita. Lisäksi henkilökunta kuten työllistetyt työntekijät, määräaikaisten sijaiset ja harjoittelijat vaihtuvat usein.

Tutkimukseni eteni asukastiloissa (kuvio 4) toiminnan kartoituksesta tapahtumiin ja asukasryhmiin, joissa tapasin tiloissa säännöllisesti käyviä asukkaita. Asukaspuistossa kiinnityin somalialaistaustaisten naisten ryhmään ja tapasin heitä puistossa myös muuten. Käytän ryhmästä nimeä somalialaistaustaisten naisten ryhmä. Somalialaistaustainen käsitteenä viittaa kulttuuriin väestötietojen sijaan. Asukaskahvilassa en osallistunut ryhmiin vaan havainnoin toimintaa pienessä kahvilassa, jossa viipyi pidempään muutamia vakioasukkaita taloyhtiöstä ja vapaaehtoisia asukkaita. Asemalla kiinnityin vähitellen Salin aamukahville.

Tutkittaviin ryhmiin osallistuin sillä perusteella, että ryhmien asukkaat käyvät ja viettävät aikaa säännöllisesti pidempään tutkimuksen asukastiloissa ja toiseksi, että ryhmät ottivat vastaan minut tutkijana.

Kuvio 4. Kentälle pääsy

Eri asukastiloissa käyvät asukkaat eivät näyttäneet tietävän toisessa lähiössä sijaitsevista asukastiloista. Tutkimuksessani olevat asukasryhmät eri asukastiloissa ovat toisilleen tuntemattomia. Kirjoitan asukkaista ja asukasryhmistä, joiden toimintaan osallistuin puolen vuoden ajan.

OSALLISTUVA HAVAINNOINTI

Kun olin jo kentällä, ymmärsin että avoimiin asukastiloihin on helppo tulla myös minun tutkijana. Henkilökunta oli aluksi siltana tutkittavien ja minun välillä. Samoin kohtaamani asukkaat johdattelivat minua tutkimuksessani eteenpäin siten, että vähitellen säännöllisesti asukastiloissa käyvät tulivat minuille tutuiksi ja huomasin, että he tunsivat toisensa. Aukasta moni oli tuntenut toisensa 10 - 20 vuotta ja useat keskimäärin kolmesta viiteen vuotta. Aukaat olivat tekemisissä keskenään myös asukastilojen ulkopuolella. Liikkuessani asuinalueella opin tunnistamaan tutkittaviani linja-autopysäkillä, kaupassa, kirjastossa, istumassa puistossa, kävelemässä tai pyöräilemässä.

Tiedonkeruu etnografisessa tutkimuksessa tapahtuu vaihteittain. Keräsin aineistoni ensin havainnoimalla, osallistuvan havainnoinnin keinoin ja sen jälkeen haastattelemalla. Osallistuva havainnointi on kuuntelua, katselua ja keskustelua. Tässä yhteydessä mieleeni tulee arkinen tapahtuma Asukaspuistossa, jossa henkilökuntaan kuuluva ohjaaja tunnistaa myös etnografisessa tutkimuksessa esille tulevan asian, että asukastilojen rutiinit avautuivat vasta havainnoinnin myötä:

Kun olin lähdössä pois Asukaspuistosta hämmentyneenä monista arkisista tapahtumista, ohjaaja sanoo ääneen, että vähitellen opit ymmärtämään toimintaa (Havaintomuistiinpanot 24.10.2007).

Osallistuva havainnointi viittaa siihen intensiteettiin, jolla tutkija osallistuu tutkittaviensa elämään. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on vuorovaikutuksessa tutkittaviensa kanssa eikä keskusteluja ja haastatteluja voida erottaa havainnoinnista (Törrönen 1999, 29; 2005, 227). Myös omassa tutkimuksessani raja osallistuvan havainnoinnin, keskustelun ja haastattelun välillä on liukuva. Haastattelut, jotka tapahtuivat kotona samoin kuin nauhoittaminen olivat kuitenkin erilaisia kuin keskustelut, joita ei ollut sovittu etukäteen.

Yhteisen ymmärryksen rakentuminen on riippuvainen siitä, millaiseksi tutkijan ja tutkittavien välinen suhde muodostuu. Johanna Hurtig (2003, 52-54) on pohtinut tutkimuksessaan tutkijan ja kentän välistä suhdetta. Onko tutkija tutkittavan yhteisön sisällä, rajalla vai ulkopuolella. Omaa asemointiani en pysty määrittelemään yksin. Ajattelen sijoittuvani rajalle. Tutkijana tyydyin tavoittamaan osallistujien toiminnan logiikkaa, mutta jätin itselleni mahdollisuuden tulkita tapahtumia kentän toimijoista poikkeavalla tavalla. Tutkijan paikkani kuitenkin vaihteli riippuen ryhmästä ja tilanteista. Tutkijana liikuin sisällä, rajalla ja joskus ulkona. En halunnut tutkijana tietoisesti jäädä ulkopuolelle, kyse oli siitä minkälaisen paikan pystyin kulloinkin neuvottelemaan.

TUTKIJAN ETIIKKA

Anneli Pohjola (2003, 54) kirjoittaa artikkelissaan tutkijan eettisistä sitoumuksista, että tutkija on osa tutkimustaan. Jokainen tutkijan tekemä valinta avaa tutkimukselle erilaisia näkemyksiä kuin joku toinen valinta. Tutkimuksen etiikka on moraalisia valintoja ja päätöksiä tutkimuksen aiheen valinnasta tutkimuksen tuloksiin (Kuula 2006, 11). Itselleni tutkimus oli monella tapaa matka, jonka aikana tein valintoja, joihin en ollut osannut varautua aloittaessani tutkimusta.

Fyysinen ja emotionaalinen läsnäolo paikan päällä teki etnografisesta tutkimuksesta ainutlaatuisen kokemuksen minulle tutkijana (ks. Lappalainen 2007, 10). Monenlaiset ilon, surun, auttamisen ja voimattomuuden tunteet vaihtelivat osallistuvan havainnointijakson aikana. Kenttäpäivät venyivät aamusta myöhään iltaan ja olivat fyysisesti raskaita kodin ja havainnointipaikkojen välisistä matkoista johtuen. Tutkimusprosessi koetteli pituudellaan ja käänteillään. Tämä on tyypillistä etnografiselle tutkimukselle ja tutkija joutuu sitoutumaan pitkään prosessiin (Gordon ym. 2007, 43). Tarja Pösö (2005, 118-135) kirjoittaa myös tutkijaa kohtaavista fyysisistä, emotionaalisista, eettisistä ja ammatillisista vaaroista artikkelissaan "Kun paikka menee tutkijaan". Kenttäjaksolla jouduin yllättäviin tilanteisiin, jotka tutkimuspaikoissa olivat arkea, mutta tutkijana hämmentäviä.

Koska olin avoimissa tiloissa, ratkaisuja ohjasivat tutkittavat autonomisina ihmisinä. Tutkijana en pyrkinyt vaikuttamaan tilanteiden kulkuun.

Tutkimuksenteossa eettinen haaste on, miten rohkeasti tutkija tekee näkyväksi omat arvonsa ja sitoumuksensa (Laitinen & Uusitalo, 2007, 321). Riitta Granfeltin teksti sosiaalialan ammattilaisten eettisissä ohjeissa (2005,4) kertoo, että sosiaalityö yhteiskuntapoliittisena toimintana ei ole paljonkaan arvoista, ellei sen tekijöillä ole rohkeutta asettua heikompiensa puolelle, jotka eivät voi puolustaa itseään. Omassa tutkimuksessani halusin ymmärtää ja tehdä näkyväksi ihmisten inhimillistä arkea, joka ei näyttäydy kaikille samanlaisena. Mieleenpainuvin tutkijan positio oli Asemalla ja sen yhteydessä ulkona puistossa olevassa Salissa, johon liittyy päihteiden käyttö. Olin kiertänyt Salia ympäröivää kävelytieta joitakin kertoja pohtien, kuinka tapaisin asukkaita Salissa. Asemalla Salin aamukahvilla tutustuin asukkaisiin vähitellen. Sain kutsun Saliin. Tutkittavani olivat tottuneet opiskelijoihin ja tutkijoihin:

Kukaan ei huomaa, kun astun sisään. Kaadan kahvia, maksan 40 centtiä kahvipöydällä olevaan kippoon ja istun muutaman rouvan kanssa samaan pöytään. (Havaintomuistiinpanot 17.10.2007)

Lokakuussa eräällä aamupalalla kysyn naisilta, voinko tulla juttelemaan sinne ulos Saliin. ... paikka on avoin kaikille. Häiriköt kyllä häädetään. (Havaintomuistiinpanot 22.10.2007)

Aamupalalla vieressä oleva verempainetta mittaamaan menevä mies katsoo minua ja sanoo, että sinä et kuulu porukkaan. Kuka sinä oikein olet? (Havaintomuistiinpanot 5.11.2007)

Aamupalan jälkeen toinen vapaaehtoisista aamupalan laittajista sanoo, että tuletko käymään meidän paikassa Salissa? (Havaintomuistiinpanot 5.11.2007)

Kanssani tulee juttelemaan uudelleen paikalle tullut nuori mies. Hän on koneilla vakiokäyttäjä. (Havaintomuistiinpanot 12.11.2007)

Aamupalalla pöydässä tutun pariskunnan vaimo sanoo, että olemme saman ikäisiä... (Havaintomuistiinpanot 19.11.2007)

Menen Saliin. Siellä on nuotio ja ringissä istuu viisi miestä. Sanon heille, että miten tarkenette olla täällä ja saanko tulla juttelemaan. Kaksi istuinta on vapaana ja minut ohjataan istumaan tuolille, missä on styroksia istuimella nuotion ääreen. (Havaintomuistiinpanot 19.11.2007)

Miehet sanovat, että tarvitsisi katos. Sinä et ole X. Se X oli hyvä, se tarttui heti asioihin. (Havaintomuistiinpanot 21.11.2007 iltanuotiolla)

Kun olen lähdössä Salista, joku huutaa, että oletko joku sosiaalityöntekijä. "Olet tommonen vaalee..." (Havaintomuistiinpanot 26.11.2007)

Lukiessani muistiinpanoja ja haastatteluja Asemalta ja sen yhteydessä olevasta Salista niistä näkee, että tutkijan paikkani vaihteli myös kentällä oloajan mukaan alun uteliaisuudesta hämmennykseen ja myöhemmin tutkittavien pettymykseen. En ollutkaan samanlainen kuin työntekijä, joka tarttui heti asioihin. Sosiaalityöntekijäksi mieltäminen herätti tutkittavissa luottamusta mutta samalla kysymyksiä asemastani kontrolloijana.

Liikkuessani asukastilojen ympäristössä asukastiloja myös taukotiloina käyttävät miehet vastailivat suoraan kysymyksiini. Puistossa sijaitsevan ulkotilan, Salin siivous kuuluu asukkaille.

Miehillä on kepit, joilla he koukkivat roskia maasta lähellä Salia. Kysyn heiltä, kenelle Salin siivoaminen kuuluu. Miehet kertovat, että se ei kuulu heille. Ulkotilan käyttäjät siivoavat itse. Kun jatkan, että paikkaa olisi tarpeen siivota, yksi miehistä lopulta tokaisee, että on siellä harava. Mene siivoamaan itse! (Havaintomuistiinpanot 18.1.2008)

Sosiaalityön positio liittyi ensimmäisiin keskustelukontakteihin, koska kerroin olevani töissä sosiaalitoimessa ja yhteisösosiaalityön koulutuksessa. Asukaspuistossa tämä ohjasi keskustelua siten, että lapsineen pihassa olevat vanhemmat kertoivat arvostavansa leikkipuistotoimintaa, hyvin hoidettua ympäristöä ja ettei toimintaa tulisi lopettaa. Joissakin tilanteissa tutkittavani pyysivät

suoraan vaikuttamaan heille tärkeisiin asioihin erityisesti asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Tutkimuksestani kerroin, että sen tavoitteena on tuoda esiin tutkittavilleni tärkeitä asioita. Konkreettisissa tilanteissa annoin tutkittavilleni ne yhteystiedot, jotka tiesin parhaimmiksi väyliksi edetä asioissa. Tutkijan roolissa osallistuvana havainnoijana pidättäytyminen näissä tilanteissa oli kuitenkin vaikeaa, kun asukkaiden asiat eivät näyttäneet etenevän. Kun olin pidempään asukastilassa, tutkijan positio oli hieman samanlainen kuin tullessani Asemalle, tutkittavani eivät kiinnittäneet minuun suurempaa huomiota. Kaikissa tiloissa tutkittavani olivat tottuneet vaihtuvaan henkilökuntaan, erilaisiin kulkijoihin avoimissa tiloissa. Koska olin tiloissa ja toiminnassa niin pitkään, se ihmetytti tutkittaviani.

Paluu analyysissä tekstin kautta asukastiloihin ja ihmisten pariin herätti tutkijana monenlaisia tunteita, koska muistiinpanot kertovat arkisista tapahtumista ja puheista tiettyinä hetkenä. Samalla, kun koin kentällä olevani lähellä tutkittaviani, vaikeutti se tulosten tulkintaa ja edellytti etääntymistä tapahtumista ja aineistosta. Raportin kirjoittamista on vienyt eteenpäin lupaus tehdä näkyviksi tutkittaville ja itselleni tärkeitä asioita.

6 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN ANALYYSI

TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineisto koostuu osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoista ja etnografisten haastattelujen sanataarkasti litteroiduista teksteistä. Lisäksi hyödynsin tausta-aineistona muistiinpano- ja haastatteluaineistoja tilanteista asukastilojen ulkopuolella, asukastiloista tehtyjä selvityksiä, arviointeja, viikko-ohjelmia, monisteita tapahtumista ja uutisia paikallislehdissä. Tutkimuksessa käytin myös valokuvia. Eräsaari (2000,142) kannustaa artikkelissaan, Sosiaalityötä linssin takaa, sosiaalityön tutkimuksen yhteydessä käyttämään erilaisia aineistoja kuten valokuvia. Ottamani valokuvat palauttivat mieleen tilanteita ja hetkiä tapah-

tumista, vaikka kuvasin vain asukastiloja. Valokuvia hyödynsin analyysiä tehdessäni ja kuvatessani asukastiloja tutkimuksessa. Asukkaat ottivat myös itse valokuvia tapahtumista asukastiloissa. Asukastiloissa oli vanhoja albumeja vuosien varrelta tapahtumista, joita katselin tutkimuksen aikana asukkaiden kanssa.

Tutkimuksen empiirisen aineiston tuotin ajalla 17.10.2007- 31.3.2008 arkisin kello 7.30 ja 21 välillä . Seuraavassa (taulukossa 2) on esitetty tutkimuksen aineisto.

Taulukko 2. Tutkimuksen aineisto

Metodi etnografia	Muistiinpanot sivut lkm	Litteroitu teksti sivut lkm	Yhteensä sivut lkm	Muu lkm
Tutkimusaineisto * Osallistuva havainnointi, etnografinen haastattelu	146	191		
Valokuvat				70
Pohjapiirrokset				3
Piirrokset reiteistä				2
<i>Yhteensä</i>	146	191	337	
Tausta-aineisto				
Asukastilojen kartoitus	5			
Tutkimuspäiväkirja	50			
Työntekijöiden haastattelut		41		
Vierailu toisessa asukaspuistossa	10	4		
Vertaistuen ryhmä	17			
Asukasfoorumitilaisuudet	20			
<i>Yhteensä</i>	102	45	147	
Aineisto yhteensä	248	236	484	

Analyysi hyvinvointi *

Tutkimuksessani havainnoin asukkaiden inhimillistä toimintaa asukastiloissa: Keitä asukastiloissa käy, mitä siellä tehdään ja mitä puhutaan. Muistiinpanoja tein myös tilanteista ja tunnelmasta kuten äänistä, eleistä ja hiljaisuudesta. Nämä tilanteet, joissa havainnot tehtiin ja tilanteet, joissa osallistujat toimivat, ovat

osa aineistoa. Osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoihin sisältyy myös etnografisista haastatteluista syntyneitä aineistoja, joita ei ole nauhoitettu. Tutkimuksen aikana huomasin, että muistiinpanovälineiden esille ottaminen tai nauhoittaminen muutti toisinaan tapahtumien kulkua. Puhe saattoi muuttua, ja tilanne ei enää ollut luonnollinen. Nauhoitettuihin ja litteroituihin haastatteluaineistoihin puolestaan sisältyy erilaisten tilanteiden mukaista keskustelua, joka ei lähtenyt tutkijan toiveista (ks. Törrönen 1999, 29).

Tutkimuksen muistiinpanot ovat subjektiivisia ja valikoituneet tutkijan taustani, mielenkiintoni ja valintojeni kautta. Muistiinpanot ovat minun kirjoittamiani tekstejä yhteisen toiminnan pohjalta. Analysointi ja tulkinta etnografisessa tutkimuksessa on jatkuvaa, aina uusiin kysymyksiin ja ihmettelyihin johtavaa (ks. Hakala & Hynninen 2007, 211-216; Pösö 1993, 28-32; Törrönen 1999, 42). Tutkimuksen aikana pidin päiväkirjaa, johon kirjoitin tunteistani ja suhteistani tutkittaviin sekä kysymyksiä ja pohdintoja. Muistiinpanoihin pyrin kirjaamaan systemaattisesti sen, minkä havaitsin. Törrönen toteaa tutkimuksestaan, että päiväkirjan pitäminen on tärkeää, jottei tutkija sotke omia tuntemuksiaan tutkimusaineistoon (Törrönen 2005, 228).

Haastateltavani valitsin sen perusteella, että he kykenivät antamaan lisää tietoa toiminnasta asukastiloissa. Tarkistin heidän kanssaan omia tulkintojani, jotka olin tehnyt osallistuvan havainnoinnin perusteella. Nauhoitetuista haastatteluista sovin etukäteen hyvissä ajoin tutkittavieni kanssa. Koska tutkimissani asukastiloissa ei ollut rauhallista tilaa, osa haastatteluista tapahtui tutkittavien kotona. Ennalta sovitut haastattelut kestivät noin puolitoista tuntia. Vaikka haastattelut tapahtuivat noin kaksi kuukautta tutkimuksen aloittamisesta, haastattelutilanteet olivat erilaisia verrattuna vuorovaikutustilanteisiin asukastiloissa, joissa oli useampia toimijoita yhtä aikaa. Haastateltavat saattoivat jännittää haastattelua aluksi keinotekoisena tilanteena. Aineistosta käy ilmi, että tutkittavat pohtivat haastattelutilanteissa vastauksia pitkään. He tarkensivat vastauksiaan, jos tulkitsin eri tavoin, kuin he asian ymmärsivät. Päinvastoin kuin nuorten parissa tehdyissä etnografisissa tutkimuksissa, useimmille tutkittavilleni haastattelupuhe

ei ollut arkista puhetta (vrt. Mietola 2007, 159). Koska jatkoin kentällä haastattelujen jälkeen, tulkintoja oli mahdollisuus tarkentaa myöhemmin tutkittavien kanssa.

Tutkimuksessani käytin useampaa tutkimusmenetelmää aineiston luotettavuuden parantamiseksi (Hirsijärvi 2005, 216-218; Tuomi & Sarajärvi 2006, 139-140). Osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoissa ja informanttien haastatteluaineistoissa on joitain eroavaisuuksia. Pääosin aineistot täydentävät toisiaan. Pelkästään yhden aineiston varassa olisin tulkinnut tutkittavieni esiin tuomia näkemyksiä joissakin tapauksissa toisin. Keskusteltaessa palveluista asukkaat olivat palveluihin tyytyväisiä vaikka myöhemmin tutkimuksen edetessä ilmeni, että hätätilanteissa he eivät saaneetkaan apua.

Haastatteluaineiston luotettavuutta voi heikentää se, että haastattelussa annetaan mielellään suotuisia vastauksia esimerkiksi hyvänä kansalaisena (Hirsijärvi 2005, 195). Osallistuvan havainnoinnin aineistossa näkyy, että haastattelutilanteissa esiin tulleet asiat saattoivat myöhemmin näyttäytyä toisin, kun inhimilliset tilanteet muuttuivat. Toisinkin päin tapahtui, kun kenttäjakson loppupuolella haastattelin asukasta ja työntekijää. Havainnointijakson alkupuolella kirjoittamani osallistuvan havainnoinnin aineisto poikkesi haastatteluissa saadusta aineistosta. Haastatteluaineisto tarkensi ja tuotti suoraan merkityksiä, joita en kuitenkaan olisi ymmärtänyt ilman pitkän ajan kuluessa syntynyttä osallistuvan havainnoinnin aineistoa asukasryhmien inhimillisestä toiminnasta.

Tutkimusaineisto ei jakaudu tasaisesti tutkimuspaikkojen välillä. Aineistoa on tarkasteltava suhteessa tutkimuskohteiden tapahtumien määrään. Oheisesta taulukosta 3 ilmenee, että havaintomuistiinpanoja on kertynyt kaikkiaan 46 eri päivältä, joista Asemalta 30:ltä päivältä, Asukaspuistosta 22:ltä ja Asukaskahvilasta 14:ltä eri päivältä. Joinakin tutkimuspäivinä kävin kaikissa tutkimuspaikoissa tai vain yhdessä riippuen tapahtumista, jotka muuttuivat saman päivän aikana. Salissa käynnit olen yhdistänyt Aseman käynteihin. Tutkimuspaikoissa ja kentällä olen käyttänyt kaikkiaan noin 220 tuntia havainnointiin, osallistuvaan

havainnointiin ja etnografisiin haastatteluihin. Tuntimäärään sisältyy siirtyminen tutkimuspaikoista toiseen samassa kaupunginosassa eri lähiöiden välillä pääsääntöisesti autolla liikkuen, jolloin tein havaintoja tutkittavieni liikkumisesta lähiympäristössä kävelemässä, kaupassa, pysäkillä tai pyöräilemässä. Tuntimäärään ei sisälly matkat tutkimuksen kohteina olevien paikkojen ulkopuolelle.

Taulukko 3. Tutkimusaineiston jakautuminen tutkimuspaikkojen ja metodin mukaan (%) sekä aineiston tuottamiseen käytetyt havaintopäivät ja tunnit kentällä

Asukastila	Aineisto (riviväli 1) yht. sivut lkm	Etnografiset litteroidut haastattelut ** sivut lkm	Osallistuva havainnointi muistiinpanot sivut lkm	Havainto- päiviä *	Osall. havainnointi, haastattelu tuntia
Asema ja Sali	204	117	87	30	
Asukaspuisto	109	66	43	22	
Asukaskahvila	24	8	16	14	
Yhteensä (N)	337	191	146	46	220
%	100,0	57,0	43,0		

* Havaintoja on samana päivänä useammassa paikassa.

** Liitteeseen 2 on koottu litteroidut etnografiset haastattelut.

Aineistoa (taulukko 3) on eniten Asemalta ja Salista. Aseman aineistoa on kaikilta arkipäiviltä sen aukioloajalta muttei illalla kokoontuvista asukkaiden ryhmisistä tai kokouksista. Muutamia kertoja tutkimuksen aikana kiertelin autolla ja jalkein ympäristössä myös viikonlopulla ja iltaisin. Suurin osa tästä aineistosta on Salin aamukahviltä, jossa aamukahvilla kävijöiden määrä tutkimusajankohdana vaihteli 20-30 hengen välillä. Useimmat aamukahvilla poikkeavista ovat 50 ikävuoden kummallakin puolella olevia miehiä mutta joukossa on myös nuoria ja ikääntyneitä. Keski-ikäisiä 40-50 -vuotiaita naisia on noin viisi ja ikääntyneempiä

eläkeläisnaisia kolme. Ulkona puistossa sijaitsevassa Salissa kävi säännöllisesti talvella noin 5-10 hengen ryhmä aikuisia. Ryhmästä enemmistö on miehiä mutta joukossa tutkimuksen ajankohtana oli kolme naista. Salissa olemiseen yhdistyi lähes aina alkoholin käyttö.

Toiseksi eniten tutkimusaineistoa on Asukaspuistosta, jossa osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoja ja haastatteluja on kertynyt erityisesti soppakuppilapäivistä, somalialaistaustaisten naisten 7-10 naisen ryhmästä sekä vapaaehtoisena toimivien aikuisten noin viiden asukkaan toiminnasta. Vapaaehtoisina soppakuppilassa käyvien naisten ikä vaihtelee noin 25 ikävuodesta 50 vuoteen. Vanhin yhteisöön kuuluva mies on yli 80-vuotias.

Asukaskahvilan aineistoa olisi enemmän, jos siihen olisi sisällynyt siivoustalokoot, kirpputori, erilaiset yhteistyökokoukset, asukasfooromit, nettifoorumi, talotoimikunnan toiminta ja kielikurssitoiminta. Esimerkiksi Asukaskahvilan kielikursseille osallistutaan pääkaupunkiseudulta. Nyt katseeni suuntautui asukaskahvilassa, tilan sisällä päiväväestöön kuuluvien ihmisten arkisiin askareisiin ja puheisiin. Tällaisia säännöllisesti kahvilassa käyviä ja pidempään viipyviä aikuisia oli muutamia henkilöitä tutkimuksen ajankohtana. Havaintoja on kaikilta arkipäiviltä muttei viikonlopuista, jolloin kahvilassa on myös harrastustoimintaa ja tapahtumia.

Kaikissa tutkimuksen tiloissa tutkimusaineisto olisi erilainen, jos se olisi kerätty keväällä tai kesällä. Asukaspuistossa säiden lämpeneminen näkyi esimerkiksi keväällä kävijöiden määrän kasvuna, mutta yksin käyvistä aikuisista osa jäi keväällä pois. Kesällä Asukaspuistossa toiminta painottuu ulkotoimintaan ja kesäruokailuun.

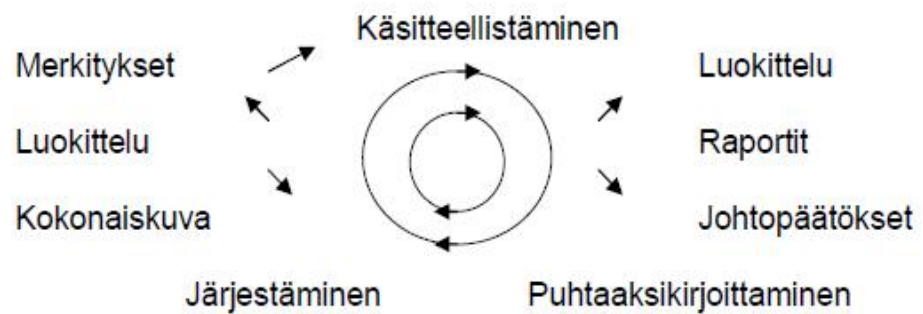
Tausta-aineistoa en analysoinut inhimillisen toiminnan tasojen ja ulottuvuuksien mukaan. Hyödynsin sitä etnografisessa kuvauksessa ja ymmärtääkseni paremmin varsinaista tutkimusaineistoa. Keskustelin tutkittavieni kanssa tulkinnoista tutkimuksen loppuvaiheessa. Osallistuin tutkijana myös vertaisryhmätöi-

mintaan, jota yhdyskuntatyö ja sosiaalityö vetivät eräässä kerhotilassa. Tähän ryhmään osallistui asukkaita pääkaupunkiseudulta ja muutamia henkilöitä samasta kaupunginosasta. Vertaistuen ryhmässä korostui tavoite saada omaan elämäänsä mielekkyyttä ja nähdä asioita positiivisesti. Yhdyskuntatyön menetelmänä oli tukea ryhmää toimimaan myös tapaamisten välillä esimerkiksi käymällä yhteisissä harrastuksissa. Ryhmäläisistä muutama oli kuullut asukastiloissa tapahtuvasta toiminnasta, mutta heistä kukaan ei ollut vastaavassa toiminnassa mukana. Ryhmän kokoontumistila oli seurakunnan asukastila, johon muutama osallistuja tuli noin 50 kilometrin päästä pääkaupunkiseudulta. Ryhmäläisillä ei ollut suhdetta paikkaan vaan tarve vertaistukeen. Lisäksi vierailin erään tutkittavani kanssa pitkään remontin vuoksi suljettuna olleessa toisessa asukaspuistossa, jonka vakioasukkaita kävi sulkemisaikana tutkimuksen Asukaspuistossa. Osallistuin tutkimuksen aikana myös kahteen asukasfoorumiin, joista toisen aiheena oli turvallisuus ja toisen aiheena lisärakentaminen sekä kaavoitus. Yhdyskuntatyö oli järjestämässä foorumeita tutkimuksen kenttäjakson aikana.

Eräsaari (1994, 364) kirjoittaa, että etnografisen kuvauksen on täytettävä kaksi ehtoa. Se edellyttää ensinnä tutkijan läsnäoloa kentällä, osallistuvaa havainnointia ja toiseksi läsnäolon häivyttämistä raportissa. Tutkimukseni ei ole sellaisenaan toistettavissa eikä yleistettävissä, koska tutkimustilanteet ovat olleet ainutkertaisia vuorovaikutustilanteita. Näin tuotetusta laadullisesta tutkimusaineistosta on kuitenkin mahdollista analyysiprosessin kautta löytää yleistettävissä olevia piirteitä.

AINEISTON ANALYYSI

Sisällönanalyysillä aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätösten tekemistä varten (Tuomi & Sarajärvi 2006,105). Analyysissä etenin alkuun aineistolähtöisesti. Alustavan analyysin avulla löysin aineistosta hyvinvoinnin erilaisia merkityksiä, minkä jälkeen jatkoin aineiston analyysiä teorialähtöisesti inhimillisen toiminnan teorian avulla. Etnografisessa tutkimuksessa aineiston tuottaminen, analyysi, tulkinta ja käsitteellistäminen tapahtuvat osittain yhtä aikaa tai vuorottelevat (Lappalainen 2007, 13).

Kuvio 5. Aineiston analyysi

Aloitin aineiston analyysin (kuvio 5) muistiinpanojen kirjoittamisena kentällä. Samana iltana tai seuraavana aamuna kirjoitin muistiinpanot puhtaaksi word-tiedostoiksi. Kenttäjaksolla olin tuttu näky autossa, puistossa tai paikallisessa Hesburgerissa kirjoittamassa muistiinpanoja tietokoneella heti tapahtumien jälkeen. Osa muistiinpanoista jäi puhtaaksikirjoittamatta vihkoihin. Analyysivaiheessa hyödynsin myös näitä muistiinpanoja. Ensimmäiset muistiinpanot tein aikajärjestyksessä siten, että yhden päivän tapahtumat muodostavat kokonaisuuden. Merkitsin kalenteriin, missä liikuin kunakin päivänä. Etnografiset haastattelut, jotka kirjoitin sanasta sanaan, pidin omina tiedostoinaan.

Ensimmäisistä osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoista näkee, että en vielä tiedä, mitä etsin. Kerron muistiinpanoissa enemmän itsestäni. Muistiinpanoista myös näkee, että ilman henkilökunnan tukea, tutkimukseni ei olisi ollut mahdollinen. En olisi tavoittanut tutkittaviani. Kun opin tuntemaan asukastiloissa käyviä asukkaita, saatoin olla myös itse aktiivinen heihin päin. Alkuvaiheessa käytin asukastiloissa olemiseen noin kuukauden ilman, että lähestyin ketään. Loppuvaiheessa kentällä vain käväistessäni lähestyin muutaman kerran liian nopeasti tutkittaviani sillä seurauksella, että henkilöt hakeutuivat etäämmälle. Kuukauden sisällä osallistuvan havainnoinnin aloittamisesta katseeni kääntyi muistiinpanojeni mukaan siihen, mitä ympärillä tapahtuu. Tämä tapahtui vasta sen jälkeen, kun asetuin aloilleni tutkimuspaikkoihin. Kuukauden aikana näin, mitä tapahtuu, mutten pystynyt yhdistämään asioita enkä ymmärtämään näkemääni.

Järjestin tutkimusaineiston tutkimuspaikoittain kronologisesti aikajärjestyksessä. Työstin tämän aineiston puhtaaksikirjoittamista ja pelkistämistä. Aineistosta poistin omaa tekemistäni kuvaamia muistiinpanoja. Poistin tässä vaiheessa tutkittavien kutsumanimet ja jätin lyhenteet, jotka palauttivat kuitenkin minulle tapahtumat ja ihmiset mieleen. Kuuntelin keskusteluja uudestaan nauhoilta ja täydensin litterointia. Varoin puuttumasta siihen tekstiin, mitä ihmiset kertovat ja mitä tapahtuu. Teksteissä ilmenevät tapahtumat, joissa keskustelua käydään. Teksteissä näkyy myös tutkijan kysymyksiä, mihin asukkaat vastaavat. Kun tutustuin aineistooni, luin samalla muiden tutkijoiden etnografisista tutkimuksista analyysin toteuttamisesta.

Yritin saada kokonaiskuvan aineistostani, joka kertoo ihmisten arkisesta toiminnasta asukastiloissa, erilaisista tapahtumista kolmessa eri tilassa. Seuraavassa vaiheessa luokittelin aineistoa kolmen kysymyksen alle, joihin aineiston hankinnassa olin kiinnittänyt huomiota. Kun luin näin luokiteltua aineistoa, annoin lauseelle, useammalle lauseelle tai pidemmälle segmentille seuraavia merkityksiä:

Keitä asukastiloissa käy?

- kirjo ihmisiä
- asunto, asuinympäristö - liikkuminen
- terveys
- toimeentulo
- ammatti, koulutus

Mitä arkista toimintaa siellä on?

- yhdessä oleminen - syöminen - juominen
- tekeminen - vapaaehtoinen työ
- asioiminen - harrastaminen

Mikä merkitys toiminnalla ja tiloilla on käyttäjilleen?

- tarjoaa suojan
- liittyminen - leimautuminen
- yhdessä oleminen - jakaminen
- tunteminen - itsensä toteuttaminen
- anonyymi – tietäminen
- tuulettuminen - arvostaminen

Laadullisen aineiston analyysi on oman aineiston ja kirjallisuuden lukemista. Se on myös kirjoittamista erityisesti etnografisessa tutkimuksessa. (Karisto & Seppälä 2004, 45-49) Hain aineistolähtöisen analysoinnin luokitteluksi teoriaa toiminnasta. Etnometodologian periaatteiden mukaan teoria ei voi rajata etukäteen, mistä jokin sosiaalisten olosuhteiden tai tapahtumien joukko muodostuu ja selittää toimintaa näiden rationaalisesti määräytyneiden piirteiden kannalta, vaan analysoida näiden tapahtumien rakentumista. Oletuksena on, että inhimillinen toiminta on jo järjestynyttä. (Heritage 1996,47; 142-143). Analyysissä en arvioi toimijoiden kuvausten oikeellisuutta tai erilaisten käytäntöjen paremmuutta.

Laadullisen aineiston analyysissä tulkintoja voi tehdä monista eri näkökulmista, ja tarvitsin teoriaa tunnistamieni inhimillisen toiminnan merkitysten tulkitsemiseen (Eskola & Suoranta 2005, 82). Pyrin liittämään aineiston osaksi laajempaa käsitettä, jotta tutkimus ei jäisi irralliseksi kuvaukseksi. Analyysin loppuvaiheessa tukeuduin Niemelän (2006) luokitteluun inhimillisen toiminnan tasoista ja ulottuvuuksista hyvinvoinnin käsitteen rakentumisessa. Valitessani teoreettista tarkastelua aineistolle lähtökohtana oli hyvinvoinnin käsitteen jäsentyminen ih-

misen tasolla. Inhimillisen toiminnan jäsentäminen olemisen ja omistamisen lisäksi tekemisenä tukee näkemystäni asukkaista subjekteina, kun hyvinvointia tarkastellaan usein toimenpiteiden lopputuloksena. Tärkein perustelu valinnalle oli inhimillisen toiminnan tasojen ja ulottuvuuksien tarkastelu erikseen mutta samalla kokonaiskuvan hahmottaminen hyvinvoinnista. Luokittelin asukastilojen aineistot ensin erikseen inhimillisen toiminnan tasojen ja ulottuvuuksien mukaan. Tämän jälkeen löysin aineistoissa toistuvia merkityksiä hyvinvoinnille. Kirjoitin omin sanoin tiivistetyt hyvinvoinnin raportit isoimmista Asukaspuiston ja Aseman aineistoista.

Analyysin kautta tutkittavien esiin nostamia merkityksiä hyvinvoinnille ovat (taulukko 4) perustarpeiden tasolla tuki toimeentuloon ja terveenä pysymiseen sekä liityntä toisten yhteyteen siten, että yhdessä oleminen on arvo sinänsä. Liityntä ymmärrettynä siten, että yhdessä olemisella on perheeseen verrattavaa merkitystä, painottuu Salin aamukahvin aineistossa mutta tulkintani mukaan näkyy muissakin aineistoissa asukkaiden käynteinä useita kertoja päivässä ja puheissa asukastiloissa. Yllättävää analyysissä oli asukastilojen tuen merkitys konkreettisena suojana osalle asukkaista. Tämä liittyy aineistossa asunnottomuuteen. Tuen merkitys asumiseen tulee esiin myös somalialaistaustaisten naisten ryhmän aineistossa Asukaspuistossa. Ihmisen kasvu itsenäisenä ihmisenä, tulla kohdatuksi itsenä, on tunnistettavissa kaikissa aineistoissa.

Tekemisen taso yhdistää voimakkaimmin kaikkia asukastilojen aineistoja. Osallistuminen ilmenee mielekkäänä työnä ja harrastuksina sekä sosiaalisena yhdessä tekemisenä asukastiloissa kuten soppakuppilana, kerhoina tai vaikuttamisena ympäristöön. Sosiaalinen yhteinen toiminta toteutuu sitoutumiseltaan eriasteina yhteisenä toimintana asukastiloissa vierailevista toimintaan sitoutuneisiin.

Taulukko 4. Asukastilojen merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille

- hyvinvoinnin eri tasoilla ja ulottuvuuksilla tukeutuen Niemelän (2006) teoriaan

	Aineellinen varmuus	Sosiaalinen varmuus	Henkinen varmuus
ASUKASTILOISSA			
Hyvinvointi resurssina	Pysyvät tilat ja henkilökunta	Yhteisö - arvostaminen	
Hyvinvointi osallisuutena	Työllistämistyö Harrastukset	Vapaaehtoistyö Vaihto verkostoissa Vaikuttaminen	
Hyvinvointi tarpeen tyydyttymisenä	Tuki toimeentuloon, terveenä pysymiseen	Yhdessä oleminen - arvo sinänsä	Kasvu - itsenä hyvä olo
ASUKASKAHVILASSA			
Hyvinvointi resurssina	Ohjaaja Kahvila ja kerhohuone	Tuttu ohjaaja Verkostot (internet) Paikallisyhteisö	
Hyvinvointi osallisuutena	Työllistämistyö Harrastuspiirit	Vaikuttaminen Vapaaehtoistyö Vaihto	
Hyvinvointi tarpeen tyydyttymisenä	Kahvi, soppakuppila, sauvakävely	Olohuone	Itsenä hyvä olo
ASUKASPUISTOSSA			
Hyvinvointi resurssina	Ohjaajat Asukaspuiston tilat	Tuttu henkilökunta Verkostot Yhteisö	
Hyvinvointi osallisuutena	Työllistämistyö Yritystoiminta Harrastukset	Vaihto Vapaaehtoistyö Vaikuttaminen	
Hyvinvointi tarpeen tyydyttymisenä	Tuki asumiseen, soppakuppila	Lepääminen	Itsenä hyvä olo
ASEMALLA			
Hyvinvointi resurssina	Aseman tilat Yhdyskuntatyöntekijä Opiskelijat	Omat tilat Tuttu henkilökunta Asema yhteisössä	
Hyvinvointi osallisuutena	Työllistämistyö Maalauspiiri Atk-piiri ym. Salin aamupala	Vaihto Vapaaehtoistyö Vaikuttaminen elinympäristöön	
Hyvinvointi tarpeen tyydyttymisenä	Tuki perustarpeiden tyydyttymiseen (ruokailu, asuminen)	Yhdessä oleminen "perhe", olohuone	Itsenä hyvä olo

Vapaaehtoinen työ, naapuriapu ja tavaroiden ja taitojen vaihtaminen ovat asukaiden arkista toimintaa. Järjestöjen toiminta ei tutkimusaineistossa näytä liittyvän asukasryhmien toimintaan asukastiloissa. Asukasyhdistyksillä on kuitenkin toimintaa asukastiloissa ja asukkaat osallistuvat työttömien tapahtumiin muualla kuin tutkimuksen tiloissa.

Tutkimuksessa paikallisyhteisö ja virtuaaliyhteisö eivät sulje pois toisiaan. Asukaskahvilan nettipalstalla käydään vilkasta kansalaiskeskustelua. Kansalaisaktiivisuus ja asukastoiminta voivat aktivoitua nettikeskusteluissa (ks. Koskinen 2003, 228-230; Nylund 2005, 143). Asukaskahvilan aineisto poikkeaa palvelutilojen yhteydessä olevien asukastilojen aineistosta. Asukaskahvilatoiminnassa ihmisiä yhdistävät sosiaaliset verkostot internetin välityksellä, mikä näkyy vähäisempänä osallistuvan havainnoinnin aineistona itse kahvilatilassa. Tutkimuksen empiirisen osan tekstissä kuvaukset painottuvat Aseman ja Asukaspuiston aineistoihin. Asukaskahvilan aineistosta, joka kuvaa asukkaiden toimintaa kahvilatilassa, on löydettävissä yhteisiä merkityksiä mutta heikompina kuin muista asukastilojen aineistoista tutkimuksen rajauksista johtuen. Asukaskahvilan toiminta olisi tarjonnut kansalaistoimintaan painottuvan lähtökohdan tutkimukselle, mutta valitsin sosiaalityön lähtökohdat ja kontekstina palvelujärjestelmän.

Omistamisen tasolla tilat ja henkilökunta ovat asukkaille resursseja ja tasaavat hyvinvoinnin epätasaista jakautumista sosiaalityönä. Yhteistä kaikissa tilojen aineistoissa on, että henkilökuntaa kutsutaan nimellä ja asukastiloissa säännöllisesti toimivilla asukkailla näyttää olevan henkilökohtainen asema yhteisössä. Asukkaat kokevat, että heitä arvostetaan asukastiloissa. Niissä käydään myös keskustelua asukastiloihin kuulumattomista sekä rajoista toiminnassa ja tiloissa.

Analyysiprosessin pohjalta kirjoitin luvut 8 -10. Ennen tätä saatan lukijan kuhunkin tutkimuksen asukastilaan hyödyntäen myös asukastilojen pohjapiirustuksia ja vapaamuotoisia asemapiirroksia.

7 ASUKASTILAT

Asukastilat ilmentävät asuinympäristöä ja yhteiskunnallista kehitystä. Vuonna 1998 Erkki Korhonen kirjoitti Helsingissä asukastaloista viitaten Georg Dolivon sanoihin: ” Öljyä tulisi kaataa sinne, missä jo kytee.” (Korhonen & Malin & Saavola 1998, 200-201.) Helsingin lähiöprojektin tunnuksena vuoteen 2011 on ” Lähiöistä kaupunginosiksi, joissa tapahtuu!” Tavoitteita ovat kaupunkirakenteen tiivistäminen ja monipuolistaminen, nykyisen ympäristön laadun parantaminen, imagon kohottaminen, alueellisten toimintamahdollisuuksien parantaminen ja erityispalvelujen mallin luominen. (Piimies 2008,7, 20.) Asukastiloilla tarkoitetaan useimmiten asukastaloja, asukaskahviloita, lähiöasemia ja kumppanuustaloja, joissa on myös asukastoimintaa. Tutkimuksen asukastiloja ovat asukastalo, lähiöasema ja leikkipuisto. Ne sijaitsevat kaupunginosassa, jonka rakentaminen alkoi noin 20 vuotta sitten. Tuolloin rakentamisprojektin yhteyteen asetettiin palveluprojekti. Palveluprojektin tarkoituksena oli turvata eri keinoin sosiaaliselta toimintakyvyltään heikentyneiden suoriutuminen asuinympäristössään, edistää yhteisöllisyyttä ja tukea asukkaiden voimavaroja sosiaalisten verkostojen syntymiseen. Yhdyskuntatyöntekijöiden tehtävänä oli käynnistää toimintaa asukastiloissa asukkaiden kanssa.

Helsingissä toimii 12 asukastaloa ja 13 yhteiskerhotilaa. Asukastalot ja yhteiskerhotilat ovat eri kaupunginosien asukastoimintatiloja. Tilat, toimintaresurssit, toimintamuodot ja aukioloajat ovat talokohtaisia. Tilakoko vaihtelee 50 - 3 400 m² välillä. Kuka asukastalo ja yhteiskerhotila ovat itsenäisesti toimivia yksiköitä. Toiminnan rahoituksesta, työntekijän palkkaamisesta ja asukastalojen tilojen rahoituksesta vastaavat pääsääntöisesti asukkaat, mutta kaupunki tukee toimintaa. (Eliasson & Halttunen-Sommardahl & Saavola 2006.) Helsingissä perustettiin 1990-luvulla asukastaloja asukkaiden aloitteista ja yhteiskerhotiloja kaupunkisuunnittelun työn tuloksena (Korhonen ym. 1998). Asukastaloja ja työttömien toimintakeskuksia alkoi syntyä Helsinkiin 1990-luvun alussa. Asukkaiden mielenkiintoa on kysytty sekä alueellisista että talokohtaisista kerhotiloista (Nurmela 1996,1). Helsingin asukastalot ja yhteiskerhotilat -tutkimus kertoo, että työttö-

miksi joutuneille asukastalot ja työttömien toimintakeskukset tarjoavat kanavan toimintaan, itsensä kehittämiseen ja lisäävät erilaisten sosiaalisten ja etnisten ryhmien vuorovaikutusta. Korhosen ym. (1998, 11-13, 200) mukaan aktiivisimpia yhteiskerhotilojen käyttäjiä ovat lapsiperheet, naiset, pidemmälle koulutetut ja työssä käyvät asukkaat. Kaikkein syrjäytyneimmät eivät asukastaloihin ja toimintaan hakeudu.

Vuonna 2008 lähiöasemia ja kumppanuustaloja on yhteensä kahdeksan Helsingissä (Halttunen-Sommardahl 2008a). Toiminnan tavoitteena on verkostoituminen ja kaikkien toimijoiden asiantuntijuuden ja osaamisen hyödyntäminen. Toiminta on pääosin tarkoitettu aikuisille. Kaikkien lähiöasemien tilat ovat pieniä, alle 200 m². Toiminta on siirtynyt sosiaalitoimen vastuulle. Tilat ovat avoimia alueen kaikille asukkaille ja asiakasryhmille. Tietokoneiden käyttömahdollisuuksilla ja koulutuksella edistetään kansalaisten tietoyhteiskuntaan osallistumista. Järjestöjä lähiöasemat palvelevat kokoontumistiloina ja verkostoyhteyksien solmijoina. Kaupunkisuunnitteluvirasto esittelee tiloissa alueiden rakentamiseen liittyviä suunnitelmia. (Eliasson ym. 2006.) Lähiöasemien toimintaa on tutkittu Helsingin lähiöprojektien tutkimuksissa. Vuoden 2000 lähiöprojektin arvioinnissa toimintaa pidettiin onnistuneena. Parhaimmillaan samoista toimenpiteistä hyötyvät sekä erityisryhmät että asuinalueen asukkaat. Tutkimuksessa asukkaat kannattavat päihdeongelmallisille ja nuorille suunnattujen palvelujen lisäämistä sekä maahanmuuttajien integrointia vaikka eivät itse kuulu näihin ryhmiin. Arvioinnissa todetaan, että toiminta on pitkälti kolmannen sektorin toimintaa siten, että projektin työntekijät käynnistävät toimintaa. Projektin työskentelytapa ulottuu yli sektorirajojen, alueellisesti, paikallisesti ja verkostoituen tarjoten räätälöityjä palveluja. (Karisto & Karjalainen 2000, 184-187.)

Leikkipuistot ovat asuinalueen lapsiperheiden kohtaamispaikkoja. Helsingissä on noin 70 ympäri vuoden, arkipäivisin pääsääntöisesti kello 9 -17 toimivaa leikkipuistoa. Puistoissa työskentelee vakituisia ohjaajia kokoaikaisesti, työllistettyjä työntekijöitä ja harjoittelijoita. Kaikkiaan puistoissa on työntekijöitä yli 200. Puistojen sisätilat ovat useimmiten 100 -150 m² suuruisia ja ulkotilat noin hehtaarin

leikkialueineen, puistoineen ja uima-altaineen. Leikkipuistotoimintaa vakiintuneena toimintamuotona on vain Helsingissä. Toiminnasta ei ole omaa lainsäädäntöä. Toimintaa on toteutettu lastentarhatoiminnan ja päivähoidon toiminnan yhteydessä. 1.8.2004 voimaan astunut perusopetuslain muutos vaikutti leikkipuistojen toimintaan, kun Helsingin kaupunki päätti, että lain mukaista koululaisten iltapäivätoimintaa toteuttavat myös leikkipuistot opetustoimen koordinoimana. (Kaukoluoto 2006, 1-29.) Asukas- ja leikkipuistoissa on perusopetuslain mukaista koululaisten maksullista iltapäivätoimintaa, maksullista kerhotoimintaa ja avointa toimintaa, johon voi sisältyä maksullinen välipala. Joissakin puistoissa on yksityistä maksullista puistotätitoimintaa. Lisäksi puistoissa on täysin avointa toimintaa. Koululaistoiminta painottuu iltapäivään. Aamupäivisin leikkipuistojen pääkäyttäjryhmiä ovat pienten lasten vanhemmat lapsineen, perhepäivähoitajat ja jossakin määrin päiväkodit. Osassa puistoista on avointa asukastoimintaa ja puiston tiloja käytetään iltaisin ja viikonloppuisin.

Pirjo Turtiainen (2000, 128) tutki lähiöprojektin alueellista toimintaa ja lapsiperheiden hyvinvointia. Tutkimuksessa todetaan, että toiminta matalan kynnyksen asukastiloissa koetaan myönteisesti, mutta toiminnalla ei välttämättä tavoita kaikkein heikoimmassa asemassa olevia asukkaita. Vuoden 2008 lopulla toiminta leikkipuistoissa painottuu varhaiseen tukeen. Puistoissa pyritään tunnistamaan, ehkäisemään ja helpottamaan lasten, nuorten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhain. Ulla Lindqvist (2008, 91) arvioi ammatillisessa lisensiaatin tutkimuksessaan Helsingin leikkipuistojen varhaisen tuen toimintaa yhteisösosiaalityön näkökulmasta. Se perustuu 89 perheiden palvelujen työpisteen vastauksiin, joista suurin osa on leikkipuistoja. Tutkimuksen mukaan vaikuttavia työmuotoja leikkipuistoissa ovat perhe- ja ryhmäkohtaiset toiminnot, joilla on yhteys myös aluetyöhön.

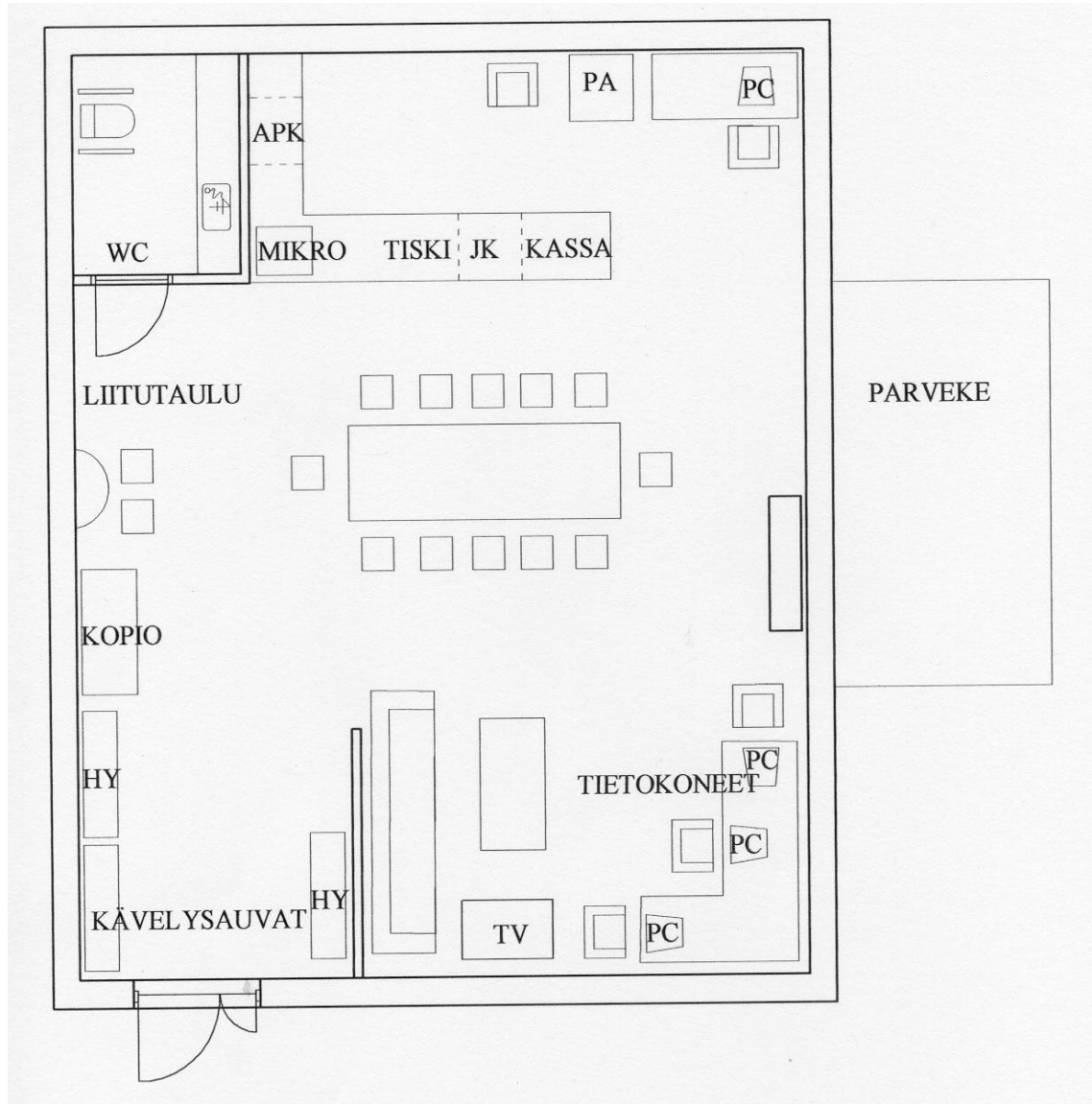
HAUSKA TUTUSTUA ASUKASKAHVILASSA

Asukaskahvilan lasioveessa on kahvilan viikko-ohjelma ja kahvilan aukioloajat. Se aukeaa myöhemmin illalla. Koputan lasioveen ja kysyn kahvilan toiminnan ohjaajaa, onko hän paikalla. Oven avaa hymyilevä suomea vierasmaalaisittain puhuva mies. Hän pyytää kohteliaasti sisään ja hän esittelee itsensä harjoittelijaksi. Mies sanoo, että hauska tutustua ja kättelee! Kysyn ohjelmaa ja aukioloaikoja painettuna. Ne näkyvät ovesa, ei ohjelma, mies sanoo. Jätän viestiä kahvilan ohjaajalle ja sanon, että palaan kun se on auki.
(Havaintomuistiinpanot 27.9.2007)

Asukaskahvila toimii taloyhtiön yhteydessä. Talossa on noin 400 ihmistä ja 150 huoneistoa. Kahvila on avoin tila myös ympäristön asukkaille. Toisena tilana on kerhohuone, jossa on muun muassa lastenhoitoa kahvilassa järjestettävien kielikurssien aikana. Kerhohuone on enimmäkseen taloyhtiön asukkaiden käytössä. Se on tilavampi huone kuin kahvila. Asukaskahvilan toiminnan ohjaaja toimii asukastilan talotoimikunnan puheenjohtajana ja hallituksessa. Kun kahvila perustettiin 1990-luvun alussa, kukaan ei uskonut kahvilan toimintaan. Toiminta käynnistyi aluksi kokeiluna. Asukaskokouksia on kahvilassa tai lasten kerhotilassa.

Asukaskahvila on auki asukkaille silloin, kun kadulla jalkakäytävällä loistaa mainoskyltti. Kerrostalon alakerrassa olevaan pieneen Asukaskahvilaan johtaa portaat kadulta. Sisälle mennessä heti vasemmalla oven pielessä odottavat maanantai-iltaisin kokoontuvia kävelijöitä sauvat. Kun astuu muutaman portaan sisällä ylös, edessä on pitkä pöytä. Sen äärellä voi istua ja lukea päivän lehtiä. Talossa asuva vanhempi mies käy päivittäin lukemassa Helsingin Sanomat ja puhumassa politiikkaa ohjaajan ja harjoittelijan kanssa. Hänellä on kahvilan avain ja hän hoitaa asioita toisinaan ohjaajan pyynnöstä. Pöydän äärellä kokoontuvat myös ympäri pääkaupunkiseutua tulevat kielikurssilaiset ja harraste-

ryhmät. Kahvia ja teetä voi ottaa itse palvelutiskiltä. Se maksaa 60 centtiä. Keittoa on tarjolla keskiviikkoisin euron hintaan. Silloin kahvilassa ruokailee joitakin asukkaita töistä palattuaan yhdessä harjoittelijan ja asukastilan ohjaajan kanssa jutellen päivän tapahtumista.

Piirros 1. Asukaskahvila

Tavallista on, että kahvilla, syömässä ja lukemassa lehtiä käy muutamia pidempään viipyviä vakioasukkaita. Ovella pikaisesti poikkeavia ja ohjaajaa aina nimeltä kutsuvia asukkaita käy illalla. Kahvilassa päivystäjä kertoo, milloin ohjaaja palaa ja välittää viestiä hänelle. Entiset työllistämistuella palkatut työntekijät toimivat vapaaehtoisina päivystysringissä kahvilassa. Jotkut heistä ovat toimineet vapaaehtoisina useita vuosia. Asukkaat istuvat sohvalla ja katselevat talokoovoimin hankittua digitelevisiota. Matalalla sohvapöydällä on paljon esitteitä asukasysteistyöstä ja seudullisesta yhteistyöstä.

Illalla, kun on pimeää ja kylmä, lapset tulevat Asukaskahvilaan lämmittelemään ja juttelemaan. Samalla he piirtelevät naulakon viereisellä seinällä olevalle liitutaululle. Lasten saappaista jää kuraa lattiaan. Muutama lapsi, nuori ja aikuisia talosta käyttävät tietokoneita, joiden käytöstä peritään pieni korvaus. Tietokoneet sijaitsevat ovesta oikeanpuoleisella seinustalla.

Lasten pelikone on usein rikki ja kahvilassa tuttu asukas korjaa sen (Havaintomuistiinpanot 21.11.2007).

Työskentely kahvilassa painottuu kahvilan omien internetsivujen ja laajan nettiyhteisön ylläpitoon, toimintaan kaupunginosayhdistyksessä ja kaupunginosafoorumissa asuinalueen asioiden ajajana muun muassa kaupunkimetsien puolesta. Nettiyhteisöön kuuluu noin 100 aktiivista asuinalueen asukasta ja muita toimijoita kuten paikallisen kauppakeskuksen myymäläesimies, koulun rehtori, päiväkodin johtaja ja Asukaspuiston ohjaajia. Asukkaat hoitavat kahvilan internet-sivustoja toiminnan ohjaajan kanssa.

Asukaskahvilaan tulee sisään mies, joka puhuu huonosti suomea. Hän antaa puhelimen harjoittelijalle ja tämän käteen virallisen näköisen lomakkeen. Kysy, mitä he haluavat, mies sanoo. Harjoittelija selvittää asiaa puhelimesta ja antaa puhelimen takaisin omistajalle. Mies menee ovesta ulos. Hetken päästä hän palaa juttelemaan nuoren naisen kanssa, joka on poikansa kanssa tietokoneilla ja

keskustelee webissä Turkkiin. Mies kysyy, asuuko nainen samassa talossa. Vapaaehtoinen nainen päivystysringissä on myös tullut kahvilaan, kun ohjaaja pyysi. (Havaintomuistiinpanot 5.11.2007; 7.11.2007.) Tuleminen ei ole vaikeaa, koska hänellä ei ole iltaisin mitään tekemistä. Hänen aikuiset poikansa käyvät auttamassa häntä ja ohjaajaa kahvilan siivouksessa. Päivystysringillä oli pikkujoulut. He kävivät yhdessä syömässä ravintolassa ohjaajan kanssa. (Haastattelu 4.12.2007.)

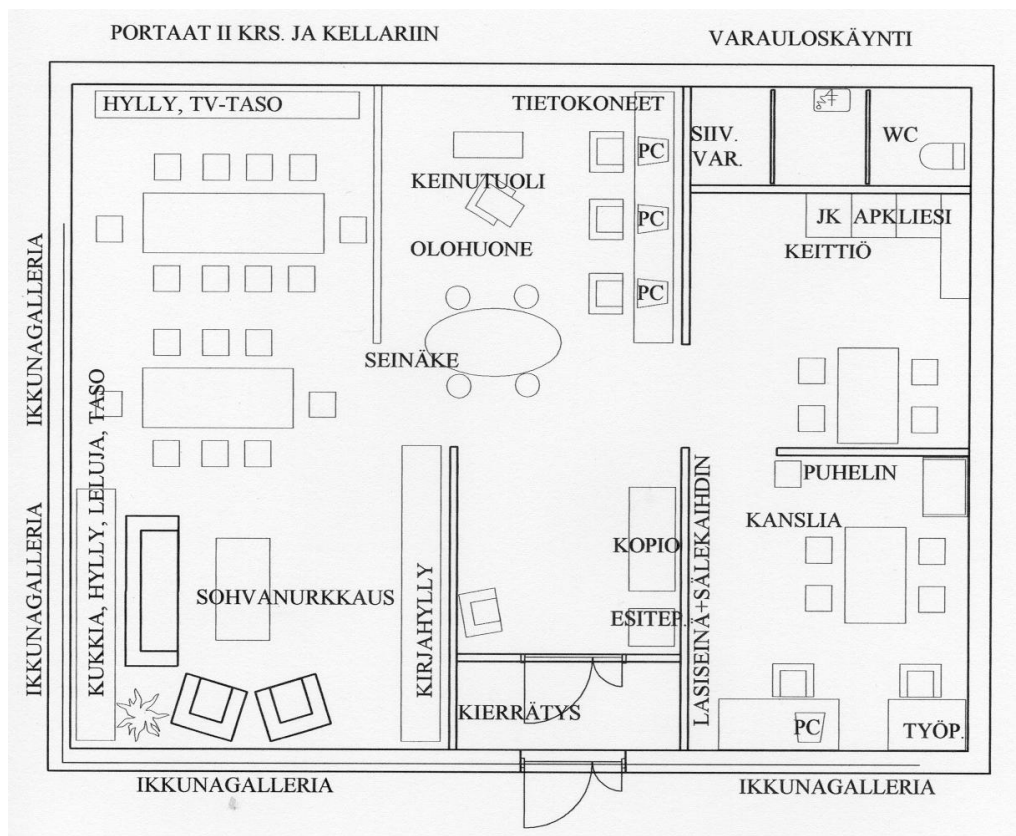
Asukaskahvila toimii itsenäisenä asukkaiden kohtaamispaikkana, jossa työ perustuu kansalaistoimintaan, asukkaiden omaan työhön asuinalueen ja elinympäristön hyväksi. Asukaskahvila toimii yhteistyössä sosiaalitoimen yhdyskuntatyön kanssa muttei aktiivisesti sosiaalityöntekijöiden tai Asukaspuiston kanssa. Yhteistyö korttelissa toteutuu paikallisen asukasfoorumin kautta, jonka kahvilan ohjaaja kutsuu koolle.

Pienen kahvilan tehtävänä asuinalueella on tukea normaaliutta, asukastlan ohjaaja sanoo. (Havaintomuistiinpanot 20.2.2008.)

AVONAINEN OVI ASEMALLE

Aseman isoissa ikkunoissa roikkuu maalauksia ja ohikulkevat ihmiset jäävät katsomaan niitä matkalla kauppaan tai pankkiautomaatille. Aseman ovi on usein auki, koska pienessä tilassa on tarve tuulettaa. Avonainen ovi saa monen kulijan kurkistamaan uteliaana siitä sisään. Ovesta sisään mentäessä on ensin pieni eteinen, joka on erotettu lasiovella olohuoneesta. Ulko-ovessa ja sisäeteisen ovessa on Aseman aukioloajat ja ilmoituksia toiminnasta. Eteisessä ulko-ovesta vasemmalle on kierrätyspiste. Hyllyillä ja lattialla järjestyksessä on vaatteita, kenkiä, kirjoja, kotitaloustavaroita ja henkareissa roikkuu miesten, naisten sekä lasten vaatteita. Vaatteet ja tavarat löytävät nopeasti uuden omistajan eteisessä. Samalla kun tavarat vaihtavat omistajaa, asukkaat vaihtavat kuulumisia.

Olohuoneessa ovelta suoraan edessä on pieni pyöreä pöytä, johon on katettu kahvia, teetä ja mehua. Pienessä lasipurkissa on pipareita ja joskus tarjolla on tuoretta kakkua tai pullaa. Kahvia voi ottaa itse ja se maksaa 40 centtiä. Kahvimukin kanssa voi istuutua mukavasti sohvaturkkaukseen, joka on kirjahyllyn takana. Mahdollista on myös asettua pyöreän pöydän tai pitkän pöydän viereen. Päivän sanomalehdet löytyvät pöydältä. Kirjoja voi tuoda ja ottaa mukaansa kirjahyllystä tai jäädä lukemaan niitä pidemmäksi aikaa Asemalle.

Piirros 2. Asema

Myöhemmin voi kiikkua keinutuolissa tai lukea vaikka sähköpostia tietokoneilla nurkassa. Tietokoneille on usein jonoa ja asukkaat varaavat aikoja etukäteen pöydällä olevaan vihkoon. Asukkaat ottavat kopioita ja allekirjoittavat monesti

samalla adressin, jolla vastustetaan lisärakentamista asuinalueelle. Seinillä on ilmoituksia kaavoituksesta ja asukasfoorumien tapahtumista. Pöydällä kopiokoneen vieressä on Aseman viikko-ohjelma, tiedotteita palveluista ja asuinalueen tapahtumista. Viikko-ohjelman mukaan Asemalla on maanantaina kello 8 Salin ilmainen aamiainen, tiistaina leivontaa, keskiviikkona sauvakävelyä ja seniorien tietokonepiiri, torstaina musiikkimuistelua ja perjantaina taidepiiri. Asemalla käy eri-ikäisiä asukkaita kuten aamupäivällä eläkeläisiä ja iltapäivällä koululaisia. Diakoni käy kerran kuukaudessa ja sosiaaliohjaaja maanantaisin Salin aamupalalla.

Asemalla on iltatoimintaa. En tiedäkään kaikkea, mitä täällä on illalla, mutta esimerkiksi yksi teatteriryhmä kokoontuu täällä, yhdyskuntatyöntekijä kertoo opiskelijalle. Vau! Opiskelija ihmettelee. (Havaintomuistiinpanot 17.10.2007)

Asemalla käyvät asuinalueen asukkaat tietävät Aseman toiminnasta ja palveluista, jotka on tarkoitettu kaikille asukkaille ohjelman mukaan. Asemalla vuoden 2007 lopulla tehdyn asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan siellä käy tasapuolisesti miehiä ja naisia. Enemmistö kävijöistä on miehiä ja puolet kävijöistä on yli 45 - vuotiaita. Noin puolet asiakaskyselyyn vastanneista (43) asiakkaasta käy Asemalla 1-2 kertaa viikossa, yksi neljäsosa 3-5 kertaa viikossa ja loput kerran kuukaudessa tai harvemmin. Lähes puolet kyselyyn vastanneista asukkaista asuu alle puolen kilometrin ja lähes yhdeksän kymmenestä alle kahden kilometrin etäisyydellä siitä. Yksi kolmasosa asiakastyytyväisyyskyselyyn vastanneista nimesi motiiviksi tulla Asemalle internetin käytön ja seuraavaksi eniten jonkin muun asian. Lehtien lukeminen, kahvin juominen, ihmisten tapaaminen, kierrätyspiste, kopiokoneen ja puhelimen käyttö syinä tulemiseen jakautuivat suhteellisen tasaisesti vastauksissa. Asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan Asemalle tullaan palveluiden takia eikä vaan tapaamaan tuttuja. Palveluista suosituin on internetin käyttömahdollisuus. Toiminta on erilaista siellä käyvillä ihmisillä ja asukkaat ovat tottuneet tähän.

Jotain tällaista tarvitsee olla. On yksi paikka mikä tuo ihmisiä yhteen. Sillä on suuri merkitys, vaikei sitä voi mitata rahassa. Olen käyttänyt paljon asukastiloja työttömänä ollessani, harrastukset ovat kalliita. 40 centtiä kahvista pystyy maksamaan työtönkin, kertoo työllistettynä työntekijänä aloittanut mies. Hän tuntee ennestään joitain Asemalla käyviä asuinalueen asukkaita. Hän on työskennellyt aiemmin asuntolassa. (Havaintomuistiinpanot 12.11.2007)

Valokuva 1. Aseman sohvaturkkaus

Osa asuinalueen asukkaista on ottanut Aseman omaksi paikakseen. Asemalle tullaan toisesta kaupunginosasta, vaikka uuden asuinalueen päiväkeskus olisi lähempänä. Läheisessä Salissa ja Aseman aamupalalla maanantaisin käyvillä asukkailla on tapana tulla lämmittelemään, juomaan kahvia ja lukemaan päivän sanomalehtiä. Asukkaita ei haittaa vaikka suhteellisen pienessä avonaisessa tilassa on meneillään erilaista toimintaa kuten taidepiiri, eläkeläisten tietokonepiiri, ihmisiä lukemassa sähköpostia, kopioimassa ja siellä hoidetaan myös henkilökohtaisia asioita työntekijöiden kanssa. Salissa kokoontuvat käyvät kahvilla tai poikkeavat muuten asioilla Asemalla.

*Se on melkein päinvastoin (Haastattelu 10.12.2007). Muualla ei ole tällaista paikkaa tai ainakaan ei olla koskaan kuultu, vaikka kahviloi-
ta tietenkin on. (Haastattelu 11.12.2007.) Salissa kokoontuvat ovat*

pitäneet säännöllisesti yhteyttä yhdyskuntatyöntekijään vuodesta 1996 ja työntekijöihin Asemalla (Haastattelumuistiinpanot 1.11.2007).

Salissa kokoontuvista asuinalueen asukkaista useimmat ovat miehiä mutta joukossa on muutamia naisia. Saliin kuuluu alkoholinkäyttö. Alueen viranomaiset ovat sopineet asukkaiden kanssa luvallisesta alkoholinkäytöstä ulkobaarissa. Salin perustamisen alkuaikoina sinne valittiin isäntä ja emäntä. Salin isäntä saattoi laittaa ruokaa ja keittää kahvia Salissa käyville.

Valokuva 2. Sali

Emäntä ja isäntä olivat yhteisissä palaverissa korttelikokouksissa, nyt kokouksia ei ole. Salissa on myös vierailijoita, satunnaisia ohikulkijoita tai vanhempia rouvia, jotka jättävät nopeasti leipomuksia pöydälle. Salin asukkaat häätävät sieltä häiriköt, jotka eivät kuulu ryhmään. Nuoret käyvät Salissa eri aikaan kuin Salin kantaporukka, joita on enää jäljellä muutama kymmenen. Lapset eivät saa tulla sinne. Sali on poltettu kahteen kertaan. Viimeisellä kerralla asukkaita tuli katsomaan ja taputtamaan, kun kaupungin pyöräkuormaaja vei palaneen rakennuksen pois. Vaikka rakennusta ei enää ole Salissa käyvät asukkaat tulevat paikalle. Lähitöillä asuu paljon yksinäisiä miehiä, jotka lähtevät liikkeelle säiden mukaan katsomaan tuttuja ja jäävät Saliin. He kulkevat puistoalueen, Salin

poikki polkua pitkin, käyvät kaupassa ja poikkeavat Asemalle ja tulevat kenties uudelleen Saliin.

Asemalla on asiointi- ja harrastustoimintaa sekä sosiaaliaseman palveluja, joihin asukkaat ovat tervetulleita. Salissa käyvät asukkaat toivovat omaan viikko-ohjelmaansa maanantain aamupalan lisäksi arkisia tapahtumia kuten ruokailua ennen viikonloppua, hiustenleikkuuta, verenpaineen mittausta ja retkiä.

Aiemmin perjantaisin oli sauna ja ruuat Salissa käyville, joista yhdeksän pääsi vuorotellen mukaan tapahtumaan toiseen kaupunkiin. Keväällä lähdettiin joskus onkimaan rannalle, käytiin kalassa ja paistettiin makkaraa. Nyt retkiä ei ole ollut eikä seurakuntaan ole pyytänyt retkelle ennen joulua. (Havaintomuistiinpanot syksy 2007; Haastattelu 11.12.2007.)

Valokuva 3. Asukkaiden olohuone.

Asema on alueen asukkaiden yhteinen olohuone, jota kukin asukas voi hyödyntää omien mieltymystensä mukaan. Aseman tärkeys perustuu sen olemassa oloon, että se on tarkoitettu kaikille asukkaille asuinalueella. Ensimmäisellä kerralla siellä käydessä ei heti avaudu, mitä toimintaa siellä on.

Mulle ei sanonut mitään, mikä ihmeen paikka niin kuin juna-asema, kertoo vasta asuinalueelle muuttanut mies. (Haastattelu 3.12.2007)

Myöhemmin Asema asettuu sopivasti kaupassa käynnin ja muun asioinnin yhteyteen, matkan varrelle. Toiminta Asemalla saa sisällön siellä poikkeavien asukkaiden toiminnan mukaan. Välttämättä siellä ei tarvitse tehdä mitään. Jos on aikaa, voi seurata, mitä ympärillä tapahtuu.

Päivittäin Asemalla sähköpostia lukevalle opiskelijalle muistuu mieleen hauska juttu, kun kerran eräs vanhempi rouva tuli Asemalle. Rouva luuli, että Asema on parturikampaamo ja hän tuli sinne leikkauttamaan hiuksiaan. Parturikampaamo on nurkan takana kioskin vieressä. (Haastattelu 10.12.2007.)

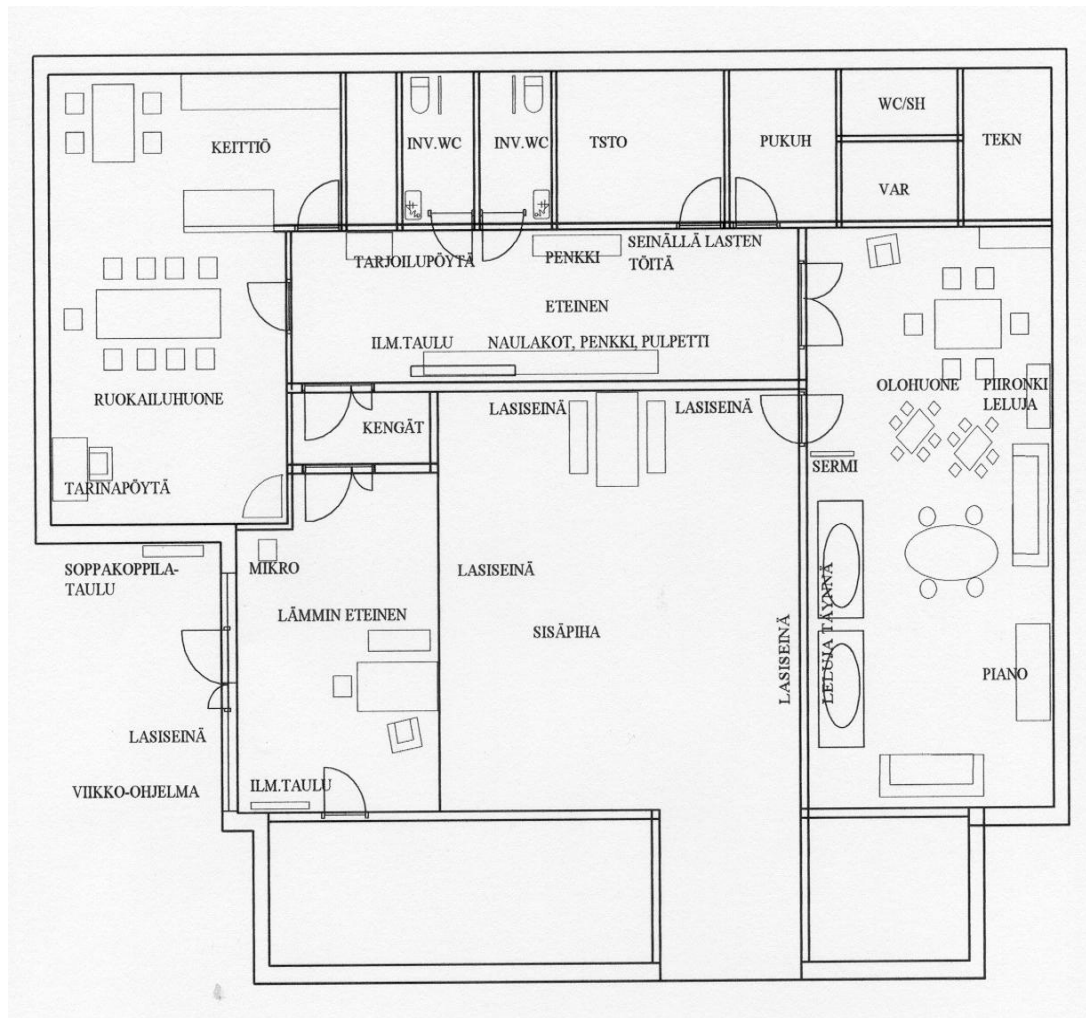
MAAILMAN ENSIMMÄINEN ASUKASPUISTO

Tutkimuksen asukastiloista yksi on leikkipuisto. Nimitän sitä Asukaspuistoksi, koska vuonna 1993 asukkaiden nimeämää ja kaikille asuinalueen asukkaille perustettua puistoa asukkaat kutsuvat edelleen Asukaspuistoksi. Puistossa käy läheisen päiväkodin henkilökuntaa, lapsia ja alueen perhepäivähoitajia lapsineen. Asukaspuistossa käyvillä on erilainen rytmi, päivittäin puistossa käy noin 60 koululaista, viikottain 60 perhettä ja 10 yksin käyvää aikuista.

Asukaspuisto on asukkailleen Helsingin ensimmäinen, Suomen ensimmäinen ja maailman ensimmäinen Asukaspuisto (Haastattelu 30.11.2007).

Syksyisinä aamuina Asukaspuiston pihalla on hiljaista. Maa on paljas ja kurainen. Pihaa kiertää aitaus ja portti on kiinni. Pihassa lasten uima-allas on tyhjä. Ulkoilemassa on vain muutamia aikuisia lapsineen. Leikkipuistorakennuksen ulko-oven vieressä on lasiseinä, joka on täynnä ilmoituksia Asukaspuiston ta-

pahtumista viikon jokaisena päivänä. Vakioviikko-ohjelma on aina erilainen riip-puen siitä, keitä puistossa kulloinkin on. Osa toiminnasta on hyllyllä odottamas-sa käyttäjiään.

Piirros 3. Asukaspuisto

Rakennukseen sisään mentäessä välieteisen katossa roikkuu lämpölamppuja pienen pirtinpöydän ja penkkien yläpuolella. Välieteisessä on myös mikro ruuan lämmitystä varten ja ilmoitustaulu. Välieteisessä kokoontuu tiistaitaitajien ja mui-ta äitien sekä lasten ryhmiä. Somalialaistaustaiset äidit, joilla on erilainen päivä-rytmi, tulevat iltapäivällä juomaan kahvia ja leppäämään. Puolilämpimässä tilassa

ei tarvitse riisua kenkiä tai ulkovaatteita. Eteisessä ikkunalaudalla on kukkia ja koristeita vuodenaikojen mukaan. Välieteisen jälkeen on pikkueteinen, johon jätetään kengät. Eteisen jälkeen ollaan käytävässä, josta pääsee vasemmalle ruokailuhuoneeseen, keittiöön ja oikealla käytävän päässä on ovi olohuoneeseen. Olohuoneen ovi on usein suljettu, koska siellä on äitien ja lasten ryhmiä. Jos ovi on auki, lapset karkaavat olohuoneesta ulos käytävään. Viikko alkaa vauvojen ja äitien yhteisellä musiikkitapahtumalla. Ovi on suljettu koululaisilta, jos ulkona on hyvä sää tai lapset riehuvat. Olohuoneen ovi on myös suljettu, jos siellä on henkilökunnan tai muiden kokoontumisia. Perjantaiamuisin kello 10 ja 12 välillä olohuoneeseen tulee vähitellen somalialaistaustaisia äitejä lapsineen projektin ryhmään. Olohuoneessa on piano, pieni pöytä ja tuoleja, oranssi pehmeä sohva, lasten pieniä pöytiä sekä tuoleja, isoja tyynyjä ja lelulaatikoita.

Valokuva 4. Asukaspuiston olohuone

Olohuoneen vieressä olevan pienen kanslian ja henkilökunnan pukuhuoneen ovet ovat lukossa. Ovi ruokailuhuoneeseen ja keittiöön on auki ja sieltä kuuluu usein naisten puhetta ja naurua. Ruokailuhuoneen lasisessa ovesta on verhot, jotka ovat auki. Keittiö ja ruokailuhuone muodostavat yhtenäisen tilan. Keittiössä kaapit ovat lukossa, koska tila on asukkaiden käytössä iltaisin. Ruokailuhuoneessa on pitkä pöytä, johon mahtuu syömään noin 20 henkilöä. Lisäksi pitkän pöydän kummallakin puolella on pienet pöydät. Näistä toisella pöydällä on sini-

nen kynttilä ja lappu, jossa lukee tarinapöytä. Käytävän seinällä on lasten piirustuksia, postikortteja ja pieniä tauluja sekä paljon ilmoituksia. Olohuoneen ja välieteisen väliin jää avoin sisäpiha. Käytävän ikkunoista näkee sisäpihalle, missä on pöytä ja penkki. Niissä on lasten maalauksia.

Soppakuppilapäivinä sisällä tuoksuu tuore leipä ja keitto. Ruokailun alkaessa noin kello 11 rakennuksen ulkoseinään ilmestyy taulu ruokailun alkamisesta. Osa äideistä ja lapsista, joukossa yksi isä lapsineen, syö ulkona tai katoksessa, jossa on lämpölamput. Osa heistä tulee sisään ruokailuhuoneeseen pitkän pöydän ääreen. Tarjolla on euron hintaan kahta keittoa, joista voi valita. Keittiön hellalla on 10 litran kattila täynnä makkarasoppaa ja viisi litraa bataattisoppaa. Lohikeittoa voidaan tehdä, jos lohi on tarjouksessa. Yksi annos on keskimäärin puolitoista desilitraa. Annoksia menee kaikkiaan noin 60 -70 päivän aikana. Lisäksi tarjolla on kahvia, teetä, mehua, vastaleivottua tuoretta leipää ja eilen valmistettua unelmäkääretorttua. Kaikki on katettu pienelle pöydälle käytävään, ruokailuhuoneen ja keittiön risteyskohtaan. (Havaintomuistiinpanot 24.10.2007; 30.11.2007.)

Valokuva 5. Soppakuppila.

Soppakuppila ja asukkaiden aiemmin perjantaisin pitämä kahvilatoiminta on yhdistetty keskiviikon soppakuppilapäivään. Asukaspuistossa koululaisille tarjotaan maksullinen välipala. Se on muuttanut pitkään puistossa yksin käyneiden soppakuppilaa pitäneiden aikuisten toimintaa. Asukaspuistossa yksin käyvät asukkaat haluavat rauhoittaa koululaisten maksullisen välipalan valmistelun ja syömisen.

Leikkipuistokulttuuri on pitkä ja vankka ja asukkaat mieltävät, että leikkipuistoon ei voi mennä, jollei ole lapsia. Asukaspuistoon pystyi kuitenkin aiemmin tulemaan iltapäivällä istumaan ja juomaan kahvia. Nyt puistoon ei voi tulla iltapäivällä, kun koululaiset syövät välipalaa samassa tilassa. (Haastattelu 30.11.2007.)

Asukaspuistossa on noin 20 koululaista, jotka syövät välipalaa arkipäivisin. Asukaspuiston soppakuppilapäivinä myös lapsia hemmotellaan.

Nyt koululaiset tulevat, joku pienistä lapsista huutaa. Kello on 13.20. Koululaiset lämmittävät itse mikrossa leipää. Jälkiruoaksi on pullaa. Ohjaaja laskee, että kaikki ovat paikalla. Aiemmin pari ohjaajaa on ollut huolissaan, missä koululaiset viipyvät. Ohjaajat ovat käyneet katsomassa ikkunasta, joko lapset tulevat. Pari poikaa löytyy soittamalla kioskilta. Ottakaa porkkanaa myös, ohjaaja sanoo lapsille. Juomana on vettä ja mehua. Minulla ei ole rahaa, en voi ostaa pullaa, sanoo yksi koululaisista. Se on ilmaista, sanovat toiset lapset hänelle. Myöhemmin tyttö kertoo ohjaajalle, että hän on syönyt kaksi ilmaista pullaa. (Havaintomuistiinpanot 24.10.2007.)

Aiemmin asukkaat Asukaspuistossa valvoivat ja hoitivat tiloja. Tuolloin avaimia oli useampia ja ohjaajat antoivat tilat asukkaiden käyttöön. Asukaspuiston ympäristössä ja puistossa on lisääntynyt ilkivalta sen jälkeen, kun tilat muuttuivat asukkaille maksullisiksi. Asukkaiden omaa toimintaa on nyt vain vähän iltaisin ja viikonloppuisin. Palvelutilat ovat maksuttomia asiakkaille, vertaisryhmätoimin-

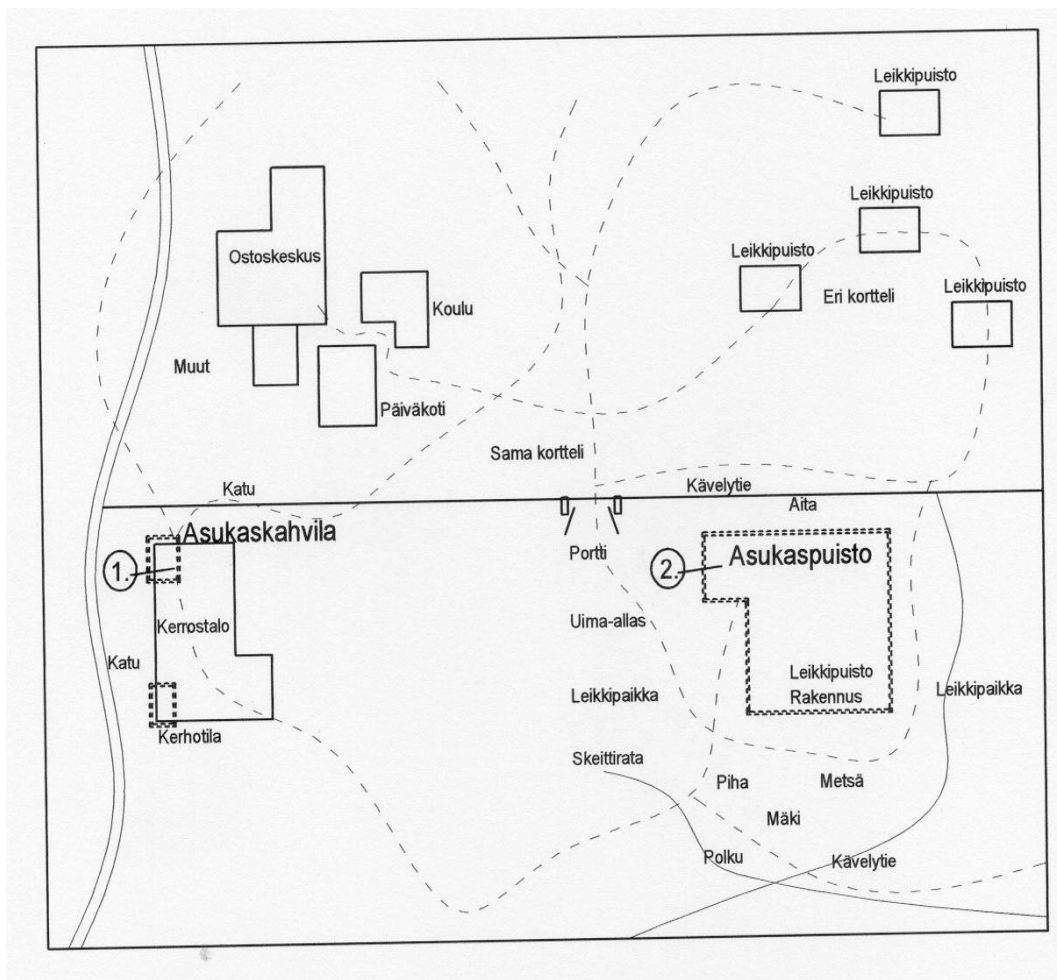
nalle ja toiminnalle, joka edistää asiakkaiden selviytymistä (Hellsten 2008, 2-5). Lähtökohtana on, että asukkaat maksavat tilojen käytöstä vuokraa muulloin kuin palvelujen asiakkaina ollessaan. Tutkimuksen palvelujärjestelmään kuuluvissa asukastiloissa tavoitteena on ollut käyttää ihmisten omaan toimintaan perustuvia lähestymistapoja (ks. Kananoja 2007, 106). Maksuttomuuden liittäminen asiakkuuteen muuttaa alueen asukkaiden toimintaa asukastiloissa, jotka sijaitsevat palvelutilojen yhteydessä. Tutkimuksessa yksittäisillä asukkailla eikä asukasryhmilläkään ole varaa maksaa 16 euron tuntiveloitusta viikottaisista tilojen käytöstä harrastuksiin. Asukastiloissa toimivien asukkaiden on vaikea ymmärtää tilavuokran perimistä iltakäytöstä, kun sama toiminta on aiemmin toteutunut asukastilan aukioloaikana. Kun he toimivat itsenäisesti asukkaina eivätkä asiakaina, tiloista peritäänkin vuokra.

Projektissa sekä asukastilassa työntekijät ovat rohkaisseet ryhmää jatkamaan harrastustaan. Nyt he hoitavat itse järjestelyt ja maksavat tarvikkeista ja ohjauksesta aiheutuvat kulut. Useaan kertaan eri kielillä suomeksi, englanniksi, venäjäksi ja bulgariaksi naiset keskustelevat harrastepiirissä, miksi heidän täytyy lopettaa mieluinen harrastus asukastilassa. Harrastepiirin vetäjä ei voi ymmärtää, miksi asukastilan käyttö maksaa kello 16 jälkeen asukkaiden yhteisessä käytössä, kun se ei maksa kello 16 asti. (Havaintomuistiinpanot 19.11.2007.)

Tutkimuksen aikana ryhmän toiminta päättyi asukastilassa. Ryhmä koostui alueella toimivista työntekijöistä, eri kulttuuritaustaisista alueelle muuttaneista asukkaista, projektien tuen piirissä olleista asukkaista ja asukastilan tukihenkilöistä. Asukastilaa ei enää käytetä juuri iltaisin ja viikonloppuisin ja ilkivallan lisääntymisen takia asukastilan ulkopuolelle on hankittu valvontakameroita. Tutkimuksen aikana kaupungin virkamiesten ja asukkaiden kesken pohdittiin asukastilan turvallisuusasioita ja ilkivaltaa asuinalueella. Ryhmän asukkaat eivät osallistuneet työskentelyyn.

ASUKKAIDEN ARKISET REITIT

Tutkimuksen asukastilat sijaitsevat asukkaiden arkisten liikkumisreittien varrella ja keskellä asutusta. Säännöllisiä päivittäisiä käyttäjiä ovat työelämän ulkopuolella olevat eri-ikäiset asukkaat ja kotona työskentelevät aikuiset, joiden arkinen liikkuminen tapahtuu enimmäkseen omalla asuinalueella. Naapuruston on todettu olevan merkityksellinen myös muissa tutkimuksissa kotivanhemmille, eläkeläisille ja maahanmuuttajille sekä muille palkkatyön ulkopuolella oleville (Karjalainen & Karisto & Seppänen 2002, 255-257). Tutkimuksen kaikissa asukastiloissa käy kuitenkin asioimassa ja erilaisissa harrastuspiireissä asukkaita myös muista kaupunginosista.

Piirros 4. Arkiset reitit

Vaikka asukastiloissa osalla kävijöistä on laaja arkinen liikkumisalue, säännöllisesti pidempiä aikoja viipyvät asuvat noin kilometrin säteellä asukastilasta ja asioivat omassa kaupunginosassa. Asukaskahvilassa muutamit säännöllisesti käyvät asukkaat asuvat taloyhtiössä mutta tiloissa vapaaehtoisina työskentelevät tulevat myös muista kaupunginosista. Asukaspuistossa pitkään käyneillä somalialaistaustaisilla naisilla on isot perheet ja naiset lepäävät ja tapaavat toisiaan mielellään lähellä puistossa samalla kun lapset leikkivät. Naisille islamilaisessa kulttuurissa lasten kasvatus on yksi tärkeimmistä tehtävistä, mikä sitoo äitejä koteihin (Galanakis 2008, 200). Naisilla ja lapsilla on yhteisiä kokoontumisia säännöllisesti Asukaspuistossa myös viikonloppuisin. Asukaspuistossa pitkään käyneet vanhemmat naiset liikkuvat enimmäkseen omalla asuinalueella mutta nuorempien Asukaspuistossa käyvien somalialaistaustaisten naisten liikkuminen näyttää tapahtuvan laajemmalla alueella työ-, koulutus- ja ostospaikkojen mukaan. Asukaspuistossa yksin käyvät vapaaehtoistyötä tekevät asukkaat asuvat Asukaspuiston lähellä. Asemalla aamukahvilla käyvät asukkaat liikkuvat enimmäkseen lähiympäristössä. He myös jatkavat käyntejään tutuissa asukastiloissa vaikka muuttaisivat toiseen kaupunginosaan. Asukkaita käy Asemalla muista kaupunginosista vapaaehtoistyössä ja harrastuksissa.

Äidit ja perhepäivähoitajat, joilla on useampia pieniä lapsia tulevat mielellään lähinnä olevaan puistoon. Asuinalueen hyödyntäminen liittyy myös tarjontaan, asuinalueen mahdollisuuksiin. Kun leikkipuistoja on useampia sopivalla etäisyydellä, äidit ja lapset valitsevat heille mieluisimman retkikohteen tai tapahtuman oman viikko-ohjelman ja mieltymystensä mukaan. Erityisesti kesällä leikkipuistot ovat suosittuja kotona olevien vanhempien ja lasten retkeilykohteita, jolloin liikutaan puistosta toiseen. Asukaspuisto voi olla elämys- tai huvipuisto, jota näytetään muualta Suomesta tai ulkomailta tuleville vieraille Helsingin ihmeenä. Asukastiloissa on tavallista kuulla yhtä aikaa suomen, ruotsin, englannin, venäjän, arabian tai somalian kieltä. Asukastiloissa käy paljon eri kulttuureista muuttaneita asukkaita. Aiemmin, kun leikkipuistoja oli asuinalueella vähemmän, äidit kävivät useammin samassa puistossa.

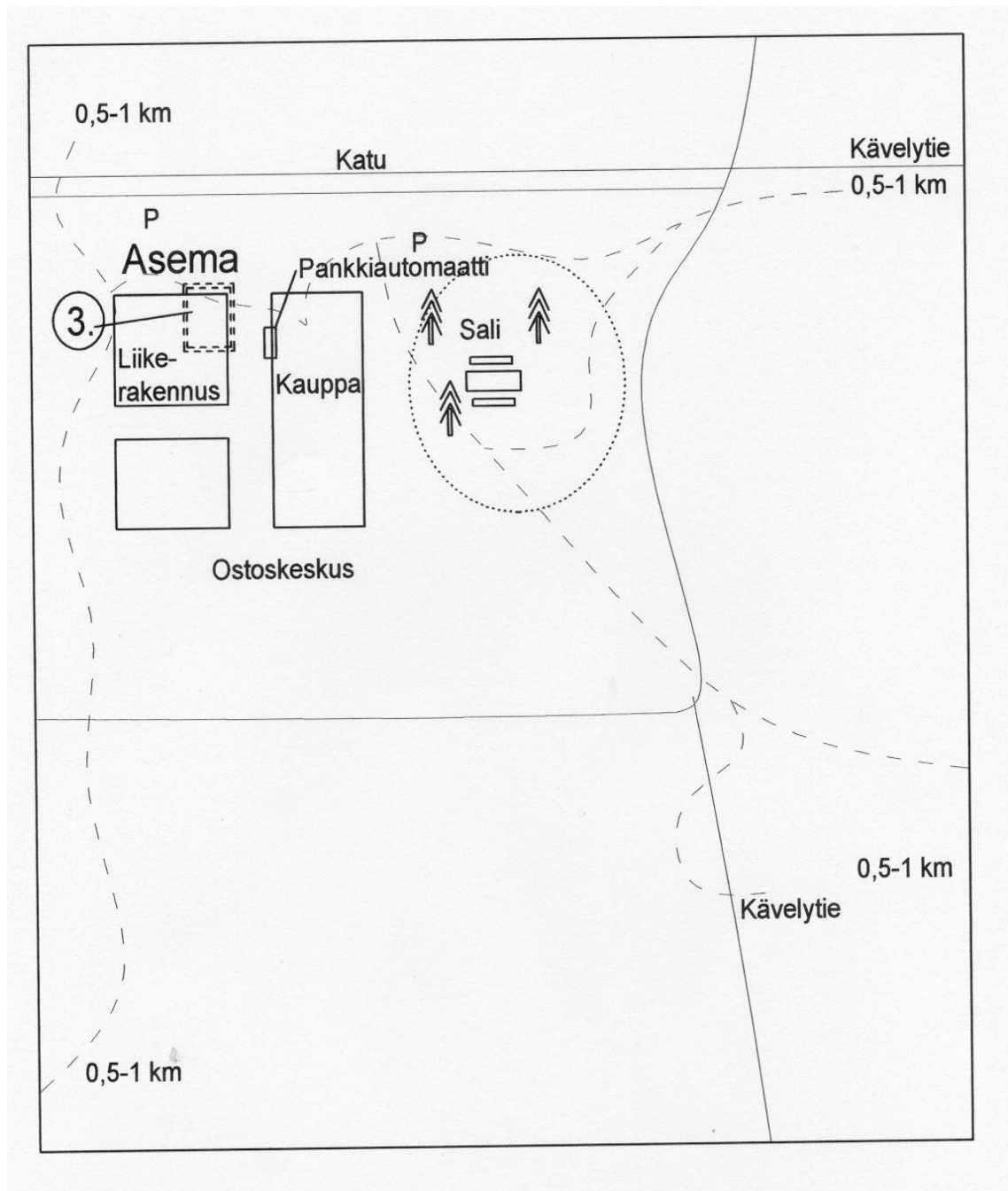
Ilman lapsia Asukaspuistossa käyvät yksittäiset aikuiset asuvat pääsääntöisesti Asukaspuiston lähellä ja puistossa käyminen osuu sopivasti päivittäisten rutiinien kuten kaupassa käynnin tai kävelyreitin yhteyteen.

Asukaspuistossa yksin käyvä viiden lapsen äiti on ovensuussa lähdössä viikonlopun viettoon ja juttelee henkilökunnan kanssa vapaa-ajan suunnitelmista. Sitä se on samaa lasten kanssa oloa, hän sanoo. He käyvät kaupassa läheisessä ostoskeskuksessa ja tässä lähellä kaupassa. Joskus he käyvät katsomassa näyteikkunoita keskustassa. (Havaintomuistiinpanot 30.11.2007.)

Asukaspuistossa yksin käyvät asukkaat voivat olla välillä työelämässä, matkoilla tai elämäntilanteessa on muita muutoksia. He saattavat olla pitkiä aikoja pois puistosta ja palata pitämään soppakuppilaa sekä osallistumaan ryhmien toimintaan.

Asukastilan sijainnilla ja etäisyydellä on merkitystä, kun se sijaitsee sopivasti arkisten asiointireittien varrella.

Yksin noin 30 neliömetrin asunnossa asuva nuorehko mies käy päivittäin Asemalla lukemassa sähköpostinsa (Havaintomuistiinpanot loka-joulukuu 2007); Hän asuu kolmen minuutin etäisyydellä Asemasta. Asukastila osuu hänen asiointimatkinsa varrelle ilman, että hänen tarvitsee poiketa mihinkään. Asemalle hän tuli ensimmäisen kerran puiston tällä alueella työskentelevän työporukan kanssa pitämään taukoa. Silloin hän tavallaan vahingossa löysi Aseman. Myöhemmin hän muisti paikan. Hän ei kuitenkaan ruvennut vielä käymään siellä säännöllisesti, koska asui toisessa asunnossa nykyistä asuntoa kauempana, noin kolmen kilometrin päässä. Hän on käynyt asukastilassa kolme vuotta. (Haastattelu 10.12.2007.)

Piirros 5. Samassa korttelissa

Asemalla käyvät Salin asukkaat liikkuvat päivittäin enimmäkseen samassa korttelissa ja kaupunginosassa. Puheet maanantain aamupalalla liittyvät muun muassa arkisiin asiointeihin lähiympäristössä kuten käynteihin diakonissan luona,

sosiaaliasemalla, seurakunnan kriisiryhmässä, terveysasemalla, kansaneläkelaitoksen toimistossa, kirjastossa tai kauppakeskuksessa. Työttömien retkille asukkaat eivät juuri lähde, vaikka niistä tiedetään. Aukkaat eivät tapaa tai tapavat vain harvoin kauempana asuvia sukulaisia. Tällöin matkoja voidaan suunnitella pitkään:

Sohvanurkkauksessa keskustellaan aamupalaa vapaaehtoisena laittavasta naisesta ja hänen miesystävästään, että he ovat viimein lähteneet Mikkeliin. Heillä oli monenlaisia esteitä ennen matkalle pääsyä, kertoo hänen ystävänsä. Muuten he olisivat täällä aamukahvilla. (Havaintomuistiinpanot 21.12.2007)

Asukastiloissa käyvät asukkaat toteuttavat liikkumisessaan omista lähtökohdistaan arjen ajan hallintaa sekä arkisten reittien suunnittelua. He hyödyntävät asuinalueen mahdollisuuksia eri elämäntilanteissa. Massey (2008, 77-78) toteaa, että ihmisten arkiset tiedot tiloista jäsentyvät erilailla verrattuna siihen, miten valtio tai globaalit toimijat tiloja tuottavat. Ihmiset mittaavat välimatkoja sen mukaan, kuinka paljon heiltä kuluu aikaa siirryttäessä paikasta toiseen. Virkamiehet taas tarkastelevat maata ja tilaa kehittämisen tai tuottamisen näkökulmasta. Yhdyskuntasuunnittelussa ja yhteishallinnan projekteissa arjen ajan hallinta on käsite, jolla pyritään vaikuttamaan yhdyskunnan ja työelämän rakenteisiin toimintamallien ja politiikkojen avulla. Keski-Euroopassa huomio kiinnitetään arjen ajan hallinnassa paitsi työn ja muun elämän yhteensovittamiseen myös asumiseen, hoivaan, vapaa-aikaan, liikkumiseen sekä palveluihin. (Horelli & Wallin 2006,10.) Asuinalueen palvelujärjestelmä muodostuu palvelutoimitilojen sijoittumisesta alueelle suhteessa asukkaiden asuinympäristöön ja mitoituksista suhteessa heidän tarpeisiinsa (Valkama ym. 2004, 35). Tarpeet ovat myös yhteydessä palvelujen tarjontaan ja tuottamistapoihin kuten yhdyskuntatyön jalkautumiseen asukkaiden arkisille reiteille ja tiloihin.

8 ASUKASTILOJEN MERKITYKSET HYVINVOINNILLE

Arkisesti toimintaa kansalaistaloissa on kuvattu osuvasti sanoilla soppaa, sie-lunhoitoa ja työllistämistä (Toivonen 2008a,144). Markkinoistumisen myötä toi-minta asukastiloissa saa myös erilaisia piirteitä. Kansalaisten osallistumisesta on muodostumassa palvelujen kilpailu- ja laatutekijä mahdollisen edullisemman hinnan ohella (ks. Matthies 2007, 66; 2008, 63). Kun tutkimuksen asukastilat kuuluvat palvelujärjestelmään yhdyskuntatyön ja tilojen rahoituksen kautta, niin useimmat matalan kynnyksen kohtaamispaikat ovat järjestöjen ylläpitämiä (ks. Peltosalmi 2008, 6-7). Mari Toivonen (2008b) pohtiikin tutkimuksessaan epä-varman rahoituksen ja kilpailutuksen sääntöjen vaikutuksia järjestön ylläpitämän asukastilan ja yhdyskuntatyön toimintaan sekä mahdolliseen lakkauttamiseen. Hämmäntävää on ajatella, mitä kilpailuttaminen tarkoittaisi tutkimuksen asukas-tilojen tyyppisessä toiminnassa asukkaiden esiin nostamien hyvinvoinnin merki-tysten näkökulmasta. Hyväksikäytöstä on olemassa kokemuksia muun muassa projektityöskentelyssä (Matthies 2002, 243, 247; Nylund 2005, 149). Toisaalta yhdyskuntatyön historian näkökulmasta murrokset tarkoittavat aina myös mah-dollisuuksia.

Inhimillisen toiminnan teoriaan tukeutuvan analyysin (ks. luku 6) kautta löysin asukastilojen merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille. Näitä ovat tuki perustarpei-den tyydyttymiseen, liityntä toisten yhteyteen, osallistuminen yhteisenä tekemi-senä ja kasvu itsenäisenä ihmisenä. Aloitan kuvauksen asukastilojen merkityk-sistä asukkaiden hyvinvoinnille arkisten jokapäiväisten tarpeiden tyydyttymise-nä. Yllättäen asukastilat tarjoavat asukkaille myös suojaa asumiselle. Sen jäl-keen kerron asukkaiden osallisuudesta tekemisenä, mielekkäänä työnä, harras-tuksina ja vaikuttamisena. Kasvua kuvaan asukkaiden tarpeena tulla kohdatuksi asukkaina sellaisena kuin on, ei sairauden tai muun erityisominaisuuden kautta. Tämän jälkeen luvussa liittyminen käsittelen asukkaiden inhimilliseen toimintaan liittymisen tapoja, joilla on merkitystä asukkaiden hyvinvoinnille, kun tavallisem-paa on kirjoittaa palvelujärjestelmän ulkopuolelle jäävistä asiakkaista. Koska

kuvaan inhimillistä toimintaa, kuvaukseni ei pysy tiukasti luokittelun mukaisena, mutta ohjaa raportointia punaisena lankana.

ARKISTEN JOKAPÄIVÄISTEN TARPEIDEN TYYDYTTYMINEN

RUOKAILUTAPAHTUMA

Tutkimuksen asukastiloissa ruokailu ja kahvin juominen ovat toistuvia tapahtumia, ne rytmittävät arkea ja kuuluvat kaikille. Eri kulttuureista asukastiloihin tulevilla asukkailla on tilaisuus tutustua perinteisiin makuihin tai kansainväliseen ruoka- ja tapakulttuuriin. Esimerkiksi somalialaiseen kulttuuriin kuuluu olennaisena osana vieraanvaraisuus, ruoka ja sen nauttiminen yhdessä (Tiilikainen 2003, 150). Yksinasuville tai yksinäisille yhteisillä aterioilla on erityistä merkitystä asukastiloissa. Monille ikääntyneille ruokailut ovat päivittäisistä toistuvista toiminnoista tärkeimpiä (Andersson 2007, 83; Hartikainen 2005, 160).

Toisinaan ruokailu asukkaille voi merkitä myös ruoka-apua seurakunnan ja työttömien yhdistysten tarjoaman avun rinnalla mutta yhtä hyvin avun tarjoamista ruuan valmistuksessa ja tarjoilussa. Tutkimuksessani en kysynyt asukkaiden toimeentuloa, mutta joskus asukkaat kertoivat perustoimeentulotuen niukkuudesta. En myöskään havainnut, että asukkaita olisi ohjattu ruokailemaan tutkimuksen kohteena oleviin asukastiloihin (vrt. Autti 2008, 9, 13) vaan viikko-ohjelman mukaisesti tapahtumiin. Ruokailu erilaisine merkityksineen on asukkaita yhdistävä tekijä tutkimuksen asukastiloissa. Se on samalla tyypillinen kansalaiskeskeinen toimintatapa (Roivainen 2004, 158).

Asukastiloissa ruokailutapahtumiin liittyy erilaisia käytäntöjä. Kyseessä voi olla koululaisille tarkoitettu maksullinen palvelu, vapaamuotoinen työpaikkaruokailu, vapaaehtoista toimintaa kulukorvausta vastaan tai jotain siltä väliltä, josta asukkaat neuvottelevat kuten Salin ilmainen aamupala. Maksullinen palvelu tarkoittaa palvelua tietyille kohderyhmälle ja samalla muiden käyttäjien rajaamista pois

palvelun piiristä. Välipalaa syövät koululaiset ovat Asukaspuiston tärkein päivittäinen asiakasryhmä. Välipala tulee puistoon valmiina ja sen tarjoilusta huolehtiminen on henkilökunnan työtä. Tuolloin ruokailutila rauhoitetaan muilta toimintoilta. Ruokailujen järjestäminen tapahtumina asukastiloissa sen sijaan mahdollistaa siihen osallistuvien yhteisen ruokailun ja sen valmistamisen. Georg Simmelin esseessä aterian sosiologiasta fysiologisesti alkukantainen syöminen ja juominen ovat yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen piiriin kuuluvia tapahtumia. Ihmiset voivat löytää itsensä yhteiseltä aterialta, vaikka heillä ei olisi muuta yhteistä. (Simmel 2005, 113-114.) Soppakuppilapäivinä myös koululaisia hemmotellaan pullalla Asukaspuistossa.

Tutkimuksen kohteena olevassa Asukaspuistossa on keskiviikkoisin edullinen asukkaiden pitämä soppakuppila. Soppakuppilassa käyvät kotona työskentelevät vanhemmat ja perhepäivähoitajat lapsineen. Ateria maksaa euron, josta soppakuppilaa pitävät ovat yhdessä päättäneet. Soppakuppilan pitäjiä ovat kulttuurituuritaustaltaan eri maista tulleet naiset ja puistossa yksin ilman lapsia käyvät aikuiset. Puistolla on myös omat vuorot, koska soppakuppilan pitäjien määrä on vähentynyt. Uusia vanhempia on vaikea saada sitoutumaan toimintaan mutta asukaspuiston vanhin käy säännöllisesti soppakuppilassa.

Vanhempi asukas kysyy ohjaajalta, muistiko tämä merkitä tilastoihin yhden koululaisen lisää (Haastattelumuistiinpanot 1.11.2007).

Somalinaisten elämää Suomessa tutkineen Marja Tiilikaisen (2003, 145-146) julkaisusta selviää, että somalinaiset ovat ruoan ja ruoanlaiton asiantuntijoita sekä innokkaita osallistumaan asuinalueilla järjestettyihin ruoanlaittokursseihin. Suomalaisten reseptien lukeminen ja oikeiden tavaroiden löytäminen on kuitenkin monille vaikeaa. Tutkimukseni Asukaspuistossa naiset soppakuppilassa opettavat ruoanlaittoa toisilleen ja tuovat esiin kukin omaa kulttuuriaan. Soppakuppilaa pitävät asukkaat tutustuttavat toisia asukkaita uusiin makuihin. Puistossa kokoontuville naisille ruokailu ja kahvittelu ovat tärkeitä tapahtumia. Perjantaiamuisin ja viikonlopulla Asukaspuistossa kokoontuvat naiset tuovat mu-

kanaan itse tekemiään suolaisia ja makeita herkuja kahvin kanssa tapaamisiin puistossa. Naiset pitävät erityisesti makeista leipomuksista ja kahvipöydässä on usein itse tehtyjä leivonnaisia kuten suklaapiirakkaa, pullia ja lettuja. Asukastiloissa keskustellaan ruuasta, sen valmistuksesta ja vaihdetaan reseptejä. Asukaspuistossa on kansio, jossa on valmiita ruokareseptejä:

Äiti istuu hiljaa ruokailuhuoneessa pitkän pöydän ääressä, katselee reseptejä ja lepäilee. Ohjaaja sanoo äidille, että muovitaskuissa on valmiiksi kopioituja reseptejä, joita voi ottaa. Äiti on kuitenkin ennättänyt kirjoittaa itselleen kansiosta reseptejä. (Havaintomuistiinpanot 20.3.2008)

Asukastiloissa on vapaamuotoista työpaikkaruokailua. Asukaskahvilassa on vaatimaton soppakuppila, missä muutamat työstä palaavat miehet poikkeavat nopeasti ruokailemassa henkilökunnan kanssa. Asemalla käy päivittäin ruokatauolla yksittäisiä työntekijöitä ja muutamia alueella työskenteleviä työporukoita, joilla ei ole omia sosiaali-tiloja.

Mies sanoo päivää taas. Hän menee tottuneesti hakemaan eväitänsä keittiön jääkaapista ja lämmittää ruuan mikrossa. Sen jälkeen hän tulee olohuoneeseen syömään ja juttelee henkilökunnan kanssa. Mies käy ruokailemassa päivittäin läheiseltä työpaikaltaan. Hänelle on tärkeää, että hän pääsee ulos työpaikaltaan. Työntekijät ja mies tuntevat toisensa pidemmältä ajalta. Mies kertoo, että hän kutsuu välillä henkilökuntaa ruokailemaan kotiinsa. (Havaintomuistiinpanot 17.10.2007.)

Salin Aamukahvilla kävijöistä jotkut asukkaat ruokailevat huonosti viikonlopun aikana. Viikolla asukkaat hyödyntävät asuinympäristön mahdollisuuksia ruokailuun (taulukko 5). Asukkaat käyvät syömässä paikallisen työttömien yhdistyksen ruokailuissa tiistaina, keskiviikkona ja perjantaina. Jäseneksi työttömiin voi liittyä kolmella eurolla. Ruoka maksaa euron.

Seurakunnan kriisiryhmän ruokailu on torstaina, jossa asukkaista jokunen käy myös auttamassa. Autettavasta tuleeikin auttaja diakoniatyön tarjoaman ruokavun piirissä (Hiilamo, Pesola & Tirri 2008, 121). Aasukkaat eivät käy aamukahvilla tai ruokailemassa silloin, kun he ovat töissä tai kuntouttavassa työtoiminnassa:

Kuntouttavassa työssä työttömyyskorvaukseen saa kahdeksan euroa lisää päivää kohti, aterian ja matkat ja ruoka tuodaan alueelle, jossa työskennellään. Jos saa vakinaisen työpaikan, ruoka ei kuulu siihen. Aasukkaat kuitenkin jakavat aterian työporukassa. Sitä jää myös kotiin vietäväksi, koska sitä on niin paljon. (Havaintomuistiinpanot 14.11.2007)

Taulukko 5. Asuinalueen ruokailutapahtumien hyödyntäminen

	<i>Maanantai</i>	<i>Tiistai</i>	<i>Keskiviikko</i>	<i>Torstai</i>	<i>Perjantai</i>
<i>Asema, Sali</i>	<i>Aamukahvi</i>	<i>Tr</i>	<i>Tr</i>	<i>Srk-r</i>	<i>Tr</i>
<i>Asukaspuisto</i>	<i>Koululaiset</i>	<i>Koululaiset</i>	<i>Koululaiset</i> <i>Soppakuppila</i>	<i>Koululaiset</i>	<i>Koululaiset</i>
<i>Asukaskahvila</i>			<i>Soppakuppila</i>		

- *Tr = työttömien ruokailu; Srk-r = seurakunnan ruokailu*
- *Aamukahvi avoin, ei maksua; koululaisten välipala maksullinen palvelu; soppakuppila omakustannushinta*

Asemalla normaali viikko-ohjelma käynnistyy aamiaisella maanantaiaamuisin. Usein oven takana kello 8 on jonoa. Aseman edustalla ikkunagallerian edessä on miehiä ja muutama nainen, jotkut heistä tupakoivat odotellessaan oven avaamista. Aamukahville asukkaat tulevat pienissä ryhmissä tai tutun kanssa. Vanhemmat eläkeläisrouvat tulevat jonossa ensimmäisinä sisään. He ovat

myös ensimmäisinä aamiaispöydässä ja käärivät muutamia voileipiä lautasliinaan. Naiset pitävät kiirettä. Naisten jälkeen ruokailemaan tulee miehiä, naisia pienissä ryhmissä ja yksin sisään tulevia hiljaisia miehiä. Mukana aamiaisella voi olla joskus yksittäisiä lapsiperheitä.

Naisista vanhin sanoo, että ruoka ei tahdo maistua hänelle ja nuoremmat kannustavat häntä syömään. Pikkujouluun ei ole enää kuin kolme viikkoa ja silloin saadaan puuroa, eläkeläisnaiset puhelevat pois lähtiessään. (Havaintomuistiinpanot 19.11.2007.)

Aamupalalla on tarjolla kahvia ja teetä, leipää, kananmunia, kurkkua ja puuroa. Ylimääräisenä syksyllä tarjoiluun tuli puuro ja kananmunat, joita ei aiemmin ollut. Aamupalaa vapaaehtoisina laittavat kaksi naista ja työllistetty vaihtoivat suolakurkun tuoreeseen kurkkuun talvella. Puurona on useimmiten kaurapuuroa, mutta naiset ja työllistetty keskustelivat sen vaihtamisesta ruispuuroon. Aamiastarjoilu kestää kello 9.30 asti. Tarjoiltavaa voi kuitenkin olla jäljellä enää vähän kello yhdeksän aikaan. Aasukkaat pyytävät ruokaa joskus mukaan aamiaisella. Vapaaehtoisina työskentelevät naiset huolehtivat siitä, että kaikki aamupalalle tulevat saavat ensin ruuan. Jos ruokaa kuluu pöydässä tavanomaista enemmän, naiset eivät vie uusia tarjoiluvateja pöytään. He huolehtivat myös henkilökohtaisesti joistakin miehistä, jotka liikkuvat huonosti. Naiset tuovat heille kahvia ja leipää. Salissa pitkään käyneet asukkaat ovat sopineet keskenään ja yhdyskuntatyöntekijän kanssa, että asukkaat voivat ottaa ruokaa mukaan, jos sitä jää. Silloin asukkaat pyytävät ruokaa keittiöstä.

Koska Salin aamiainen ei ole maksullinen palvelu, se on asukkaiden viikko-ohjelmaan kuuluva tapahtuma. Avoimia ruokailutapahtumia lähiön asukkaille järjestävät usein kansalaistalot tai työttömien yhdistykset muualla Suomessa, joihin sosiaalityö ja diakoniatyö ohjaavat asiakkaita syömään (esim. Toivonen 2008a, 147). Tutkimuksen asukastiloissa ruokailutapahtumat koululaisten maksullista välipalaa lukuun ottamatta ovat avoimia toiminnallisia tapahtumia asuinalueen kaikille asukkaille. Asemalla Salin aamupala on alun perin tarkoitettu

asukkaille, jotka käyvät ulkona puistossa olevassa Salissa. Maanantain aamupalalla on Salissa käyville puoliksi tuttuja ja sellaisia asukkaita, joita asukkaat eivät ole aiemmin nähneet kuten eläkeläisiä, opiskelijoita tai asuinalueelle vasta muuttaneita. Asukkaat ovat lukeneet paikallislehdessä kaikille avoimen viikko-ohjelman, jossa kerrotaan maanantain tapahtumasta. Uudet asukkaat eivät kuitenkaan käy Salissa eivätkä he tunne Salissa käyviä asukkaita, joille aamupala on alun perin tarkoitettu. Myöhemmin voi selvitä, että aamupalalle tulija onkin jonkun Salissa käyvän sukulaisen tai tuttavien mukana aamiaisella. Tavallista asukastiloissa on, että tapahtumiin tullaan tuttavien kanssa tai toiminnasta on kuultu heiltä.

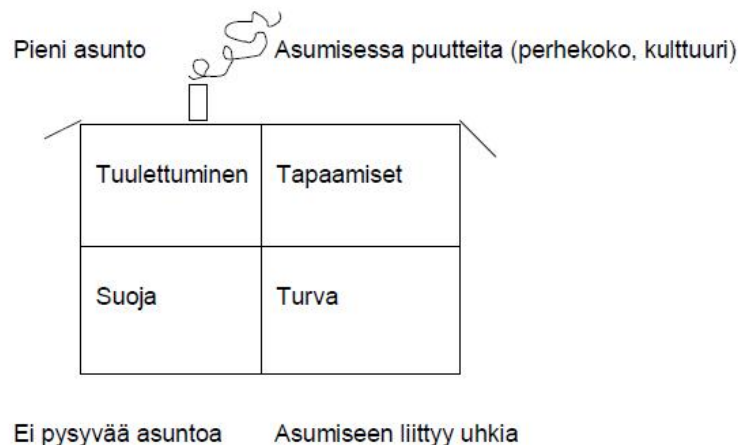
Kaikille avoin tila, toiminta ja sattumat tuovat erilaisia ihmisiä yhteen. Tällöin on mahdollista tavata ihmisiä, joita ei muuten tapaisi. Ruokailu ja kahvi tuovat ihmisiä asukastiloihin. Pelkät puheet eivät saa ihmisiä liikkeelle (Lehtinen 1996, 110). Asukastiloissa ruokailu ja kahvinjuominen ovat asukastilojen kulttuuria. Yksinomaan syömisen, fyysisten tarpeiden tyydyttymisen takia asukkaat eivät asukastiloihin tule, vaikka osalle asukkaista tutkimuksessani ruokailuilla fyysisten tarpeiden tyydyttymisessä on merkitystä. Leipäjonoissa sosiaalityötä tehnyt Anna Mari Siiki (2008, 154; 2005, 56) toteaa, ettei leipäjonoissakaan voida väheksyä sitä, että siellä tapaa toisia ihmisiä.

Asukastiloissa asukkaiden muulle toiminnalle antamia merkityksiä on vaikea ymmärtää, jollei tunne asukastilojen ruokailuun ja kahviin liittyvää kulttuuria. Kulttuurien sanotaan sisältävän merkityskarttoja, jotka tekevät maailmasta ymmärrettävän niiden jäsenille (Lehtonen 2000, 17-18). Asukastiloissa ruokailu- ja kahvi on tarkoitettu kaikille, mutta olosuhteista ja elämäntilanteista riippuen näillä on eri merkityksiä asukastiloissa käyville asukkaille. Asukastilojen ottaminen tehokkaaseen palvelukäyttöön, palvelujen maksullisuus, ruokailijoiden ohjaaminen asukastiloihin todennäköisesti muuttaisi ihmisten inhimillistä toimintaa tämän tutkimuksen kaltaisissa avoimissa asukastiloissa. Palvelujärjestelmän näkökulmasta kysymys on, ymmärretäänkö sosiaalisella koko väestöön kohdistuvaa sosiaalista vai erityisesti huono-osaisuuteen kohdistuvaa toimintaa (Ka-

nanoja & Niiranen & Jokiranta 2008, 20-21). Näin tarkasteltuna Matthiesin (2008, 68, 74-75) esittämä huoli siitä, että kansalaistaloista voisi tulla hätäapukeskuksia jää pohdittavaksi myös tutkimuksen perusteella.

TUKEA ASUMISEEN

Asukastiloilla on useita merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille arkielämässä elämäntilanteesta riippuen (kuvio 6). Tutkimuksen asukastilat sijaitsevat asukkaiden arkisten reittien varrella. Ne ovat asukkailleen pienten asuntojen jatkeita, asuinalueen asukkaiden yhteisiä olohuoneita, asumiseen liittyvän neuvonnan ja vertaistuen paikkoja.

Kuvio 6. Asukastila asuinalueen asukkaiden olohuoneena

Asiakkaat, omaiset, ystävät ja yhteistyötahojen edustajat haluavat paikkansa pitävää tietoa saatavissa olevista sosiaalipalveluista ja tahoista asioiden hoitamiseksi sekä tukea asumiseen (ks. Autti 2008, 4, 15). Tutkimuksessa asukastilat tuovat myös turvaa ja fyysistä suojaa asukkailleen. Kulttuuritaustasta riippumatta tutkimuksen Asukaspuiston tapaiset asukastilat ovat kohtaamispaikkoja

naisille, joilla on useampia omia tai hoitolapsia mukanaan. Asukaspuisto ympäristönä tekee mahdolliseksi naisten keskinäisen seurustelun, lasten turvallisen leikkimisen ja samalla tutustumisen toisiin aikuisiin ja lapsiin.

Kansalaislähtöisessä toiminnassa asukkaita rohkaistaan osallistumaan naapuruston elämään (Roivainen 2004, 158), mikä näkyy tutkimuksen asukastilojen toiminnassa. Uudet asukkaat löytävät asukastiloihin usein naapurien tai tuttujen kanssa, vaikka toiminnasta löytyy tietoa muun muassa internetistä. Asukastiloissa asukkaat saavat parhaimman tiedon asuinalueesta ja palveluista toisilta asukkailta ja työntekijöiltä. Asukaspuistossa asuinalueelle muuttaneet äidit ja perhepäivähoitajat kertovat toisilleen pulkkamäistä, turvallisista lasten leikkipaikoista ja tapahtumista asuinalueella. Työntekijät poimivat säännöllisesti uudet asukkaat kävijöiden joukosta ja antavat heille Asukaspuiston ohjelman ja kertovat toiminnasta. Asemalla on tavallista, että uusille asukkaille kerrotaan asuinalueen ja asukastilan palveluista sekä yhteistyöstä Salin asukkaiden kanssa. Asukaskahvilassa on asukkaiden ylläpitämät kahvilan omat internetsivut asuinalueen ja kahvilan ajankohtaisista tapahtumista, joissa kerrotaan tapahtumista ja palveluista asuinalueella. Kaikissa asukastiloissa on tietoa palveluista sekä ilmoitustauluja, joihin asukkaat ja järjestöt tuovat ilmoituksia ajankohtaisista tapahtumista.

Tutkimuksen asukastilat tarjoavat tiloja eri kulttuureista tulevien asukkaiden yhteisölliselle toiminnalle. Pääkaupunkiseudulla tehdyn selvityksen mukaan maahanmuuttajataustaiset asuvat yleensä vuokra-asunnoissa. Somalialaisista lähes kaikki asuvat vuokralla ja selvästi myös valtaväestöä ahtaammin. Maahanmuuttajataustaisilla sosiaalisten kontaktit omiin maanmiehiin, toisiin maahanmuuttajiin ja valtaväestöön poikkeavat. Somalialaisilla suhteet omiin maanmiehiin Suomessa ovat kiinteämmät mutta syntyperäisiin suomalaisiin vähäisemmät verrattuna muihin maahanmuuttajiin. (Riihelä 2005, 122-123, 136-137.) Tutkimuksen kohteena olevassa Asukaspuistossa tilojen käyttö illalla ja viikonlopuilla on kuitenkin vähentynyt sen jälkeen, kun tilat ovat muuttuneet maksullisiksi asukkaille ja vuokran perimättä jättäminen on sidottu asiakkuuteen. Asuinalu-

een asukkaat ovat aiemmin pitäneet nykyistä enemmän perhejuhlia. Seuraavassa on pitkään Asukaspuistossa vapaaehtoisena työskennelleen suomea äidinkielenään puhuvan naisen kuvaus perhejuhlista:

Se mikä minusta on ollut tärkeää on, että tätä voi vuokrata nimenomaan lasten syntymäpäivien ja ylioppilasjuhlien pitämiseen ja semmoiseen. Täällä on järjestetty häät. Somalihäät. Minä olin järjestämässä. Se oli jotain aivan käsittämätöntä. Sitten kävi vielä sillä tavalla, että olin ainoa suomalainen. He ovat minun tuttujani, jotka menivät naimisiin. He olivat tilanneet minulta kakut. (Haastattelu 30.11.2007.)

Monissa somalien tai maahanmuuttajataustaisten asumista koskevissa tutkimuksissa tuodaan esiin, että kerrostaloasunnot eivät sovellu isojen perheiden tapaamisiin ja kerhotilat ovat usein pieniä (esim. Virtanen & Vilkama 2008, 145-146, 149). Tilojen löytäminen suurempia juhlia varten on vaikeaa, koska tiloissa on esimerkiksi pienet keittiöt. Juhlita pelätään myös aiheutuvan häiriötä naapuritalojen asukkaille. (Tiilikainen 2003, 151.) Pihat kaupunkiympäristössä ovat pieniä ja kerrostalojen kerhotilojen käyttö edellyttää asukkaiden hyväksyntää (Ikäläinen & Martiskainen & Törrönen 2003, 72; Nylund 2004a, 192).

TURVA

Tavallista on, että asukkaat hoitavat yhdessä asuntoasioita tutkimuksen asukastiloissa. Asukastilat erilaisina avoimina tiloina mahdollistavat pienten ryhmien kokoontumisen suhteellisen vaatimattomissa tiloissa. Asukaspuistossa vanhimmat somaliaa äidinkielenään puhuvista naisista ovat asuneet samalla asuinalueella ja käyneet puistossa noin 15 vuotta. Ryhmässä naiset keskustelivat arkisista asioista muun muassa asumiseen ja naapuruhteisiin liittyvistä ongelmista. Ryhmässä oli kaksi ohjaajaa, joista toinen osasi sekä somalian että suomen kieltä. Somalialaistaiset naiset osaavat suomea, mutta he puhuivat

mielellään omalla äidinkielellään. Keskustelu tapahtui somaliaksi ja suomeksi. Naiset kertoivat kokemastaan häirinnästä asuinympäristössä tavallisina arkisina asioina samalla, kun he joivat kahvia ja juttelivat muita asioita. Vanhemmat naiset istuivat usein olohuoneen pöydän ympärillä. Nuoremmat istuivat hieman kauempana nojatuoleissa ja lasten lähellä. Lapset leikkivät naisten ympärillä. Keskustelut ryhmässä eivät koskaan olleet synkkiä vakavista aiheista huolimatta, vaan naiset nauroivat ja puhuivat paljon, vitsailivat ja kiusoittelivat toisiaan. Naiset tulivat tapaamisiin omia aikojaan ja lähtivät pois heille sopivaan aikaan.

Asumiseen liittyvät ongelmat toistuivat somalialaistaustaisten naisten puheissa tutkimuksen aikana, koska kahdella perheellä noin 10 naisen ryhmästä oli asumiseen liittyviä ongelmia naapuruston kanssa vuokra-asunnoissa. Keskustelut Asukaspuiston olohuoneessa liittyivät naisten ja lasten kokemaan pitkään jatku-neeseen pelkoon, joka kohdistui naapurien uhkailuihin ja epäsosiaaliseen käyttäytymiseen ja päihteiden käyttöön. Tiilikainen (2003, 164) toteaa tutkimuksessaan, että somalinaisten asuminen kerrostaloissa poikkeaa aikaisemmasta asumismuodosta muun muassa siten, että Somaliassa kaupunkiasunnot olivat usein omakotitalotyyppisiä ja taloja ympäröi muurien ympäröimä iso piha. Tutkimuksen Asukastiloissa somalialaistaustaiset naiset kertoivat ongelmista käytännön asioissa liittyen asunnon kulumiseen ja korjauksiin sekä asunnon vaihtamiseen. Pääkaupunkiseudulla tehdyn (Riihelä 2005, 126-128) selvityksen mukaan somalialaisten riidat asumisessa liittyvät tavallisimmin asunnon hoitoon, palvelujen saamiseen ja asunnon varusteluun. Somalialaiset kohtaavat arjessaan myös muita maahanmuuttajia useammin väkivaltaa kuten tuntemattomien uhkailua, estämistä tai tyrkkimistä.

Asukaspuistossa projektin työntekijät ja puiston työntekijät hoitivat somalialaistaustaisten naisten kanssa asumiseen liittyviä asioita:

Äitejä tulee pikkuhiljaa perjantain äitien ja lasten tapaamiseen Asukaspuiston olohuoneeseen. Ryhmään tulee nainen kahden lapsensa kanssa. Ryhmän ohjaaja juttelee pitkään hänen kanssaan ja

*kääntää suomeksi. Äidillä perheineen on ollut pitkään ongelmia asumisessa. Naapuri käyttäytyy epäsopivalla tavalla. Naapuri on rikkonut heidän ulko-oven. Kerran naapuri kävi käsiksi perheen tyt-
täreeseen mutta on vain tytön sana vastaan naapurin sana. Äidillä on
huoli lasten hyvinvoinnista ja hän nukkuu huonosti, ohjaaja kertoo.
Erään naisen naapuri on muuttanut Englantiin. (Havaintomuistiin-
panot 7.12.2007.)*

Häirintää on vaikea todentaa, huono kielitaito, epäluottamus viranomaisiin ja epätietoisuus, mistä apua saa, voivat estää avun hakemisen (Tiilikainen 2003, 170). Tutkimukseni aikana naiset keskustelivat avun saamisesta, kun poliisi ei ollut vastaanottanut somalialaistaisen äidin ilmoitusta naapurin häirinnästä. Työntekijät pyysivät poliisit paikalle ja auttoivat häntä tekemään ilmoituksen uudelleen.

Asukaspuiston henkilökunta tekee yhteistyötä asukkaiden ja poliisin kanssa asuinalueella. Yleisellä tasolla asioita käsitellään korttelikokouksissa, johon yhdyskuntatyö osallistuu. Lastensuojeluun äidit eivät halunneet olla yhteydessä hakeakseen apua asuntoasioissa, koska asuminen ei liittynyt lastensuojeluun vaan naapurien häirintään. Heillä on kokemuksia, että sosiaalityön väliintulo saattaa huonontaa heidän asemaansa asukkaina ja asunnonhakijoina. Tiilikaisen (2003, 165, 169-170) tutkimuksessa somalinaiset kohdistivat epäluuloja sosiaalityöntekijöihin, lastensuojeluun ja terveydenhuoltoon ja poliiseja kohtaan. Monien pakolaisina maahan tulleiden aikaisempien kokemusten vuoksi heidän on vaikea luottaa virkamiehiin, mutta Tiilikainen viittaa myös eri hallintokulttuurien asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan. Tutkimuksessani naiset toivat asuinalueen asukkaina esiin ongelmia myös muissa sosiaalipalveluissa kuten sosiaalitoimistossa ja päivähoidossa. Naiset kokivat, etteivät he osaa pitää puoliaan huonon kielitaidon vuoksi. Pääkaupunkiseudulla tehty tutkimus kertoo myös maahanmuuttajien kriittisestä suhtautumisesta sosiaalitoimiston palveluihin ja poliisin toimintaan (Riihelä 2005, 132).

Merja Anis (2007, 100-101) on tutkinut maahanmuuttajien ja sosiaalityön vuorovaikutusta. Tutkimuksessaan hän kertoo, että yhteisöllisissä kulttuureissa eläneiden ei ole helppo ymmärtää ammattiauttamisen ideaa. Perheistunnot esimerkiksi voidaan kokea hämmentävinä. Aniksen mukaan monikulttuuriseen sosiaalityöhön sisältyy vaatimus tasa-arvoisesta kohtelusta ja erojen huomioimisesta samaan aikaan. Tutkimuksen somalialaistaisista naisista kerrotaan, että myös heistä toimistoissa asiointi voi olla pelottavaa huonon kielitaidon vuoksi, ja asiointi hankalaa pienten lasten kanssa. Vaikuttaa siltä, että tutkimuksen palvelujärjestelmään kuuluvassa Asukaspuistossa toimiminen on erilaista, kun ympäristö on tuttu, tilanteisiin ei toisaalta liity etuisuuksien jakoa eikä kontrollointia, vaan asukkaita neuvotaan ja tuetaan hoitamaan omia asioitaan.

SUOJA

Tutkimukseni toisen asukastilan Aseman ja sen yhteydessä olevan Salin merkitys konkreettisesti asumisen suojana oli tutkimuksessa yllättävää. Osalle Salin asukkaista Sali ja Asema tarkoittavat konkreettista suojaa mutta myös tukea asumiseen henkilökunnan ohjauksen ja asukkaiden keskinäisen vertaistuen tai naapuriavun muodossa. Salissa käyville asukkaille on tavallista, että he majoittuvat toistensa luona. Ulkotilassa sijaitseva Sali on siellä aikaa viettävien olohuone. Salin kautta asukkaat voivat löytää tilapäisen majoituksen tuttavien luokse:

Asuntonsa tulipalossa menettänyt mies on huolissaan tyttäreltä Englannista saamistaan huonekaluista, televisiosta, videoista ja sängystä, mihin hän saa ne säilytykseen. Mies on ollut yötä sukulaisten luona ja värjötellyt Salissa, mistä joku oli toisena yönä pyytänyt hänet kotiinsa. (Havaintomuistiinpanot 26.11.2007.)

Asuminen tilapäisen asumisen tai ulkona asumisen kokeneille asukkaille on erityisen arvokasta. Asukkaat eivät halua häiritä naapureita ja heille tilapäisetkin asunnot ovat tärkeitä. Ulkona Salissa olemiseen liittyy porukointi ja päihteiden

käyttö, miltä Salissa käyvät haluavat oman asuntonsa rauhoittaa. He haluavat pitää asunnot siisteinä ja huolehtia ympäristöstä poikkeavissakin olosuhteissa, kun majoitus on tilapäinen:

Aamulla ennen kello 8 lähellä asukastilaa koululaiset ovat menossa kouluun ja vanhemmat vievät lapsiaan päiväkotiin. Parkkipaikalla on kaksi asuntovaunua volvon ja mersun välissä. Mitään liikettä tai ääntä vaunuista ei kuulu. Toinen vaunuista on pitkään asunnottomana olleen noin 70-vuotiaan miehen koti. Toisessakin asuntovaunussa asuu mies, silloin kun tyttöystävä ei päästä häntä asuntoon. (Havaintomuistiinpanot 18.1.2008)

Monilla Salin aamukahvilla käyvillä asukkailla on kokemusta asumisesta asuntoloissa, soluasunnoissa ja omissa asunnoissa, joissa asuminen eri syistä ei ole onnistunut. Asunnoista kiinni pitäminen on toisinaan hyvin konkreettista:

Ulkotilassa Salissa nuotiolla miesjoukko seuraa, lähteekö asuntovaunu parkkipaikalta hinaukseen, kun viereen on tullut hinausauto. Yksi nuoremista miehistä menee katsomaan lähemmäksi, hinaustaanko vaunu pois. Hinaukseen tarttuu kuitenkin vaunun viereinen auto. Iäkkäälle kylmässä asuntovaunussa asuvalle miehelle on luvattu kaupungin asunto joulukuussa. (Havaintomuistiinpanot 19.11.2007.)

Salin asukkaat tuntevat toisensa pidemmältä ajalta, tukevat toisiaan ja jakavat asioita keskenään. Yhteisöllisissä tuetun asumisen kehittämishankkeissa, joissa asukkaita ei yhdistä muu kuin asunnottomuus, asukkaat voivat kokea kokea ylivoimaisina toisten asukkaiden huolien kuuntelemisen ja tukemisen tilanteissa, joissa oma elämä ei ole hallinnassa (Forsman 2008, 69). Tutkimuksessani asukkaat iloitsivat asunnon saamisesta ryhmässä. He auttavat toisiaan käytännön asioissa kuten verhojen ompelussa tai kotitaloustavaroiden hankinnassa.

Arkista on, että Salin asukkaat selvittelevät asuntoasioita ja muita asioita sohvaturkkauksessa. Samalla he juovat kahvia ja lukevat päivän lehtiä.

Toinen asuntopalossa mukana olleista miehistä istuu Aseman sohvaturkkauksessa ja häntä tulee tervehtimään Salin aamukahvilla käyviä miehiä. Nämä kysyvät tältä, missä mies aikoo viettää yönsä. Toinen miehistä toteaa, että onhan Sinulla minun puhelinnumeroni. (Havaintomuistiinpanot 26.11.2007.)

Muutossosiaalityötä tutkittaessa on havaittu, että asiakkaat kokevat vapaaehtoisesta osallistumisesta sosiaalityön asiakasryhmiin mielekkäänä. Ryhmien kautta voi muodostua sosiaalityön asiakkuuksia. (Koskinen 2007, 70-71, 75.) Asiakasryhmissä asiakkuuden loputtua ongelmaksi voi tulla asiakkaan selviytyminen omassa ympäristössään. Tutkimuksen asukastiloissa asukkaat hoitivat ja jakoiivat asioita keskenään, toimivat omissa verkostoissaan ja asukastiloissa. Jos uusi asunto sijaitsee uudessa kaupunginosassa, asunnon saaneet tutkimuksessani jatkoivat tutussa asukastilassa käyntejä, vaikka yhdyskuntatyöntekijä kertoi uuden asuinalueen palveluista ja asumisen vertaistuen mahdollisuudesta uudella asuinalueella. Joskus uuden asunnon saaminen tutkittavilleni oli niin arvokasta, että he eivät ruvenneet siihen heti, jotta viimeinen mahdollisuus omaan asuntoon ei menisi:

Vanhempi mies sai asunnon joulukuun alussa mutta hän ei ole ollut siellä, koska on vielä hyvät ilmatkin. Hänelle on sanottu, että hän on kontrollin alla. Tämä on hänelle viimeinen mahdollisuus, uutta asuntoa hänelle ei enää tule. (Havaintomuistiinpanot 10.12.2007.)

YHTEISHAKU

Asukastiloissa on mahdollista hakea asuntoa ja saada tähän tukea asukastiloissa toimivilta työntekijöiltä. Tutkittavistani ei kukaan halunnut asuntolaan. Pysyvää asuntoa vailla olevat asukkaat tietävät, kuinka heidän tulee menetellä, jos he haluavat asunnon: Kun on pitkään asunnottomana eikä ole tarkoitus muuttaa elämäntapoja, niin ensin tarjotaan asuntolapaikkaa. Asuntolapaikkojen jakaminen tapahtuu aamuisin keskitetysti. Asuntolan nimikkeellä paikkoja on hyvin erilaisia. Osassa ympäri kaupunkia sijaitsevista asuntoloista ei ole rajoitteita päihteiden käytölle. Huoneet ovat useimmiten kahden hengen huoneita. Asuntolapaikan jälkeen voi hakea omaa asuntoa. Asunto ansaitaan sopeutumalla ensin valvottuun asumiseen (Granfelt 2003, 33). Viranomaisten luokittelussa asumisyksiköt jakautuvat sen mukaan, kuinka niissä suhtaudutaan alkoholin käyttöön ja miten ne pystyvät vastaamaan asukkaiden toimintakyvyn tilapäiseen tai pysyvään laskuun (Tainio 2007, 35). Tutkittavien asunnonjaon periaatteet poikkesivat viranomaisten asettamista luokittelun kriteereistä:

Asemalla yhdyskuntatyöntekijä selvittää asuntoa hakevalle miehelle erilaisia asumisen vaihtoehtoja. Hän luettelee täysin päihteettömiä paikkoja ja paikkoja, joissa sallitaan alkoholinkäyttö. Mies innostuu Xkadusta, koska hän asui aiemmin niillä kulmilla. Siellä on myös keittäjänä hänen entinen tyttöystävänsä. (Havaintomuistiinpanot 10.12.2007)

Asukastiloissa aamukahvilla käyville asukkaille vaikuttaa olevan tärkeämpää asuinympäristön ja ihmisten tuttuus kuin asumispalveluja tarjoavien yksiköiden jaottelun mukaiset asumispaikat. Yksilökohtaiset asumiseen ja toimeentuloon liittyvät kysymykset kuuluvat eri viranomaisten tehtäviin ja asuntoasioita hoitavat useat tahot. Asemalla asukkaat arvostavat asukastiloissa tapahtuvaa sosiaaliohjausta, jolla ei kuitenkaan tutkimuksen aikana ollut yhteyttä asukkaiden käytännöissä asumiseen:

Maanantain aamupalalle tulee keski-ikäinen mies ja kertoo toisille, että eräs miehistä poltti asuntonsa. Palossa oli toinenkin tuttu mies. Miehet vietiin sairaalaan huonossa kunnossa. Hän kysyy sosiaaliohjaajaa, onko tämä tullut jo aamupalalle. Sosiaaliohjaaja tulee paikalle myöhemmin, mutta hänen tehtävänsä liittyvät toimeentulotukiasioihin pääsääntöisesti. Hän vie viestiä näissä asioissa sosiaaliaseman muille sosiaaliohjaajille. Miehet voivat hoitaa itse asuntoasioita keskitetyn toimiston sosiaalityöntekijöiden kanssa ja soittaa Asemalta varatakseen ajan toimistosta. Myöhemmin miesten päästyä sairaalasta keskitetystä toimistosta työntekijät yrittivät tavoittaa heitä Asemalta. Kun miehet pääsivät sairaalasta, heitä odoteltiin Salissa. Siellä asukkaat ihmettelivät, miksi miehet eivät hoitaneet asuntoasioita sairaalassa sosiaalityöntekijän kanssa vaan ovat tulossa Saliin. Salissa olevat asukkaat eivät halunneet majoittaa miehiä, mutta etsivät heille tilapäistä majoitusta tuttujen luota toiselta asuinalueelta. Aamukahvilla käyvä mies toimi yhteyshenkilönä keskitettyyn asuntoasioita hoitavaan toimistoon päin, sama mies joka toi viestiä miehistä Aseman aamukahville. Tulipalossa olleet miehet istuivat usein Aseman sohvanurkkauksessa syksyn aikana. (Havaintomuistiinpanot loka-joulukuu 2007)

Viranomaisten on vaikea hoitaa asiakkaiden asioita, jos asukkaat itse eivät hae apua, varaa aikaa palveluun tai hoitavat samoja asioita useampien tahojen kanssa. Myös naapuriapua tarjoavien asukkaiden näkökulmasta tilanteet vaativat järjestelyjä, kun he majoittavat yövieraita, tarjoavat tuttaville ruokaa, pesevät pyykkiä ja siivoavat majoittamiensa vieraiden jälkeen. Riitta Granfelt on tutkinut vapautuvien vankien tuettua asumista. Hän korostaa käytännön asioiden merkitystä yhteistyösuhteen alulle saamiseen sekä huomiota asukasvalinnoissa uusiin ihmissuhteisiin. (Granfelt 2007, 110-111.)

Asuntoasioiden hoitaminen vaatii selvityksiä, joiden tekemisessä ja lomakkeiden täyttämässä asukastiloissa toimivat työntekijät auttavat asukkaita. Yhdys-

kuntatyöntekijät poikkeavat välillä työstä yhteisöjen kanssa yksilötyöhön asukkaiden toivomuksesta ja ovat asukkaiden tukena sosiaalityöntekijöiden luona asuntoa hakemassa. He tuntevat asukkaat pidemmältä ajalta. Työntekijät käyvät myös asukkaiden kotona heidän pyynnöstään. Asukkaille tapaamiset sosiaalityöntekijöiden kanssa toimistossa ovat tärkeitä ja he varustautuvat niihin asukastiloissa toimivien työntekijöiden kanssa. Asumiseen liittyy käytännön asioiden hoitamista, joka on vierasta pitkään ilman vakinaista asuntoa oleville henkilöille:

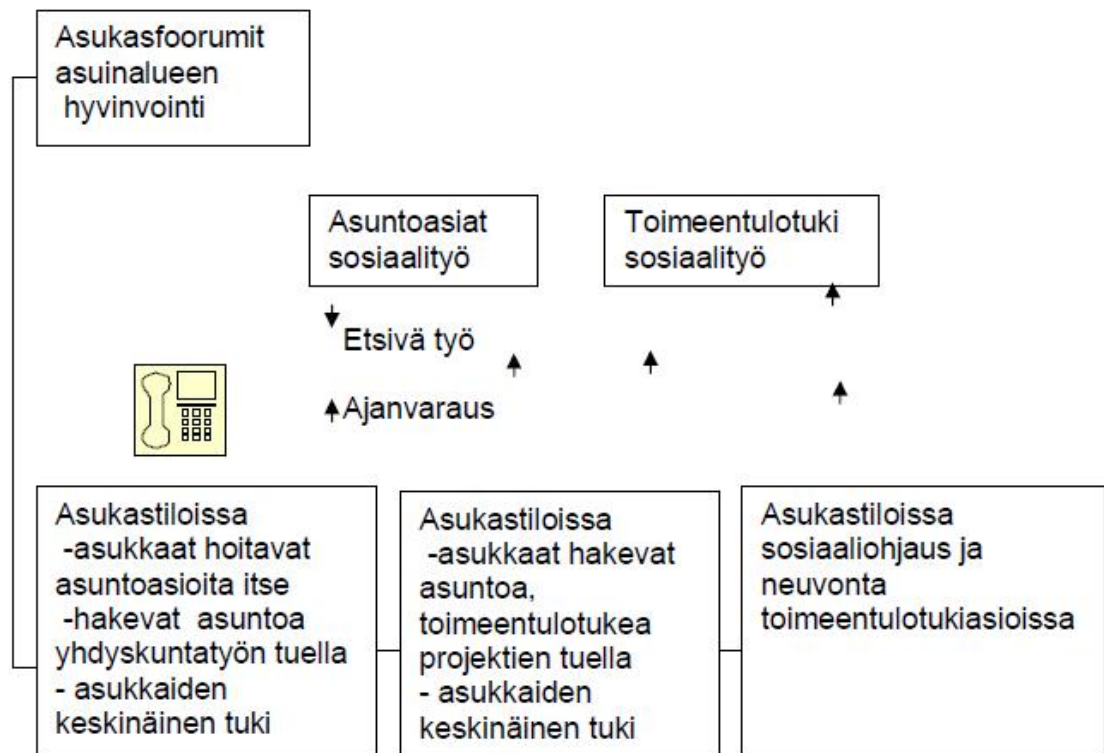
Miehellä on tärkeä tapaaminen tiistaina, kun hän tapaa sosiaalityöntekijän. Hän sopii sähköistä ja muista käytännön asioista. Hän on sitä mieltä, että sähköt pitää olla, kun vuokralainen muuttaa asuntoon. (Havaintomuistiinpanot 10.12.2007.)

Asukastiloissa työntekijät näyttivät ohjaavan, neuvovan ja jopa valmentavan asukkaita asiakastapaamisia varten (kuvio 7). Puhelimen käyttömahdollisuus on tärkeä, koska asukkaat varasivat säännöllisesti aikoja eri palvelujen piiriin (ks. Autti 2008, 7). Tutkimuksessani asukkaat jäivät silti hoitamaan asioita keskenään eri tahojen kanssa.

Asuntoasioihin asukkailla liittyi odottamattomia tapahtumia, joihin palvelut asukkaiden käytäntöinä eivät vastanneet. Yhteydenotot viranomaisiin olivat tärkeitä tutkittavilleni ja ne herättivät havaintojeni mukaan asukkaissa monia tunteita ja ihmettelyä. Seuraavassa on mieleeni jäänyt tapahtuma:

Sosiaaliohjaaja ja yhdyskuntatyöntekijä ovat aamukahvilla asukkaiden kanssa. Mies menee soittamaan Asemalta keskitettyyn asuntoasioita hoitavaan toimistoon ”pääjohtajalle” asuntoasioissa. Hänellä on toiveita omasta asunnosta. Pian puhelinkeskustelusta hienan kiihtyneenä mies ryntää työntekijöiden ohi ovesta ulos. Hän sanoo sosiaaliohjaajalle ja yhdyskuntatyöntekijälle ”pääjohtajasta”:

Hyvä mies se on, vaikka se ei ymmärräkään. (Havaintomuistiinpanot 26.11.2007)

Kuvio 7. Asukastila asumisen tuen paikkana

Asukkaita, jotka tutkimuksen aikana aineistooni perustuen hakivat asuntoa, oli kuusi asukasta. Sen lisäksi asukasinformanttini kertoivat, että useilla aamukahvilla käyvillä asukkailla jossain vaiheessa elämässään oli ollut vastaavia kokemuksia. Samalla kun kynnys asukastilaan on matala, näyttää se korkealta tutkimuksen asukastiloista eteenpäin, mikä ilmenee myös muissa tutkimuksissa (esim. Törmä 2007, 105-106). Asukkaiden asumiseen liittyvät asiat näyttävät pitkään pysyvän samoina. Asukkaiden asuntoasioiden järjestely ja toistensa puolen pitäminen eivät ole uusia asioita (ks. Matthies 1990, 52). Vaikka asukkaat tutkimuksessani mieltävät itsensä osaksi yhteisöä ja osallistuvat toimintaan, se ei näytä parantavan heidän asemaansa asuntomarkkinoilla tai palvelu-

järjestelmässä (vrt. Mokka & Neuvonen 2006, 55, 84). Tutkimuksessani asunnottomuus tuntuu saavan asukkaat erityisesti arvostamaan asuntoa ja suojelemaan sitä häiriöiltä.

TERVEYSVERKOSTO

Vertaisverkostoissa ideologiana on, että sosiaaliset suhteet ovat tasavertaisia ja vastavuoroisia. Reitit vertaistuen saamiseen ja jakamiseen voivat olla myös ennalta suunnittelemattomia. (Nylund 2005, 203; 2004a, 186; 2000, 33-34.) Asukastiloissa asukkailla on tarve puhua. He kertovat mielellään sairauksistaan ja hoidoistaan henkilökunnalle ja toisille asukkaille:

Asemalla taidepiirissä naiset keskustelevat, että maalaaminen yhdessä auttaa pysymään terveenä ja vaivat unohtuvat (Havaintomuistiinpanot 2.11.2007).

Tutkimuksessani asukastilojen merkitys ihmisten terveydelle perustuu niiden olemassa olemiseen kynnyksettöminä asukkaiden kokoontumis- ja harrastuspaikkoina, jonne asukkaat tulevat säännöllisesti useita kertoja päivässä. Tutkija Markku T. Hyypä on tutkinut hyvän terveyden edellytyksiä. Hänen johtopäätöksensä on, että terveyden edistämisen painopiste pitäisi siirtää yksilökeskeisestä terveyskäyttäytymisestä tukemaan vapaaehtoista osallistumista seura-, kerho-, ryhmä- ja harrastustoimintaan. Helpoin verkosto syntyy liikunnan ympärille. (Hyypä 2002, 185-187; Möttönen & Niemelä 2005, 68; ks. myös Karisto 2005, 139.)

Terveystottumuksilla kuten liikunnalla on merkittävä vaikutus terveyteen ja kansantautien kehitykseen välittömästi tai vuosien kuluttua (Rimpelä 2008, 63). Terveyden ylläpito tutkimuksessani ilmeni asukkaiden arkisena liikuntana asukastiloihin ja yhteisenä toimintana. Asukkaat tekivät myös aloitteita työntekijöille ja päättäjille liikuntamahdollisuuksiensa parantamiseksi. Esimerkiksi tutkimuk-

seni somalialaistaustaiset naiset ovat innostuneet liikunnasta ja laihduttamisesta, vaikka he nauttivat myös hyvästä ruuasta ja keskusteluista Asukaspuistossa.

Naisilla on isoja perheitä ja monenlaisia terveyteen liittyviä vaivoja. He ovat yrittäneet saada uimavuoroa oman asuinalueensa uimahallista ja tytöille ohjattua liikuntaa. Naisille on tarjottu toiselta asuinalueelta liikuntaohjaajan palveluja, mutta he eivät halua lähteä sinne. Aiemmin naisilla on ollut liikuntaohjausta eräästä projektista, joka päättyi samalla, kun projekti päättyi. Nyt yksi ryhmän naisista on kiertänyt ovelta ovelle ja pyytänyt allekirjoituksia vetoomukseen liikuntatilan ja -ohjauksen puolesta asuinalueella asuvilta tuntemiltaan naisilta. Vetoomus on osoitettu päättäjille. (Havaintomuistiinpanot 7.12.2007)

Asukastiloissa käyvien asukkaiden keskuudessa sauvakävely on suosittu liikuntamuoto. Sauvakävelyssä on mukana asukkaita asukastilojen perustamisesta alkaen, mutta myös uusia kävelystä innostuneita ryhmiä, joita ovat somalialaistaustaiset naiset. Salissa poikkeavat asukkaat kävelevät myös pitkiä matkoja:

Eräs aamupalalla käyvä mies käveli yli kymmenen kilometriä kuntouttavaan työtoimintaan majapaikastaan. (Havaintomuistiinpanot 11/2007)

Salin aamukahvilalla käyvien asukkaiden arkiliikuntaa ovat kävelyn lisäksi, pyöräily, metsässä liikkuminen, sienestäminen sekä ulkopelit ja ulkoilu Salissa. Tavallisia muita harrastuksia ovat seurustelu tuttavien ja lähinaapureiden kanssa, kotitöiden tekeminen, valokuvaus, lukeminen, sanaristikoiden tekeminen ja korttipelit, vapaaehtoinen työ ja naapureiden auttaminen sekä tapahtumat Asemalla.

Kaikki tutkimuksen asukastiloissa käyvät asukkaat eivät kuitenkaan halua puhua. Hiljaisista asukkaista useimmat ovat miehiä, jotka poikkeavat asukastilois-

sa useamman kerran päivässä. Miehet tervehtivät ja vaikuttivat ilahtuneilta, kun henkilökunta toivotti heille esimerkiksi hyvää viikonloppua. Tutkimuksessani en lähestynyt heitä, koska myös henkilökunta kunnioitti asukkaiden toivetta olla rauhassa. Pohdin hiljaisuutta tervehdyttävänä asiana, mahdollisuutena tulla asukastiloihin yksin, toisten seuraan, mutta olla hiljaa. Hiljaisuuden kokemus voi olla yksilöille ja yhteisöille syvästi merkityksellinen erityisesti silloin, kun sen jatkavat useat ihmiset (Koivunen 1997, 12-13, 24, 46). Karisto (2003, 79) puolestaan toteaa viitaten Päivi Lehdon (1993) kirjoitukseen, että yhteisöllisyys urbaanissa ympäristössä voi vaatia mahdollisuutta vetäytymiseen. Toisaalta tutkimuksen aikana hiljaisuus tuli esiin myös ammatillisen avuntarpeen näkökulmasta. Yksinelävien työttömien miesasiakkaiden ryhmään on kiinnitetty huomiota esimerkiksi muutossosiaalityön tutkimuksessa (ks. Koskinen 2007, 86-87). Asukkaiden hiljaisuus tutkimuksessani jää arvoitukseksi mutta kuten Pösö (2005, 120) kirjoittaa, hiljaisuus ja sanattomuus kuuluvat läheltä hyvin eri tavoin kuin kaukaa.

Asukastiloissa henkilökunta näkee ja kuulee asukkaiden terveydentilassa tapahtuvista muutoksista asukkaiden itsensä kertomana, mutta myös havainnoiden pidemmältä ajan asukkaiden terveydentilassa näkyviä muutoksia. Asukkaat kääntyvät henkilökunnan puoleen ja asukkaat kokevat saavansa tukea henkilökunnalta arkisissa tapahtumissa:

Keski-ikäinen nainen on vakioasukas asukastilassa. Hän on asunut samassa kaupunginosassa noin 12 vuotta. Aiemmin hän kävi asukastilassa päivittäin, kun hän asui lähellä. Nyt hän käy viikoittain, kun hän asuu muutaman kilometrin päässä. Nainen kysyy yhdyskuntatyöntekijältä, voiko hän ottaa lisää kahvia. Hän maksaa sitten, kun hänellä on enemmän rahaa. Hän käy kerran viikossa kuntouttavassa ryhmässä toisessa asukastalossa, mikä on hänen nykyisen asuinpaikkansa lähellä. Siellä asukastalossa on kuitenkin muuta toimintaa, mutta ryhmä kokoontuu tiloissa. (Havaintomuistiinpanot 5.12.2007.)

Henkilökunta auttaa asukkaita löytämään oikean tahon silloin, kun asukkaat tarvitsevat terveyspalveluja ja ammatillista tukea, mitä asukastiloissa ei ole. Ongelmia avoimissa asukastiloissa syntyy, kun asukkaat eivät itse näe avuntarvetta, he eivät halua apua tai he eivät pääse hoitoon. Asukkaiden terveydentila tutkimusaineistossani tulee esiin henkilökunnan huolena asukkaiden terveydentilasta ja mahdollisuuksista saada hoitoa erityisesti silloin, kun henkilökunta joutuu asettamaan rajoja asukkaille kaikille avoimissa asukastiloissa. Asukastiloilla on merkitystä, kun asukkaat tulevat huonokuntoisinakin asukastiloihin.

Nainen kertoo, että hänestä on mukava käydä nyt, kun hän jaksaa ja on vähän paremmassa kunnossa. Hänellä oli kolme vuotta sitten halvaus. Sen jälkeen hän ei jaksanut pitkään aikaan tulla. (Ryhmähaastattelu 25.2.2008)

Aseman maanantain aamupalalla kävijät tietävät toistensa sairaalakäynneistä. Asukkaat tietävät myös, jos joku ei tule paikalle. Asukkaat kiiruhtavat paitsi terveysasemalle myös sairaalaan katsomaan siellä olevia tuttuja. He soittavat ja kysyvät toisten asukkaiden vointia virkapuhelimella. Aamupalan jälkeen monet asukkaista menevät suoraan terveysasemalle verenpaineen mittaukseen tai terveydenhoitajan luokse. Käynneistä tutulla terveydenhoitajalla asukkaat kertovat mielellään viikottaiseen tai päivittäiseen ohjelmaan kuuluvina tapahtumina. Tavallista on, että asukastiloissa asukkaat saattavat terveydentilaltaan huomattavasti kunnossa olevia tuttujaan lääkäriin tai hoitoihin.

Asukastiloissa käy eri-ikäisiä asukkaita. Salin aamupalalla käy keski-ikäisiä noin 50 vuotiaita asukkaita. Ryhmässä on muutamia huomattavasti vanhempia lähellä eläkeikää ja eläkkeellä olevia sekä muutamia nuoria. Aamupalalla asukkaat keskustelevat avoimesti terveyteen liittyvistä asioista kuten alkoholismista, kaatumisista, ihosairauksista, kulumista, säryistä, kehitysvammaisuudesta tai dementiasta:

Eläkeläisnaisista vanhin rouva joutui palvelutaloon. Lähtiessään palvelutaloon vanhempi rouva kysyi muistamattomana naapuriltaan, missä hänen sauna on, kun hän tarkoitti asuntoa. (Havaintomuistiinpanot 3.12.2007)

Asukkaat ja henkilökunta toivoivat asukastiloihin terveyteen liittyviä palveluja kuten verenpaineen mittausta ja terveydenhoitajan käyntejä. Salin asukkaat ovat tyytyväisiä terveyspalveluihin ja niitä arvostetaan kuten kalliita hammaslääkäripalveluja. Tutkimuksessani havaitsin Julkusta (2008, 213) lainaten, että ajat ovat koventuneet, kun hylätyksi voi joutua viime hetkilläkin. Hätätilanteet Salin yhteydessä olevassa Salissa huolestuttavat siellä käyviä asukkaita, koska Saliin ei tule välttämättä ambulanssi kutsuttaessa. Tilanteen hoitavat poliisit. Asukkaat itse liittävät tapaukset alkoholin käyttöön ja häiriökäyttäytymisen ääniin, kun hätäkeskus ottaa ilmoitukset vastaan. Asukkaat tilaavat apua toiseen osoitteeseen.

Mutta jos sinä tilaat taksin kioskin eteen, niin taksi tulee. (Ryhmähaastattelu 25.2.2008).

Kopomaa (2003, 185-187) on tutkinut julkisten marginaalissa olevien tilojen käytäntöjä muun muassa kokoontumiskatoksia ja porukointipuistoja. Hän kirjoittaa Juoppoporukan kokoontumiskatos – kaupunkipolitiikan kukkanen vai uutta urbaania arkea? -artikkelissaan, että porukan kannalta katokset eivät ole vain suoja vaan arkisia kiintopisteitä, joiden kautta tarjoutuu linkki viranomaisiin. Hän tuo esiin, että katoshankkeet haastavat ajattelemaan tilatarpeita kaikkien marginaalisten ryhmien käytön kannalta ja vaihtoehtoina ravintolalle ja asuntoon jättäytymiselle. Tämän lisäksi havaitsin, että asukkaat kohtasivat toisinaan leimavia käytäntöjä toisaalla järjestelmässä ja asuinympäristössä. Kun Sali aikoinaan perustettiin Aseman yhteyteen, sen tarkoituksena oli saada yhteys Salin asukkaisiin ja tarjota heille tukea sosiaali- ja terveyspalveluina. Inhimillinen toiminta ja vuosien aikana hiotuneet yhteiset työntekijöiden ja asukkaiden käytännöt eivät kuitenkaan ole tiedossa laajemmin. Tämä haastaa auttajia pohtimaan keino-

ja, miten he voivat olla tietoisia monimutkaisista auttamissuhteista ihmisarvoa kunnioittaen. Pelkkä tietoisuuskaan ei ole riittävää vaan avun tarpeen tulkinta. Marjatta Eskola (2003, 114) käyttää Jane Addamsin Hull Housen toimintaa esimerkkinä avun tarpeen tulkinnasta, joka riippuu tulkitsijasta. Vasta tulkinassa todetaan avun tarpeellisuus tai tarpeettomuus. Hull House toimi yhteisvastuulla, jolloin jokainen uusi työmuoto rakennettiin yhdessä asiakkaiden ja työryhmien kanssa asiakkaiden esiintuomien tarpeiden pohjalta.

PERHE

Niemelä (2006, 72) viittaa analyysissään liittynällä perheeseen, sukulaisiin ja ystäviin. Yhdessä oleminen, liityntä on päämäärä sinänsä. Osalla asukkaista yhdessä oleminen asukastiloissa ilmenee samantapaisena kuin yhdessä oleminen perheen kanssa. Nykypäivänä ei ole helppo määritellä vain yhtä perhettä. Salin aamukahvilla käyvistä monet asuvat yksin ja erossa läheisistään. Jotkut ovat yksinäisiä, eivätkä he pyydä ketään kotiinsa. Perhe elää asukkaiden puheissa, vaikka yksin eläminen olisi jatkunut vuosia tai lapset asuisivat muualla. Asukkaat kertovat mielellään perheestään ja muista merkittävistä henkilöistä elämässään. Naiset huolehtivat lapsista ja kertovat lastensa kuulumisia kuten lasten sairauksista tai lasten juhlista:

*Äiti kertoo, että hän sai joululahjaksi vanhemman tyttären rippikuvat. Heitä oli henkilökuntaa ja sukua tyttären rippijuhlissa perheko-
dissa. (Havaintomuistiinpanot 14.1.2008.)*

Naiset ostavat lapsille pieniä lahjoja. He pitävät lapsiin yhteyttä soittamalla ja käymällä lasten luona. Naiset järjestelevät omia menojaan lasten syntymäpäivien ja muiden tapahtumien mukaan. Isänpäivänä, jouluna ja juhlapyhinä lapsia odotetaan käymään. Jos lapset ovat käymässä tai vanhemmat tapaamassa heitä, asukkaat eivät tule Saliin ja Asemalle. Toiset asukkaat aamupalalla kertovat tällöin vanhempien ja lasten tapaamisista.

Ulkona Salissa nainen hymyilee kertoessaan, että he ovat olleet miehen kanssa yhdessä 30 vuotta ja heillä on lapsia, joista nuorin on kouluikäinen. Mies näyttää lapsiaan ja sanoo, että tytöt häpesivät hänen lapsiaan. He tulevat käymään ensi sunnuntaina, kun on isänpäivä. (Havaintomuistiinpanot 5.11.2007.)

Monelle sukulaissuhteet ovat etäisempiä ja yhteyttä ei pidetä, jos suhteisiin liittyy ikäviä tai surullisia muistoja. Aukkaat aamukahvilla kertovat kuitenkin miehellään omista aikuisista lapsistaan ja lastenlapsistaan ja aukkaat ovat ylpeitä heistä:

Miehellä on aikuiset lapset, poika ja tyttö, joihin hän pitää yhteyttä, samoin kuin pääkaupunkiseudulla asuviin siskoihin. Mies kertoo, että tytär ei ole päässyt käymään hänen uudessa asunnossaan, koska tämä sai vasta perheenisäystä. Hän hymyilee ja sanoo, että eläke pitäisi olla nyt maksussa. Hän hoiti asioitaan sosiaaliohjaajan kanssa Asemalla. Nyt hän voi ostaa tyttären tyttärelleen mekon. (Havaintomuistiinpanot 3.12.2007.) Asemalla sohvanurkkauksessa istuu vanhempi mies, jolta paloi asunto. Toinen mies vieressä sanoo, että tällä on sellainen tytär, että hän lentää varmasti paikalle. Miehen tytär on usein yhteydessä isäänsä, vaikka hän asuu ulkomailla. (Havaintomuistiinpanot 12.11.2007)

Aukkaat tulevat Asemalle tapaamaan ystäviä ja tuttuja. Aikaisen ruokailun jälkeen osa aukkaista lähtee pian pois, toiset menevät tupakalle ja osa jää juttelemaan rauhassa. Aamukahvilla käyvät tuntevat toisensa pitkältä ajalta ja he viettävät vapaa-aikaa keskenään.

Vanhempi mies hauskuttaa jutuillaan aamupalalla olevia. Toinen aamupalaa laittavista naisista kiittää häntä taas viimeisestä. Nainen

jatkaa, että naapuriin muutti uusi rouva, ehkäpä hän tulee aamupalallekin. (Havaintomuistiinpanot 7.1.2008)

Asemalla käy satunnaisesti yksittäisiä perheitä aamukahvilla vaikka äidit lapsineen muuten asioivat Asemalla ja koululaiset käyvät pelaamassa tietokoneilla. Perheiden tuleminen aamukahville liittyy siihen, että perheelle maanantain aamukahvitapahtuma on tuttua isovanhempien tai naapurien kannustamana:

Naapurin ja hänen lapsiensa kanssa asukastilaan tullut nainen kertoo: Siinä on naapurin rouvan lastenlapset, jotka asuvat meidän alakerrassa. Poika täyttää toukokuussa kolme ja tyttö täytti vuoden toissa sunnuntaina. Lapset ovat liukkaita kuin mitkä. Ne ovat ihania lapsia. (Ryhmähaastattelu 25.2.2008)

Yhdessä olemiseen Asemalla aamukahvin yhteydessä kuuluvat erilaiset perhejuhlat kuten asukkaiden syntymäpäivät, kihlajaisten ja häiden juhlistaminen ja työntekijöiden läksiäiset. Asukkaat yhdessä muistavat henkilökohtaisesti työllistämistuella palkattuja työntekijöitä heidän lähtiessään pois ja antavat lahjoja. Asukkaat kättelevät ja halaavat työntekijöitä. Työntekijät puolestaan järjestävät ruoka- tai kahvitarjoilun sekä huomioivat Salin asukkaita muuten. Jouluna asukkaat tuovat Aseman henkilökunnalle joulutervehdyksiä ja jotkut antavat työntekijöille henkilökohtaisia lahjoja. Lahjat ja pienet tervehdykset ovat tärkeitä. Asemalle löytävät myös asukkaiden ystävät, jotka tulevat tervehtimään. Kerran kuukaudessa maanantain aamupala alkaa hartaustilaisuudella, jonka pitää diakonissa. Diakonissa pitää myös muulloin hartaushetkiä esimerkiksi joulunaikaan, kun seurakunta jakaa joulukassit aamupalalla käyville. Tällöin aamukahvilla kävijöitä on tavallista enemmän.

Diakonissa lähtee pois noin kello 9, kun joulujuhliin kutsuttu esiintyvä taiteilija aloittaa laulun. Miehet taputtavat ja nauravat innostuneesti esitykselle. (Havaintomuistiinpanot 17.12.2007)

Asemalla on myös asukkaiden muistotilaisuuksia poisnukkuneiden muistoksi. Puolen vuoden aikana Salin asukkaista kuoli viisi henkilöä. Asukkaiden muistopuheissa asukkaat muistavat myös vainajien läheisiä kuten pieniä lapsia ja käyvät läpi yhdessä viimeisiä tapaamisia ja yhteyksiä läheiseen vainajaan. Muistotilaisuuksissa Aseman pöydällä on vainajan kuva ja kynttilä. Asukkaat seisovat, laulavat ja rukoilevat pienessä olohuoneessa. Kaikille ei ole istumapaikkoja. Osa hartaustilaisuuteen osallistujista on lasiseinän takana kansliassa, keittiössä ja ulkona. Tilaisuuden jälkeen asukkaat keräävät yhteisen viimeisen tervehdyksen ja keskustelevat hautajaisjärjestelyistä. Joskus vainajan hautajaisissa on enemmän Salin asukkaita kuin omaisia:

Olihan meitä siellä ainakin 12, nuorehko mies kertoo kuolleen 37-vuotiaan miehen hautajaisista (Havaintomuistiinpanot 14.1.2008).

Salin asukkaat elävät elämäänsä Asemalla. Elämään kuuluu iloja ja suruja, joista asukkaat kahvilla keskustelevat ja he ovat tietoisia toistensa elämäntilanteesta. Asukkaiden inhimillisessä toiminnassa on havaittavissa myös Hyvärin (2001, 222) kuvaamia vastayhteisöllisyyden piirteitä: yksityiselämän ja yhteisössä toimimisen sekoittumista ja vain vähän sääntöjä. Sosiaalityön tavoitteiden kautta yhteisöllisyys saa erilaisia piirteitä. Seppänen (2001, 195) toteaa, että parhaimmillaan sosiaaliset siteet vahvistavat ihmisten identiteettiä, mutta sosiaalityön toimenpiteiden tarkoituksena ei ole vahvistaa asuinalueen työttömien verkostojen tiivistymistä. Tutkittavani tiedostivat palvelujärjestelmän rajojen ylittämisen tavoitteita pohtien samalla yhteisön hajauttamispyrkimyksiä, joita olivat asuntojen, kuntouttavan työn ja palvelujen tarjoaminen muualta kuin tutusta ympäristöstä. Tutkimuksen aikana asukkaat tapasivat kuitenkin ystäviään Asemalla, vaikka he olivat välillä työssä, asuivat toisessa kaupunginosassa tai elämäntilanteet vaihtelivat muuten. Palvelujärjestelmän asiakkuus näyttäytyi yhtenä käytäntönä ihmisten arkielämässä.

OSALLISTUMINEN

Epävirallisella auttamisella nähdään olevan suuri merkitys ihmisten hyvälle elämälle ja yhteiskuntaan sitoutumisella (Nylund & Yeung 2005, 15-16; Julkunen 2006, 121). Aukkaiden osallistuminen ilmenee asukastiloissa mielekkäänä työnä, harrastuksina sekä sosiaalisena yhdessä tekemisenä.

Aukkaat tekevät tutkimuksen asukastiloissa vapaaehtoista työtä. Vapaaehtoistyötä voidaan määritellä eri tavoin. Nylundin jäsentämällä (2005,143; 2004b, 117) tavalla vapaaehtoistyö asukastiloissa näyttää spontaanilta ja muuntuvan erilaisiin kokoonpanoihin. Asukastiloista kaksi kuuluu palvelujärjestelmään, mutta Asukaskahvila voidaan luokitella kolmannen sektorin itsenäiseen vapaaehtoiseen toimintaan, jossa korostuu virtuaalinen yhteydenpito. Neljättä sektoria kuvataan epävirallisten verkostojen nimellä erottamalla perhe ja lähiyhteisö kolmannesta sektorista. Tutkimuksen asukas- ja palvelutiloissa tapahtuvaa vapaaehtoista toimintaa on vaikea paikallistaa, jolloin parhaiten se sopii neljänteen sektoriin. (Ks. Kopomaa 2005,123-125; Nylund 2000,19.)

Seuraavassa lähestyn osallisuutta asukastiloissa työn ja harrastusten, vapaaehtoistyön, hyvän tahdon ja lopuksi vaikuttamisen kautta. Asukastiloissa inhimillinen toiminta vaihtelee, jolloin ulkopuolisen on vaikea erottaa palkallista, vapaaehtoista tai vaikuttamistyötä toisistaan arkisissa tapahtumissa.

TYÖ JA HARRASTUKSET

Aukkaat tulevat vapaaehtoistyöhön tutkimuksen asukastiloihin, kun heitä kutsutaan henkilökohtaisesti konkreettisiin töihin. Asukkaat tulevat, kun heitä tarvitaan ja työ on mielekästä. Työ on nähty mielekkääksi myös muissa tutkimuksissa, kun siitä on yhteistä hyötyä (Matthies 1990, 69). Asukastiloissa vapaaehtoista työtä tekevät asukkaat ja henkilökunta toimivat yhdessä ja tavallista on, että työllistämistuella palkatut jatkavat vapaaehtoisina työntekijöinä omasta toivees-

taan. Epävirallisella ja virallisella auttamisella on siten myös ristiriitaisia merkityksiä tutkimusten mukaan. Järjestäytynyt vapaaehtoistoiminta voi olla palvelua korvaavaa toimintaa tai ammatillisen ja vapaaehtoisen työn raja toimeentulon näkökulmasta hämärtyy. (Matthies 2005, 308 - 310.)

Taulukko 6. Palkallinen ja vapaaehtoinen työ asukastiloissa

Palkallinen työ	Palkaton työ
Vakituiset työntekijät	
Työllistämistuella palkatut	Työllistämistuella palkatut
Projektien henkilökunta	
Kotona työskentelevät vanhemmat (esim. perhepäivähoitajat)	
Yhden henkilön yrittäjät	
Palkkio, korvaus -työntekijät	Palkkio, korvaus -työntekijät

Asukastiloissa palkallinen ja vapaaehtoinen työ sekä tavaroiden, työn ja taitojen vaihto limittyvät (taulukko 6). Asukastiloissa työntekijöillä ja vapaaehtoisilla työntekijöillä ei ole selkeitä rooleja samalla tavalla kuin toimistoympäristössä, jossa toimintaa säädellään ulkoisesti työpöydällä tai suljetuilla ovilla. Asukaspuisto on myös siellä käyvien perhepäivähoitajien ja kotona työskentelevien vanhempien työyhteisö. Asukaspuistossa on pienimuotoista naisten yritystoimintaa kuten käsityötaiteilijoita, korjausompelua tai kampaajapalveluja. Muissa asukastiloissa vastaavaa toimintaa ei ole. Vapaaehtoisina spontaanisti tai toimintaan pidempiaikaisesti sitoutuneet vapaaehtoiset tekevät omasta toiveestaan erilaisia töitä kuten vetävät ryhmiä, toimivat päivystysringissä tai tekevät korjaustöitä, jolloin ulkopuolinen ei välttämättä erota työntekijöitä ja asukkaita. Tutkimuksen asukastiloissa voidaan havaita piirteitä Matthiesin (2008, 70-71) kuvaamasta Ever sin (2006) osallistavasta ajattelumallista, jossa ihminen nousee perinteisestä työntekijän tai asiakkaan roolista yhteisön jäsenen rooliin.

Asukastiloissa on myös mahdollisuus osallistua erilaisiin harrastuksiin. Osallistuminen on arkista kuten taidenäyttelyn katselua ikkunagalleriassa, lehtien lukemista, kirjojen lainaamista, tietokoneiden käyttöä Asemalla ja Asukaskahvilassa. Asukaspuistossa vanhempien ja lasten laulutuokiot ovat ulkona, jolloin osallistuminen on osa tapahtumaa. Inhimillistä toimintaa analysoitaessa töitä, harrastuksia ja sosiaalista toimintaa on vaikea jäsentää erikseen. Sama toiminta voi merkitä asukkaille harrastusta ja toisille vapaaehtoistyötä ja vaihdella eri elämänvaiheissa. Asukaspuistossa äidit vetävät vapaaehtoisina äitien ja lasten ryhmiä mutta on paljon äitejä, jotka lapsineen käyvät harrastuksena ryhmissä kuten vauvamuskarissa. Asukaspuistossa asukkaat ja työntekijät käyvät jatkuvia neuvotteluja ja tekevät asioita yhdessä.

Soppakuppilatoiminnassa yhdistyy fyysinen työ mutta myös vapaaehtoistyö, ystävyystoiminta ja jopa vaikuttaminen eri ruokakulttuureihin tutustumisena. Fyysiseen työhön ohjeet kokkaajille ovat seinällä:

”Vuoro varataan keittiön seinällä olevasta listasta. Kokki ja leipuri ostavat tarvikkeet. Soppakuppilan pitäjä kokkaa, leipoo ja myy itse näisesti. Hän tiskaa, puhdistaa uunin ja hellan, siivoaa keittiön ja kahvilakärryn. Kannattaa ottaa kaveri avuksi. Hiljaa hyvä tulee.”

Asukkaat osaavat tulla puistoon keskiviikkoisin, kun soppaa on ollut tarjolla 15 vuotta. Asukaspuiston soppakuppilaa pitävät eri kulttuureista tulleet naiset sekä pitkään puiston toiminnassa olleet vapaaehtoistyötä tekevät aikuiset. Soppakuppilassa pitkään käyneet asukkaat tuntevat toisensa ja pitävät yhteyttä myös puiston ulkopuolella.

Suurin osa asukastiloissa päivittäin säännöllisesti käyvistä on työelämän ulkopuolella mutta eri syistä kuten opiskelemassa, hoitovapaalla tai työttömänä. Työttömyyden riski ei enää kohdistu tiettyyn ryhmään tai yhteisöön vaan yhä useampi saa havaita sen olevan omaa elämäkertaa (Saastamoinen 2006, 59). Asukastiloissa toimiminen tarkoittaa asukkaille myös normaalia päivärytmiä.

Tutkimuksen asukastiloilla on merkitystä työelämässä oleville kuten itsensä työllistävälle työntekijöille ja kotona työskenteleville aikuisille. Nykyisin työsuhteet ovat lyhytkestoisia tai töitä tehdään kotona vailla työyhteisöä (Korkiamäki & Nylund & Raitakari & Roivainen 2008, 10). Asukastilat tarjoavat myös työpaikkoja asukkaille tukitoimin. Tutkimuksen kohteena olevat asukastilat eivät ole työttömien toimintakeskuksia vaan työpaikkoja, työyhteisöjä ja vapaaehtoistyön paikkoja tiloissa säännöllisesti aikaa viettäville asukkaille.

Asukaspuisto on perhepäivähoitajien ja muiden kotona työskentelevien vanhempien työyhteisö. Puisto tarjoaa turvallisen ympäristön ja välineet sekä toimintaa perhepäivähoitajille. Juhlia ja tapahtumia ei tarvitse aina järjestää itse ja erilaisten juhlapyhien viettäminen Asukaspuistossa on suosittua.

Asukaspuiston olohuoneessa on kaksi naista lapsineen. He odottavat sopan valmistumista samalla, kun lapset leikkivät. Perhepäivähoitajajina työskentelevät naiset ovat ystävystyneet noin kolme vuotta sitten Asukaspuistossa. Puisto on heille työyhteisö. Jos puistoa ei olisi, ihmiset olisivat varmaan yksinäisempiä. (Haastattelu 30.1.2008)

Asukaspuistossa voi tavata aikuisia ja jakaa kokemuksia. Toiminta ei ole järjestettyä vaan puistossa ovat he, jotka sattuvat paikalle. Naiset käyvät myös muissa asuinalueen puistoissa ja seurakunnan kerhoissa riippuen tapahtumista. Etuna yksityiset perhepäivähoitajat pitävät, että yksityisessä työsuhteessa hoitajat voivat valita oman työyhteisönsä.

Paikkaa ei ole osoitettu perhepäivähoitajille kuten kunnallisessa toiminnassa saatetaan tehdä, yksityisinä perhepäivähoitajina toimivat naiset kertovat. (Haastattelu 30.1.2008.)

Asukaspuistossa on myös pienimuotoista yritystoimintaa, kun asukkaat työllistävät itse itseään. Asukaspuistoon kutsutaan henkilökohtaisesti eri alan osaajia.

He muodostavat asukkaiden kanssa verkoston, kun tieto toiminnasta leviää asukkaiden kautta.

Ruokailuhuoneessa pienelle tarinapöydälle on pinottu erivärisiä sukkia ja lasten vaatteita. Lattialla on muovipusseja, joista pursuaa vaatteita. Pöydän ääressä istuu puistoon tullut käsityötaiteilija, jolla on korjausompelua. Vaatteet voi jättää koriin ja noutaa puistosta. Pienessä kansiossa pöydällä on valokuvia tehdyistä töistä. Huoneeseen tulee tasaiseen tahtiin naisia, jotka tuovat lyhennettäväksi housuja ja lastenvaatteita korjattavaksi. Vaatteiden sovitus tapahtuu keskellä olohuonetta. Käsityötaiteilija tuli puistoon tuttujen kautta, kun ohjaaja pyysi erikseen ja sanoi, että toiminta sopii hyvin puistoon. (Muistiinpanot 20.2.2007.) Asukaspuistossa käytävän perällä olohuoneessa äiti leikkii kahden pienen lapsensa kanssa. Hänestä on inhottavaa seistä toimettona hiekkalaatikon äärellä ja mieluiten hän tekee jotain hyödyllistä kuten pientä korjausompelua Asukaspuistossa. Olohuoneen ovelle ilmestyy ohjaaja, joka pyytää äitiä käymään toimiston puolella katsomassa verhokankaita. Äiti ompelee verhot remontissa olevaan toiseen puistoon. (Havaintomuistiinpanot 29.11.2007.)

Kaikissa asukastiloissa on kierrätyspisteitä ja kirpputoreja ja juhlia ja tapahtumia, joita tiloissa toimivat järjestelevät ja toteuttavat. Samalla kun vaatteita ja tavaroita vaihdetaan, asukkaat vaihtavat kuulumisia. Asukkailla on oma verkosto osaamista ja pieniä palveluja varten. Asukastiloista voi saada ompelupalvelua, kakunleivontaa, siivousta, ikkunanpesua, kodinkoneiden korjausta, käsitöitä, taideteoksia vaihtoperiaatteella tai pientä korvausta vastaan.

Asukaspuistossa toimi myös äitien itsensä perustama parkkirinki noin vuoden ajan. Ringissä oli mukana äitejä kuudesta kahdeksaan, kerralla heitä oli aina paikalla kaksi äitiä. Parkki oli kerran viikossa puistossa kello 17 -19.30 välillä ja muut äidit saattoivat tehdä, mitä halusivat tuona aikana. Parkki toimintana jäi,

kun naiset menivät töihin tai aloittivat opiskelun. Naiset pitivät yhteyttä toisiinsa ja tapaavat joskus puistossa. Aukkailla on muotoutunut oma ”palvelutiski”, joka helpottaa asukkaiden arkista toimintaa ja antaa mielekästä tekemistä (vrt. Horrelli & Boulin 2006, 21-22).

Valokuva 6. Lahjoitus.

Aukkaat lahjoittavat asukastiloihin askartelutarvikkeita, taideteoksia, erilaisia tavaroita ja käsityitä asukastiloihin, jotka ovat esillä tiloissa. Kuvassa 6 on somalialaistaustaisen äidin lahjoittama käsityö asukastilaan. Paitsi itse työ niin arvostetuin lahjoitus asukastilassa on taidon kuten käsityötaidon opettaminen toisille erityisesti eri kulttuureista. Asukastiloissa vaalitaan ja vaihdetaan tavaroita, tietoja ja taitoja. Tiloina ne ovat avoimia kaikille eivätkä edellytä samanlaista maksuhalukkuutta tai -kykyä kuin kauppakeskusten puolijulkiset elämystilat. Kaupunkilaisten vapaa-ajan vietto keskittyy yhä enemmän kuluttamisen tiloihin (Vuolteenaho 2005, 23-24). Aineelliseen kulttuuriin perustuvalle kulutukselle tarvitaan myös tulevaisuudessa kilpailukykyisiä, vaihtoehtoisia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia erityisesti niille kansalaisille, joiden kulutuksen mahdollisuudet ovat vähäisemmät (Kananoja ym. 2008, 71).

ASUKKAALLE TYÖPAIKKA

Kaikissa tutkimuksen asukastiloissa työskentelee työllistämistuella palkattuja henkilöitä sekä harjoittelijoita. Työllistetyt käyvät usein asukastiloissa ja pitävät yhteyttä asukkaisiin myös työllistämisjakson jälkeen ja he jatkavat vapaaehtoisina työntekijöinä. Vapaaehtoistyön kautta tapahtuu myös asukastiloihin työllistymistä. Aukkaat tunnistavat työntekijöitä pienistä merkeistä esimerkiksi, jos työntekijät ovat kansliassa. Tutkimuksen asukastiloissa työllistävissä töissä oli opettajana, insinöörinä, kulttuuritoimessa, tulkkina, kiinteistöalan ja toimistotöissä työskennelleitä henkilöitä, jotka toivat asukastiloihin aina jotain uutta ja omaa osaamistaan. Sosiaali- tai hoitoalan koulutuksen puuttumista korvaavat arkiset vuorovaikutustaidot, sukupuoli tai omat elämäkokemukset:

Salin miehet ovat ymmärtäneet häntä paremmin miehenä vaikka työpaikkaa ei voi laittaa hakuun sukupuolen mukaan, sanoo entinen miespuolinen työllistetty pyyhkiessään lattiaa nykyisen työllistetyn apuna. Mies kertoo, että hän valmistaa ja tarjoaa Salin väelle makaronilaatikkaa läksiäispäivänään. Lähtiessään hän käy tervehtimässä asukkaita Salissa. (Havaintomuistiinpanot 29.10.2007.)

Tutkimuksen asukastiloissa tilat ovat avoimia asukkaille ja toimintaa tiloissa säädellään pienin elein, joita ovat suljetut ovet, sermi tai hieman raollaan olevat säleverhot. Tilat eivät ole samalla lailla säädeltyjä kuin toimistossa tai sairaalassa (ks. Siiki 2005, 57; Törrönen 1999, 71). Asukastiloissa työssä ollaan näkyvillä ja asukkaiden kanssa koko päivä. Se, mikä tekee asukkaille lähestymisen helpoksi, asettaa työntekijän ammatilliselle osaamiselle vaatimuksia. Samassa tilassa oleminen ei tee työstä vielä asukkaiden kanssa vastavuoroista. Työ edellyttää kykyä kuunnella asukkaita, jotka ovat toisaalla palvelujärjestelmässä asiakkaita. Kirsi Juhila kuvaa transkulttuurista asiantuntijuutta toimijoiden mukaan ottamisena tasavertaisina kumppaneina ja virallisen ja maallikkotiedon jaon murtamista siten, että maallikkotieto ei ylitä asiantuntijatietoakaan. (Juhila 2006,

139) Tutkimuksessani maallikkotiedon ylittyminen vaikutti kielteisesti työntekijänä olleen asukkaan elämään:

Työllistetty työntekijä kertoo viimeisenä työpäivänään, että pitkäaikaistyöttömistä annetaan määrätynlainen kuva uutisissa. Hän ei ole ikinä ennen kokenut tällaista, vaikka hän on ollut työttömänä aiemminkin. Nyt vasta hän on sisäistänyt, että hän on työelämän ulkopuolella. Hän aikoo pitää asukkaisiin yhteyttä myöhemminkin. Hän olisi halunnut jatkaa työtä. (Haastattelumuistiinpanot 7.3.2008.)

Asukastiloissa työntekijöiden ja asukkaiden roolit eivät erotu vaan asukkaat ja työntekijät näyttävät oppivan tunnistamaan ja tuntemaan toisiaan. Asemalla on kerran viikossa sosiaaliohjaaja. Asukkailla on mahdollisuus jutella hänen kanssaan. Asemalla asukkaat tietävät pienistä eleistä kuten etäämmällä seisomisesta, että sosiaaliohjaajan kanssa on mahdollista jutella henkilökohtaisesti. Keskustelut keskellä olohuonetta, keittiön nurkassa tai kansliassa liittyvät toimeentulotukeen ja asuntoon. Usein aamukahvilla kävijät haluavat vain jutella, kertoa joistakin asioista ja miettiä ääneen, jos jotakin erityistä on tapahtunut. Aamukahvin aikana puheen sorina ja monet äänet suojaavat asukkaiden asioiden yksityisyyttä mutta asukkaat hoitavat asioita myös ryhmänä.

Asukkaat pitävät sosiaaliohjaajan käyntejä asukastilassa tarpeellisina, koska monilla asukkailla aamukahvilla on paljon ongelmia, jotka muuten jäisivät hoitamatta. He tietävät, että toimistossa sosiaaliohjaajalla ei ole aikaa, koska hänellä on paljon muitakin asiakkaita. Asukastiloista Asemalla käy diakonissa tapaamassa asukkaita mutta muuten tiloissa käy vähän muita työntekijöitä. Asukastiloista puuttuvat asiakasrekisteri, ajanvaraus, puhelinajat, vartija, vahtimestari, suljettu ovi punaisine valoineen vastaanottohuoneeseen, asiakkaan ja työntekijän välissä oleva pöytä, jotka ovat tyypillisiä toimistoympäristössä mutta myös raha ja lakiin perustuvat asiakaspäätökset. Leipäjonoissa projektissa työskennellyt Siiki (2005, 59) kirjoittaa, että perussosiaalityöntekijät saavat selviytyä, miten taitavat ja toisin tekemiseksi tarvitaan sosiaalityöntekijöille aikaa ja

tilaa. Aukastiloissa asukkailla on aikaa ja aukastiloissa on tilaa mutta sosiaali-työntekijöitä tutkimuksen aukastiloissa käy harvoin.

HYVÄ TAHTO

Tavallista tutkimuksen aukastiloissa on, että auttajien ja autettavien roolit vaihtelevat (vrt. esim. Julkunen 2006, 122). Aukastiloissa asukkaiden keskinäinen auttaminen ja työntekijöiden auttaminen näyttää tapahtuvan itsestään. Asemalla ja Aukaskahvilassa on tavallista, että asukkaat huolehtivat laitteista tai neuvovat koneiden käyttämisessä myös työntekijöitä. Tietokoneita käyttävät kaikenikäiset asukkaat. Koululaiset ja nuoret käyvät iltapäivällä ja illalla. Lapset tuntevat työntekijöitä ja juttelevat heidän kanssaan:

Pieni poika laittaa rahansa kahvipöydällä olevaan kippoon, ottaa keksin ja menee tietokoneelle. Lapset puhuvat keskenään ja pelaavat tietokoneella. Yhdyskuntatyöntekijä pyytää, että lapset olisivat hiljempää. Pieni poika laittaa yhdyskuntatyöntekijälle suosikkeihin kartat ja reitit. Yhdyskuntatyöntekijä ilahtuu. (Havaintomuistiinpanot 12.11.2007)

Aukastiloissa käyvillä asukkailla on erilaisia taitoja, joilla he tukevat toisiaan vaihtuvissa elämäntilanteissa. Monikulttuurisessa Aukaspuistossa eri kulttuureista tulleet asukkaat turvautuvat puistossa säännöllisesti yksin käyviin aikuisiin henkilökunnan jälkeen. Asukkaat ja henkilökunta opettavat toisilleen erilaisia taitoja spontaaneissa tilanteissa.

Useita kieliä taitava yksin Aukaspuistossa käyvä nainen kertoo, että puisto ja varsinkin tämä puisto on tärkeä siitä syystä, että täällä kohtaavat eri kulttuurit. Se kesä oli kuitenkin hauska, kun hän hyvin hiljainen iranilainen äiti, otti minut niin kuin tuki-ihmisekseen. Sitten on monia muitakin hauskoja juttuja. (Haastattelu 30.11.2007.) Va-

paaehtoisena pitkään puistossa käynyt nainen näyttää henkilökunnalle puun oksia, joihin hän on ripustanut helmiä. Hän kehottaa henkilökuntaa kaivamaan kaapeista vanhat korut ja helmet esiin. Kun koululaiset tulevat välipalalle, pieni tyttö kysyy, kuka on tehnyt oksat, joissa on timantteja. Ohjaaja näyttää lapsille oksia ja sanoo, että voitaisiin tehdä näitä joku päivä. (Havaintomuistiinpanot 23.10.2007.)

Toisessa asukastilassa Asemalla, Salin aamupalalla on eri ammattiryhmiin kuuluvia asukkaita kuten linja-autonkuljettaja, erikoishammasteknikko, autonkuljettaja, sirkustaiteilija, työnjohtaja, valokuvaaja, yksityisyrittäjä, muurari, sähkömies, perushoitaja, sairaanhoitaja ja ravintolapäällikkö, joista muutamalla on kokemusta ulkomailla työskentelystä. Salin aamukahvilla käyville asukkaille työllisyys- ja kuntouttava työtoiminta ovat tuttuja. Jotkut käyvät ajoittain oman ammattialan töissä. Muutamat miehistä auttavat Aseman henkilökuntaa korjaamaan rikkimenneitä talouskoneita, korjaavat huonekaluja ja tuovat tarvikkeita taidepiiriin. Työntekijöiden avuntarve asukastiloissa on todellinen, koska tiloissa ei ole virastopalveluja vaan työntekijät huolehtivat käytännön asioista kuten tietokoneen, pöytien ja jääkaappien korjauksista. Työttöminä ollessaan muutamit Salin asukkaista tekevät korjaustöitä ja ikkunanpesua naapureille ja tutuille pientä korvausta vastaan. Työntekijät kysyvät asukkailta usein, osaisiko joku auttaa.

Ulkopuolisen silmin Asemalla työroolit menevät sekaisin, kun palkkaa nauttivat katselevat ja vapaaehtoisina toimivat tekevät työn.

Salin isäntä on tullut Asemalle korjaamaan keittiön pöytää ja hän on luvannut myöhemmin korjata myös tiskikonetta. Yhdyskuntatyöntekijä ja miespuolinen työllistetty työntekijä syövät ja rupattelevat keittiössä. He siirtyvät kansliaan, kun mies ottaa porakoneensa esiin keittiössä ja rupeaa korjaamaan keittiön pöytää. Huuda, jos tarvitset apua, yhdyskuntatyöntekijä sanoo. Ei tarvitse, mies vastaa. Mies-

työllistetty istuu sohvanurkkauksessa hiljaa ja rupeaa lukemaan lehteä. Isäntä on levittänyt keittiössä pöydän lattialle. Pöytä on laitettu alun perinkin väärään paikkaan, hän sanoo. Olohuoneessa tauolla oleva alueella työskentelevä miesryhmä tutkii lapsilta lattialle jääneen lelulaatikon sisältöä. (Havaintomuistiinpanot 7.1.2008)

Palkka ei määrittele työn tekemistä asukastiloissa vaan työn mielekkyys ja hyvä tahto. Samat asukkaat saavat välillä palkkaa ja välillä he tekevät työtä vapaaehtoisesti, kun heidän apuaan tarvitaan. Muutamat Salissa poikkeavista miehistä käyvät myös seurakunnan kriisiryhmässä auttamassa kirpputoritapahtumien järjestämisessä. Yhden miehen arkeen vapaaehtoistyö seurakunnan kriisiryhmässä on kuulunut noin 15 vuotta. Mies on usein menossa tai tulossa kriisiryhmän tapaamisista samalla kun hän poikkeaa Asemalla ja toisinaan Salissa. Hän hoitaa tiskit seurakunnan tiistain ruokailuissa ja osallistuu kirpputori-tapahtumien järjestämiseen. Mies huolehtii myös, että Salin väki saa seurakunnan jakamat joulukassit jouluna ensimmäisinä. Silloin Salin aamupalalle tulee henkilöitä, jotka eivät normaalisti käy aamiaisella vaan tulevat hakemaan vain kasseja.

Mies kertoo, että hän tuntee monia diakoneja. Vapaaehtoinen kriisiryhmä laittaa joka tiistai itse ruoan. Pääasia on kuitenkin, että on jotain tekemistä, mies sanoo. (Havaintomuistiinpanot 22.10.2007)

Asukkaat kiusoittelevat miestä usein Asemalla jatkuvasta kriisistä, kun mies työskentelee kriisiryhmässä. Salin naiset auttavat muutamia miehiä taloustöissä ja heikompikuntoisia hoitamisessa. Naiset tekevät myös ompelutöitä kuten korjauksia miesten pukuihin juhlia varten. Naisista kaksi huolehtii mielellään Salin aamupalan laittamisesta vapaaehtoistyönä. Toinen heistä on ravintola-alan ammattilainen. He myös tiedottavat Salissa käyviä asukkaita tapahtumista. Osa asukkaista ei tule, jolleivat naiset informoi heitä vaikka aukioloajoista kerrotaan ovelle olevassa lapussa ja internetissä, suomeksi ja venäjäksi.

Tutkimuksen kohteina olevissa asukastiloissa asukkaille tekeminen parhaimmillaan merkitsee itsensä toteuttamista ja arvostamista (Niemelä 2006, 74).

Aamupalan valmistelun hoitaneet naiset sanovat, että heilläkin on tekemistä, kun kerran apua tarvitaan (Havaintomuistiinpanot 22.10.2007).

Aamupalalla käyvät asukkaat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, miten naiset ovat kattaneet pöydän kauniisti. Makkarat ja juustot on aseteltu siivu siivulta kukan muotoon tarjoiluvadeille. Kauniisti katetusta pöydästä on miellyttävä syödä ja se osoittaa arvostamista aamupalalla kävijöitä kohtaan. Asukkaat muistavat pieniäkin huomion osoituksia kuten ilmaiset kahvit asukastilassa.

Kerran Helsingin kaupunki myönsi 400 euron lahjarahan Salin isännälle. Hänet oli valittu niiden kahdenkymmenen joukkoon, jotka saivat kaupungilta lahjarahan. Hänelle soitettiin virastosta ja sanottiin, että älä nyt ylläty. Hän hoiti pihatöitä koko kesän yhdellä huvilalla ruokapalkkaa vastaan mutta hän ei syönyt. Varmaan siksi hän sai rahan, mies kertoo. (Haastattelu 11.12.2007.)

Aamupalan ajan naiset pysyvät keittiössä ja ohjaavat aamupalan tarjoilua keittiöstä. Vapaaehtoiset naiset huolehtivat, että kaikki saavat samanlaiset tarjoamiset aamiaisella. Työllistetyt auttavat naisia ja tuovat naisten ohjeiden mukaan tarjoamiset pöytään. Naiset soittelevat myös muille asukkaille, jos heitä ei kuulu aamupalalle. Naiset tarjoilevat pöytiin joillekin huonommin liikkuville miehille ja korjaavat kuppeja ja lautasia. Joillakin asukkailla on saattaja, naapuri tai tuttava, joka auttaa aamupalalla. Häiriötilanteissa toiset asukkaat puuttuvat siihen ja huolehtivat kenties huonommassa kunnossa olevasta aamupalalla kävijästä. Asukkaat ohjaavat huonosti liikkuvia ja ikääntyneitä ja ohjaavat istumaan. Aamiaisella on myös oma ”poliisi”, joka seurailee hieman tilannetta ja voi puuttua asukkaiden epäsovivaan kielenkäyttöön.

Henkilökunnan vaihtuminen muuttaa asukkaiden ja työntekijöiden yhteisiä käytäntöjä ja asukkaat ovat hämmentyneitä uusista tavoista. Aamupalan valmistamisesta ja tarjoilusta huolehtivat vapaaehtoiset naiset, jotka ovat alan ammattilaisia.

Aamupalaa vapaaehtoisina laittavat naiset näkivät, kuinka yhdyskuntatyöntekijä teki yksin aamupalaa eikä siitä tullut oikein mitään. Nyt naiset tulisivat aiemmin laittamaan aamupalaa rauhassa mutta tämä riippuu työntekijöistä, milloin he tulevat töihin. Muutaman keran naiset ovat joutuneet koputtelemaan oveen, kun uusi työntekijä ei ollut laskenut heitä laittamaan aamupalaa. (Havaintomuistiinpanot 22.10.2007; 20.2.2008)

Uudet työntekijät puolestaan noudattavat kirjaimellisesti ohjeita, että aamupalalle tuleville ovi avataan tasan kello 8, jolloin kaikki on valmiina odottamassa aamupalalle saapuvia. Kun työntekijät ottavat tilanteesta itselleen vastuun, asukaille ei jää mahdollisuutta osallistua toimintaan. Samanlaista rajanvetoa mutta toisin päin käydään Asukaspuistossa, jossa myös on palveluja. Asukaspuistoon tulevat äidit ottaisivat mielellään Asukaspuistossa vastaan palveluja ja retkeileville vanhemmille Asukaspuisto on huvipuisto.

VAIKUTTAMINEN

Toimiessaan kansalaisina ihmiset osallistuvat edistääkseen omaa ja kanssaihmistensä hyvinvointia, arkielämän sujuvuutta tai muuttaakseen vallitsevia käytäntöjä. Kansalaistoiminta voi olla järjestäytynyttä toimintaa kuten työttömien yhdistys tai asukasyhdistystoimintaa. Kansalaistoiminta voi olla myös spontaania vaikuttamista. (Nylund 2005, 143.) Kansalaistoiminta voi ilmetä myös erilaisen hankkeiden vastustamisena tai palvelujen puolesta vetoamisena asuinalueelle. Kopomaa ja Peltonen (2008,17) tiivistävät, että vastustaessaan erilaisten hankkeiden sijoittumista asuinalueelle ihmiset toimivat asukkaina. Sen sijaan

ihmisten pyrkiessä vaikuttamaan ympäristön ja yhdyskuntien suunnitteluun he toimivat aktiivisina osallistuvina kansalaisina.

Asukastiloissa asukkaat muun toiminnan yhteydessä kertovat toistuvasti mielipiteitään ja tapahtumista asuinympäristössä spontaaneissa tilanteissa mutta eivät näyttäneet osallistuvan laajempaan keskusteluun asukasfoorumeilla. Sosiaali- poliittiset kysymykset eivät tutkimuksen ajankohtana olleet esillä asukasfoorumeilla kansalaisjärjestöjen tai viranomaisten esittäminä (ks. Matthies 2007, 64). Kansalaisjärjestöjen toiminnalla ei näyttänyt olevan yhteyttä tutkittavien asukasryhmien arkiseen toimintaan asukastiloissa. Osa asukkaista kuuluu työttömien yhdistyksiin ja osallistuu asukastoimintaan allekirjoittamalla vetoomuksia asuinalueen puolesta.

Asukaskahvilassa toiminta on kansalaislähtöistä ja ajankohtaisia teemoja tutkimuksen aikana olivat kaavoitukseen ja asuinalueen turvallisuuteen liittyvät asiat. Asukaskahvila on asuinalueella foorumityöskentelyyn osallistuvien asukkaiden kiinnekohta vaikka asukkaiden yhteydenpito tapahtuu paljolti nettifoorumilla, sähköisessä verkossa ja myös muissa tiloissa kuin Asukaskahvilassa. Asukaspuiston henkilökunta osallistuu Asukaskahvilan vetämään asukasfoorumiin mutta foorumitoiminnassa ei tutkimuksen aikana ollut mukana tutkimuksen sopakuppilatoiminnassa säännöllisesti käyviä asukkaita tai somalialaistaustaisten naisten ryhmästä osallistujia. Asemalla on ilmoitukset aluefoorumista ja yhdyskuntatyö osallistuu asukasjärjestöjen kanssa foorumeiden valmisteluun paikallisten asukasjärjestöjen edustajien kanssa, jotka kokoontuvat myös Asemalla. Ajankohtaisina teemoina foorumityöskentelyssä oli luonnonsuojelu, lisärakentamisen vastustaminen ja asuinalueen turvallisuus. Aamukahvilla käyvistä Salin asukkaista osa seuraa asuinalueen tapahtumia ja allekirjoittaa esimerkiksi asuinalueen puolesta vetoomuksia. He eivät kuitenkaan osallistuneet asuinalueen foorumityöskentelyyn muuten kuin asukastilassa.

Yhdyskuntatyö on sosiaalityön klassinen menetelmä alueiden kehittämisessä esimerkiksi sosiaalisten vaikutusten arvioinnin muodossa (Närhi 2004b, 122).

Aseman ja Salin toiminta on ollut vaihtelevasti esillä asukkaiden ja alueella toimivien viranomaisten keskusteluissa Salin perustamisesta alkaen. Yhdyskuntatyö on pitänyt säännöllisesti yhteyttä Salissa käyvien asukkaiden kanssa vuodesta 1996. Asukkaat ovat miettineet pitkään erilaisia vaihtoehtoja Salin paikaksi yhdyskuntatyöntekijöiden kanssa. Yhdyskuntatyön kautta asia on ollut esillä myös paikallisen asukasyhdistyksen kanssa. Salissa käyvät asukkaat ovat tunteet Saliin ja se tulisi siellä kokoontuvien asukkaiden mielestä säilyttää. Salin tulisi sijaita myös lähellä kauppaa. Jos se siirrettäisiin kauemmaksi, Salissa käyvät siirtyvät kauemmaksi puistoon. Tästä taas aiheutuisi häiriöitä muille asukkaille päihteiden käytön ja äänekkään puheen takia. Jotkut asukkaista myös epäilevät, pääsevätkö he mahdolliseen uuteen rakennukseen:

Mies kertoo, että siihenhän tulee jotain laajennusta siihen ostokeskukseen. Siihen kauppaan ne ovat suunnitelleet jotain, ovat pitäneet palaverieita. Rakentaisivat siihen Salin porukalle yhden huoneen, mutta eiväthän ne uuteen taloon päästä. Ei ole paikkaa. Eikä oikein, siinä on semmoinen asia, että jos se olisi lämmin tila se Sali, siinä porukka alkaisi talvella asumaan, nukkumaan öitäkin. Eikä se taas onnistu, sitten siellä pitäisi olla valvoja kaiket yöt. (Haastattelu 11.12.2007.)

Asukastiloissa käyvät asukkaat viettävät paljon aikaa asuinalueellaan. He tuntevat hyvin lähiympäristön ja havaitsevat siinä tapahtuvia muutoksia tai puutteita.

Salissa ja Asemalla säännöllisesti käyvä mies kysyy kameraa yhdyskuntatyöntekijältä. Hän menisi ottamaan kuvan metsästä, koska joku käyttää sitä kaatopaikkana. Hän ilmoittaa asiasta poliisillekin. (Havaintomuistiinpanot 25.2.2008.)

Asuinalueella yhdyskuntatyö toimii yhteistyössä paitsi alueen asukkaiden myös muiden viranomaisten kuten poliisin kanssa. Aikoinaan yhdyskuntatyön ja mui-

den toimijoiden kokouksissa oli kutsuttuna myös edustus Salin asukkaista, isäntä ja emäntä. Asemalla Salin aamukahvilla asukkaat keskustelivat muun puheen yhteydessä palvelujen tarpeista erityisesti asumiseen liittyen mutta myös palvelujen sosiaalisen määrittelystä, mikä tuli esiin myös haastatteluissa:

Toimintaa voisi suunnata päihdekuntoutujille samaan tapaan kuin esimerkiksi seurakunnat tekevät mutta Aseman kaltaisia kaikille avoimia paikkoja tarvitaan. Ei se ole mikään ongelma, pikemminkin se on päinvastoin, koska kaikki ovat siinä. Mutta jos me rajaamme, että tuo ei saa tulla tänne ja nuo eivät nyt voi tulla tänne, niin se ei ole enää sitä, mikä on se toimintaidea. (Haastattelu 10.12.2007.)

Perinteisesti sosiaalityön vastuulla on ollut tuoda esiin suunnittelussa hiljaiseksi jäävien ryhmien ääniä erilaisia tapoja hyödyntäen (Kananoja ym. 2008, 73). Yhdyskuntatyöllä asuinalueella on pitkät perinteet vuorovaikutteisesta työstä asukkaiden kanssa ja tiedon tuottamisesta alueelliseen suunnitteluun (Ks. esim. Välimäki-Adie & Pylkkänen 2008, 103). Yhdyskuntatyön tärkeys korostuu käytännön suunnittelutyössä, kun suunnittelu perustuu ohjelmiin ja linjauksiin, joilla vaikutetaan yksittäisiin ratkaisuihin paitsi palvelujen myös maankäytön ja asumisen suunnittelussa. Kunnissa ei kuitenkaan ole vakiintuneita asukkaiden osallistumiskäytäntöjä alueellisten palvelusuunnitelmien laatimisessa samalla tavoin kuin kaavoitukseen liittyvässä suunnittelussa (Kananoja ym. 2008, 31, 104). Yllättävää ei olekaan, että pääkaupunkiseudulla tehdyssä tutkimuksessa kaavoittajat kokivat edustavansa heikommassa asemassa olevia asukasryhmiä (ks. Puustinen 2006, 249-251, 274).

Sosiaalityön, yhdyskuntatyön ja yhdyskuntasuunnittelun piirissä on käytössä useita osallistavia menetelmiä (ks. Halttunen-Sommardahl 2008b). Ympäristöpsykologian tutkimuksessa on lähestytty olemassa olevia ryhmiä kuten maahanmuuttajanaisten kerhoja, avoimessa päiväkodissa kokoontuvia kotiäitejä, päiväkotiryhmiä ja säännöllisesti kokoontuvia eläkeläisjärjestöjä, jotka ovat erityisen herkkiä havaitsemaan ja osoittamaan ympäristön toiminnallisia ominai-

suuksia. (Rinkinen, 2004, 9, 57.) Jyväskylässä puolestaan ekososiaalisen sosiaalityön rakentumisesta jokapäiväisessä työssä toiminnan ja tiedonmuodostuksen vuoropuheluna sosiaalisten vaikutusten arviointi osoittautui välineeksi, jonka avulla sosiaalityöntekijät keräsivät yhdessä asiakkaiden ja asukkaiden kanssa tietoa elinympäristön ja hyvinvoinnin välisestä suhteesta sekä toivat tiedon paikallisiin käytäntöihin ja päätöksentekoon. (Närhi 2004b, 88) Nykyisessä suunnittelu- ja toimintaympäristössä edellytetään keveyttä ja ajantasaisuutta, johon tekniikka tarjoaa mahdollisuuksia. Tästä yhtenä esimerkkinä on Pehmo-Gis-menetelmä helppokäyttöisenä internetpohjaisena työkaluna. Sen avulla asukkaat voivat kertoa kokemuksistaan ja antaa niille osoitteen anonyymisti. (Kytä & Kahila 2006, 9, 145). Asukkaiden vuoropuhelu paikallisesti viranhaltijoiden kanssa ei kuitenkaan välttämättä tuo arkielämän todellisuutta suunnittelun ja päätöksenteon piiriin, jollei käytäntö liity edustukselliseen demokratiaan (Ks. Bäcklund 2008, 14, 20-21; 2007, 35).

”Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omaa elämää koskeviin ratkaisuihin on osa hyvää sosiaalista ympäristöä” (Kananoja 2008, 113). Tutkimuksessani paljon aikaa arkiympäristössään viettävien asukasryhmien hyvinvointiin ja asuinympäristöön liittyvät kysymykset eivät tulleet esiin kansalaislähtöisillä asukasfoorumeilla mutta kylläkin asukastiloissa muun inhimillisen toiminnan yhteydessä. Sosiaalihuollon lainsäädännössä sosiaalityön tehtäväksi määritellään yksilöiden ja perheiden selviytymisen tukemisen rinnalla myös yhteisöjen toimivuuden edistäminen (Sosiaalihuoltolaki 1 §). Sosiaalitointa velvoitetaan seuraamaan kuntalaisten elinoloja, tuottamaan niistä tietoa sekä vaikuttamaan sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi. Kansalaisuuden ja kuntalaisuuden näkökulmasta korostuu sosiaalityön asiakkaiden oikeus tietää, mitä kuntalaisten omistama kuntayhteisö tekee ja suunnittelee (Niiranen 2002, 69). Tutkimuksen asukastiloissa arkinen suunnittelu ja vaikuttaminen ovat koko ajan läsnä, joten osallistumista suunnitteluun ei tarvitse tehdä erikseen (ks. Matthies 2008, 69), vaan tuoda asukasryhmien tarpeet ja toiveet esiin heidän kanssaan.

KASVU

Niemelä (2004a, 304; 2006, 72) kirjoittaa kasvusta henkisesti vapaana ihmisenä olemisena ja ihmisen kasvamisesta mittoihinsa. Toiminta asukastiloissa näyttää tukevan arkisella tavalla asukkaiden autonomiaa. Asukastiloissa asukkaiden tulemistä asukastiloihin määrittelevät asukkaiden omat motiivit ja asukkaita kohdellaan tasavertaisina. Tutkimuksen asukastiloilla on merkitystä asukkaiden hyvinvoinnille käytäntöinä, jotka saavat asukkaat tuntemaan itsensä sellaisina kuin kulloinkin ovat, ei sairauden tai muun erityisominaisuuden kautta.

Asukaspuiston vanhin asukas, 80 vuotta täyttänyt mies kertoo, että hän on yhteisön vanhin jäsen. Hän käy soppakuppilassa syömässä ja ostamassa pullaa. Aikoinaan hän on vetänyt puusepänverstasta asuinalueen nuorille vapaaehtoisena. Mies sanoo, että pitää olla nuorten ystävä ja saada nuorista kavereita. (Haastattelu 30.1.2008.)

Mies tulee puistoon usein naapurinrouvan ja tämän lasten kanssa. Jos häntä ei kuulu soppakuppilapäivänä, henkilökunta kyselee hänen peräänsä. Henkilökunta muistaa häntä kakuin juhlapyhinä. Henkilökunta ja muutama soppakuppilan kantaporukasta vierailevat miehen luona merkkipäivinä. Hänen lahjoittamiaan taideteoksia ja vanhoja puutyökaluja on esillä Asukaspuistossa. Miehellä ja Asukaspuiston ohjaajalla on ollut yhteisiä taidenäyttelyitä. Heillä on myös suunnitelmia pitää näyttely toisessa asukaspuistossa. Nuoremmat perheet tunnistavat Asukaspuistossa soppakuppilapäivinä käyvän iäkkään miehen ja muita soppakuppilan vakituksia yksin käyviä asukkaita. Asukaspuiston henkeen on mahdollisuus kasvaa myös vauvojen ja vanhempien yhteisissä musiikkituokioissa, kun henkilökunta kertoo vanhemmille puiston toiminnasta. Myöhemmin äidit osaavat tulla takaisin vauvan kasvaessa leikki-ikäiseksi. Markku Hyypän (2002, 181-182) mukaan yhteisöllistä kulttuuria voi oppia vallitsevien käyttäytymisen tapojen ja kasvatuksen välityksellä.

Asukaspuiston toiminnassa on ollut alusta alkaen eri kulttuureista tulleita naisia. Kun puiston toiminta alkoi, somalialaistaustaisten naisten aviomiehiä kävi tutustumassa Asukaspuistoon. Asukaspuistossa käy nyt myös isiä lapsineen. Puistossa ei välttämättä yhteentörmäyksiltäkään, kun äideillä ei ole yhteistä kieltä ja kulttuuritaustat kävijöillä ovat erilaisia. Asukaspuiston toiminnassa voi samasta perheestä olla useampia sukupolvia, vanhempia naisia ryhmissä, nuorempia töissä tai vapaaehtoisina soppakuppilassa puistossa, koululaisia välipalalla ja äitejä pikkulapsineen. Kun vanhemmat samaa kieltä puhuvat asukasryhmät keskustelvat enimmäkseen keskenään, nuoremmilla on jo hyvä kielitaito ja koululaiset sekä pienet lapset leikkivät yhdessä. Somalialaistaustaiset naiset kokoontuvat tiiviisti Asukaspuistossa. Nuoremmat naiset ovat koulutettuja ja he käyvät töissä. He eivät enää ennätä puistoon viikonloppuisin, koska viettävät aikaa perheidensä kanssa kotona.

Tapaamani somalialaistaustaiset naiset ovat tietoisia oikeuksistaan, ja he kertovat mielellään mielipiteensä. Havaintojeni mukaan toiminnassa mukana olevat naiset hoitavat asioita yhdessä ryhmässä ja huolehtivat tiedotuksesta omalle yhteisölleen.

Naisten ryhmässä on paikalla kaksi opiskelijaa ja tulkki kahden ohjaajan lisäksi. Opiskelijat haastattelevat koolla olevia naisia arviointitutkimusta varten. Opiskelijat kertovat, minkä seudullisen kumppanuushankkeen arviointi on kyseessä ja hankkeen tavoitteet. Tulkki selostaa äideille hankkeesta ja kysymyksistä. Äidit juttelevat keskenään omalla äidinkielellään ja suomea ohjaajien ja opiskelijoiden kanssa. Tulkki aloittaa suomeksi opiskelijoille, että äidit eivät voi vastata, koska he eivät tiedä, mikä kumppanuushanke on, eivätkä he ole olleet siinä mukana. (Muistiinpanot 30.11.2007.)

Projektin ohjaaja kertoo äideille mahdollisuudesta hakea lomaa. Hakemukset tulee lähettää vajaan viikon sisällä. Naisille tulee kiire. He soittelevat puhelimella ja ohjaaja poistuu huoneesta. Jonkun

ajan päästä ohjaaja tulee takaisin ja selvittää äideille, miten he menettelevät hakeakseen lomaa. Loppuajan äidit ja ohjaaja täyttävät papereita. Naiset juttelevat omalla kielellään ja näyttävät iloisilta. Äidit soittelevat vielä ystävilleen lomamahdollisuudesta ja sopivat ystävien ja ohjaajien kanssa jatkosta. (Muistiinpanot 30.11.2007.)

Asukaspuistossa käyville naisille erilaisten projektien toiminta on tullut tutuksi, kun pitkään puistossa toimineet naiset ovat olleet mukana useissa projekteissa vuosien aikana. Projektien päättyessä ja henkilökunnan vaihtuessa äidit turvautuvat Asukaspuiston pysyvään henkilökuntaan. Asukaspuistossa kaikki ovat asukkaita, joiden on tiskattava kahvikuppinsa. Yhteisön kaikkia asukkaita koskevat samat säännöt vaikka asukastiloissa huomioidaan myös esimerkiksi asukkaiden puutteellisesta kielitaidosta aiheutuvat erityistarpeet (ks. Anis 2007, 100-101).

Äidit siirtyvät vähitellen ulos lasten perään ja heillä vaikuttaa olevan kiire ennen kello 13. Kohta sisään tulee Asukaspuiston ohjaaja ja huomaa, että kahvikupit ovat pöydässä. (Havaintomuistiinpanot 25.1.2008.) Asukaspuiston ohjaaja kertoo ryhmälle, että jokainen siivoaa Asukaspuistossa jälkensä, jotta seuraavien on mukava istua pöytään. (Haastattelu 28.3.2008.) Ohjaaja sanoo, että äidit ymmärtävät suomea, kun he haluavat. Naisia naurattaa. (Havaintomuistiinpanot 25.1.2008.)

Eri kulttuureista tulleilla äideillä on menossa Asukaspuistossa sukupolvenvaihdos, kun nuorilla on hyvä kielitaito ja koulutus. Myös hieman vanhemmat naiset ovat hakeutuneet pienemmin askelin maailmalle vaikkapa työhön leikkipuistoon tai kielikoulutukseen. Leikkipuisto nimenä viittaa tiettyyn kehitysvaiheeseen, Asukaspuistoon ei ole tarkoitus jäädä.

Asukastiloissa vuosia yksin käyneille aikuisille tapahtumat liittyvät arkirutiineihin kuten ruokailuun, kahvitteluun, lenkkeilyyn tai muihin toimiin. Osalle kävijöistä

oleminen merkitsee kuitenkin tavallista enemmän, näkymistä sellaisena kuin halutaan ja tulla nähdyksi normaalina.

Nainen kertoo, että hänellä on erityisen hyvä ystävä siellä Asukaspuistossa, jonka kanssa hän voi jutella. (Haastattelu 20.3.2008.)

Tämä ei kuitenkaan olisi mahdollista ilman palvelujärjestelmän rakenteita kuten tiloja ja pysyvää henkilökuntaa sekä palvelujärjestelmän tunnustamia hitaita toimintatapoja, pitkällä aikavälillä työntekijöiden ja asukkaiden välillä muotoutuneita käytäntöjä. Hyväri (2005, 147) kirjoittaa palvelujärjestelmän tunnustamista toimintatavoista.

Asukastiloissa asukkaat ja työntekijät kohtaavat toisensa asukastiloissa arkisten tapahtumien äärellä. Asukkaat kaatavat raja-aitoja omilla toimillaan erilaisten ihmisten ja erilaisen toiminnan välillä (ks. myös Lehtinen 1996, 112) Tutkittavat Salin asukkaat painottavat, että Asemalle tuleminen on erilainen sosiaalinen tapahtuma kuin ravintolaan tai Saliin meneminen. Asemalla näkee muita asukkaita kuin yleensä tapaa ja siellä voi jutella. Seuraavassa on aamukahvilla käyvien asukkaiden keskustelua, pohdintaa siitä, kenelle Salin aamukahvi tapahtumana on tarkoitettu. Keskustelussa oli mukana neljä miestä ja viisi naista sekä yhdyskuntatyön opiskelija, joka järjesteli yhdyskuntatyöntekijän ja asukkaiden kanssa aamukahvin yhteydessä yhteistä valokuvanäyttelyä.

Tutkija: Mitä te sanotte siitä, että tämä on avoin ja kuitenkin Sali-aamiainen?

Mies 2: En minä nyt tiedä, onko se mikään paha. Minä tiedän, että muutamia ihmisiä se ärsyttää älyttömästi, että tämän pitäisi olla Sali-aamiainen ja...

Mies 4: Eikös tämä ole kaikille avoin.

Mies 2: ...täällä käy ihmisiä, jotka eivät käy Salissa mutta minun mielestäni se on itse asiassa vain nimike. Mitä väliä sillä on.

Nainen 1: Minulle yksi naisihminen sanoikin, että tuossa viikko pari sitten, että kohta me emme pääse enää tänne. Joku oli sanonut, että tänne tulisi vaan pelkkää saliporukkaa. Minä en uskonut sitä. En minä usko, ennen kuin se virallisesti ilmoitetaan.

Mies 2: Joo, mutta jos se on ilmoitettu. Tämä on alun perin luotu tämä tapahtuma, että tämä on saliaamiainen mutta okei, sitten tämä on kasvanut.

Nainen 1: Hyvä.

Mies 2: Okei. Sehän saa nimike säilyä samana mutta en minä näe mitään pahaa, että täällä käy muita ihmisiä. Okei, minä käyn Salissa usein ja näin mutta ei tätä nyt minua varten ole luotu. Totta kai saa tulla muutkin.

Nainen 2: Se ei ole meiltä pois se .

Nainen 4: Saanko minä sen verran keskeyttää että, kun meillä on kiire. Meidän pitää lähteä tuonne bussille. Onko sinulla vielä kysyttävää niin minä sanoisin omat mielipiteeni ja lähtisin pois.

Nainen 4: Kiitoksia paljon ja hyvää päivän jatkoa. (Nainen 4 ja häntä auttava nainen 5 lähtevät yhdessä bussille.)... Minun pitäisi soittaa. (Ryhmähaastattelu 25.2.2008.)

Asukkaat määrittelevät itse kuuluvansa omaan ryhmäänsä tai sen ulkopuolelle ja käyvät keskustelua tästä elämäntilanteiden vaihdellessa. Yhdyskuntatyöntekijät lähettävät ajoittain selvityksiä palvelujärjestelmälle, onko aamukahvilla paljon ulkopuolisia. Ryhmän sisällä kriteerinä ryhmään kuulumisella tarkoitetaan, käykö yhteisessä paikassa, tuntee ko meitä ja jutteleeko meidän kanssa. Vaikka asukkaat keskustelevat yhteisöön (ks. Lehtonen 1990, 25-26) kuulumisesta, on se asukkailla uudelleen muotoutuva käsite. Kun palvelujärjestelmässä sosiaalityöntekijät kutsuvat asiakkaita ryhmiin, niin tutkimuksen asukastiloissa asukkaat kutsuvat toisia asukkaita ja virkamiehiä omiin ryhmiinsä. Sosiaalityössä käytetään yhteisöllistämistä mutta asukkaat pyrkivät järjestämään elämänsä yhteisöllisellä tavalla.

9 LIITTYMINEN INHIMILLISEEN TOIMINTAAN

Asukkaiden liittymisen tavoilla inhimilliseen toimintaan on merkitystä asukkaiden hyvinvoinnille, kun tavallisempaa on saada tietoa palvelujärjestelmän ulkopuolelle jäävistä asiakkaista. Tutkimuksen asukastilat kuuluvat palvelujärjestelmään tilojen rahoituksen ja yhdyskuntatyön kautta. Ne ovat avoimia ja niihin tullaan kauempaakin ulkomailta, Suomesta, pääkaupunkiseudulta tai viereisestä kaupunginosasta. Suurin osa asukkaista asuu kuitenkin lähellä. Tiloissa käy eriikäisiä, työelämässä ja työelämän ulkopuolella sekä kulttuuritaustaltaan erilaisia asukas- ja asiakasryhmiä, mitä pidetään myös hyvän kaupunkitilan tunnusmerkkinä (esim. Karisto 2005, 139).

Asukastiloissa kysymys on siitä, millä tavalla annat ihmisten tulla sisään. Ihmisten ei tarvitse pelätä, että he joutuvat johonkin, mitä he eivät halua. Luottamus ja tuttuus ovat avaimia ja se, että henkilökunta pysyy. Muuten katoaa taitoa ja osaamista. (Havaintomuitiinpanot 1.11.2007)

Avonainen ovi tai taulu betoniseinää vasten saa ohikulkijan pysähtymään tai tulemaan uteliaana sisään. Asukastiloissa kohtaavat ihmiset, jotka eivät kenties muuten tapaisi. Helsingin rautatieasemalle näyttelynä pystytetyssä Olohuoneessa toisilleen vieraat tai toisiaan välttelevät ihmiset istuivat vierekkäin ja jakoivat yhteisen kokemuksen katsellen toisiaan (Galanakis 2008, 289-290). Tila ja avoin toiminta tuovat erilaisia ihmisiä yhteen, mikä tekee mahdolliseksi kohtaamisen toisten ihmisten kanssa, kuin keiden kanssa yleensä seurustellaan. Asukkaat eivät välttämättä halua tulla sisälle asukastiloihin tai he haluavat toimia hieman etäämmällä. Heille riittää asukastilan ja toiminnan *arvostaminen*:

Isä on puistossa lapsensa kanssa pihalla ja lapsi keinuu. Hän sanoo, että on hienoa, että on tällaista toimintaa. Täällä kaikki on aina huollettu ja paikat pidetään kunnossa, mitä hän arvostaa. (Havaintomuistiinpanot 29.10.2007.)

Ikkunagalleriassa lähiörakennuksen betoniseiniä vasten roikkuvat taulut pysähdyttävät ohikulkijoita katsomaan näyttelyä ulkopuolella. Harrastelijoilla ja ammattilaisilla on puutetta vapaista näyttelytiloista ja taulut on aseteltu rokkumaan ikkunoihin. Paikallisessa lehdessä kerrotaan ikkunagalleriasta ja esitellään vaihtuvia paikallisten taiteilijoiden näyttelyjä. Asemalle varta vasten näyttelyä katsomaan tulevat vierailijat tulevat sisään, kirjoittavat nimensä näyttelykirjaan ja juovat kahvia. He kiittävät näyttelystä ja kertovat arvostavansa työtä Asemalla. Asukastiloissa toimiville asukkaille tilojen siisteys, järjestys ja kauneus ovat tärkeitä. Ne osoittavat siellä toimivien keskinäistä arvostusta. Vaatimattomien asukastilojen varustelu ei muodostu kalliista laitteista vaan tilat ovat toimijoiden kekseliään toiminnan tulosta. Asukkaiden tekemät työt ja koristeet ovat esillä ja niitä ihaillaan vuosienkin kuluttua. Asukkaiden saapuessa asukastilaan keinutuolin alla voi olla matto, johon on kudottu lapsen potkuhousut tai itsetehty joulukoriste löytyy joulukuusesta.

Sennett (2004, 205) kirjoittaa kunnioituksesta hyödyntäen myös omia kokemuksiaan. Kunnioitus on ilmaisua, se on toimintaa. Kunnioituksen viestittäminen edellyttää, että toinen voi tuntea sen. Asukastiloissa työntekijät huomioivat asukkaita pienin elein ja sanoin.

Sulla on nätti pipo. Missä olet ollut, mitä Sinulle kuuluu? Kuinka voit?

Avoin toiminta vetää asukkaita puoleensa. Tiloihin on myös helppo tulla, kun asukkaat valitsevat sopivan ajankohdan itse. Asukkailla ja asukasryhmillä on kullakin oma rytminsä, minkä vakituisesti asukastiloissa käyvät tunnistavat ja toimivat oman rytminsä mukaan:

Mies kuuntelee ja myhäilee keinutuolissa yhdyskuntatyöntekijän kertoessa opiskelijalle asukastilan toiminnasta. Mies sanoo, että avoin toiminta vetää häntä puoleensa. Kun hän ensimmäisen kerran kävi siellä, hän ei halunnut osallistua keskusteluun muuta kun kuunnella ja ihmetellä. (Haastattelu 3.12.2007.) Säännöllisesti puoli kolmen jälkeen asukastilaan tulee vanhempi harmaahiuksinen mies lukemaan päivän lehdet. Yhdyskuntatyöntekijä pyytää, että mies tulisi hieman aiemmin, koska hän joutuu näyttämään miehelle usein valomerkkiä. Miehellä on kuitenkin paljon kerrottavaa työntekijälle uudesta puvusta, joka on miehen päällä. Yhdyskuntatyöntekijä kuuntelee vaikka Asema on kiinni. (Havaintomuistiinpanot 25.1.2008)

Asukkaat "lepäävät" asukastiloissa omalla tavallaan. Somalialaistaustaiset naiset, joilla on isot perheet tulevat puistoon lepäämään, keskustelemaan ja juomaan kahvia arkisin iltapäivällä. Naiset viihtyvät ja seurustelevat keskenään, säännöllisesti puistossa yksin käyvien aikuisten ja henkilökunnan kanssa. Naiset eivät halua osallistua muuhun toimintaan, mutta he nauttivat yhdessä olemisesta ja kahvin juomisesta. Asukaspuistossa tuttu näky on lettipäinen pieni nainen, joka siivoaa ja kertoo lepäävänsä puistossa. Hän tekee kotityöt ensin ja tulee sitten puistoon siivoamaan. Puistossa käy myös nuori eläkkeellä oleva nainen aamulenkillä ja hän kertoo tulevansa asukastilaan rauhoittumaan musiikin äärellä. Aseman keinutuolissa vuorottelevat asukkaat, taukoa pitävät työmiehet ja työntekijät. Asukkaat voivat juoda kahvia niin pitkään kuin se maistuu.

Yhdyskuntatyöntekijä kysyy, millaista kahvi on. Mies vastaa, että kahvi on aika laihaa. Yhdyskuntatyöntekijä laittaa uutta kahvia. (Havaintomuistiinpanot 7.1.2008.)

Asukkaat tulevat asukastiloihin myös viihtymään. Asemalla on tavallista, että miehet istuvat sohvanurkkauksessa ja käärivät sätkiä. Sen jälkeen he menevät Aseman edustalle tupakalle. Vapaaehtoisina Asukaskahvilassa työskentelevät

katselevat televisiota. Asukkaat keskusteleivat mielellään politiikkaa ja väittelevät ajankohtaisista asioista työntekijöiden kanssa erityisesti Asukaskahvilassa. Asukaspuistossa lapset ja vanhemmat käyvät askarteluissa ja leikkituokioissa. Tärkeää vanhemmille on, että lapset saavat kavereita.

Asemalta voi lainata kirjoja ja lehtiä ilman lainausmuodollisuuksia. Lehtiä voi lukea myös kahvilassa muttei Asukaspuistossa. Sanomalehtiä poikkeavat lukemaan usein miehet, jotka käyvät Asemalla useamman kerran päivässä ja muutama nainen. Vaikka sanomalehden lukeminen on arkinen tapahtuma, lukemisella on toisinaan tavallista enemmän merkitystä:

Nainen istuu ulkona, pimeässä Salissa, penkillä sanomalehden päällä ja sataa räntää. Hän on iltakävelyllä miehensä kanssa ja kertoo, että he asuvat tutun luona. He auttavat ja hoitavat tätä. He etsivät omaa asuntoa. Kyllä se tästä, nainen sanoo. Hän menee taas huomenna lukemaan lehtiä ja asuntoilmoituksia Asemalle. (Havaintomuistiinpanot 10.1.2008)

Asukkaat houkuttelevat toisiaan osallistumaan toimintaan. Taidepiiriläiset, työntekijät, piirin vapaaehtoinen vetäjä, Salin kautta kahville ja kauppaan poikkeavat asukkaat asettelevat yhdessä seinille tauluja, siirtelevät huonekaluja ja hankkivat kekseliäästi tarvikkeita työhön kuten ympäristössä kiertävät miehet rakennustyömailta jätepuita ja -levyjä taulujen kehikoiksi ja taustoiksi. Asukastiloissa asukkaat liittyvät toimintaan ja alkavat tehdä samaa kuin muutkin, jolloin toiminta laajenee ilman erityisiä järjestelyjä (ks. myös Strandell 1995, 48-50).

Pitkän pöydän äärellä on kuusi eri-ikäistä naishenkilöä maalaamassa taidepiirissä. Pöydälle on levitetty muovialusta ja siveltimiä lasipurkkeihin. Sivummalla ikkunalaudalla pienissä koreissa on pahvisia maalausaluksia ja väripaletteja sekä maalauspapereita. Television takana seinustalla ja eteisessä lasioivessa on esillä naisten maalaustöitä. Ovesta sisään tulee vielä yksi rouva. Hän kertoo pöydäs-

sä istuville, että tuli katsomaan heitä mutta hän ei maalaa. Nainen kiertää pöytää ja katselee töitä. Muut naiset houkuttelevat häntä maalaamaan. Nainen ilahduttaa ryhmää kertomalla värikkäästi lähisukulaisen oikeudenkäynnistä, johon hän on menossa. (Havaintomuistiinpanot 19.10.2007).

Asukastiloissa asukkaat puhuvat asioita, joista ei haluta puhuta virastoissa. Vaikka erilaiset organisaatiot ja byrokratia ovat suomalaisille tuttuja (Eräsaari, 1995, 48) asukastiloista puuttuvat ajanvaraus ja asiakasjärjestelmät. Yhdyskuntatyöntekijä puhuu usein virkapuheluja ulkona oven edessä, koska asukastilassa kaikkien henkilökohtaiset puheet ja puhelut kuuluvat. Samalla kun eriikäiset asukkaat ovat tietokoneilla, he soittelevat ja vastailevat puheluihin, mutta he eivät puhu keskenään lapsia ja nuoria lukuun ottamatta. Asukkaat ovat tottuneet erilaiseen toimintaan asukastiloissa, joissa erilaisten asukasryhmien ja yksittäisten asukkaiden inhimilliset käytännöt sekoittuvat. Asukastiloissa käyvät asukkaat näyttävät hyväksyvän sen, mitä emme ymmärrä toisissa, samanarvoisen autonomian Sennetin (2004, 127, 255) sanoin. Seuraavassa on pieni kuvaus, jossa kaksi asukasta keskustelevat keskenään Asemalla ryhmähaastattelutilanteessa:

Nainen 1: Maanantai-iltapäivisin täällä Asemalla on joku runojuttu, mikäs se oli.

Mies 2: Niin.

Nainen 1: Ei se ollut ihan runo...

Mies 2: Se ei estä sinua tulemasta tänne vaikka kahville.

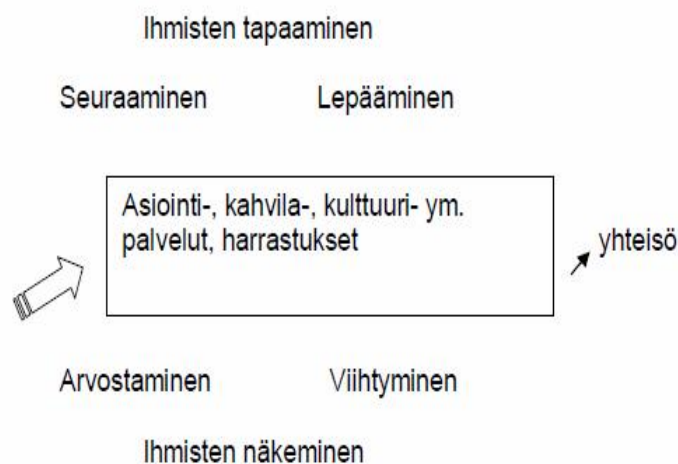
Nainen 1: Vaikka täällä onkin joku. Se on vaan semmoinen. Se menee siinä ohessa, ei sinun tarvitse siitä välittää.

Nainen 1: Ei. Niin se on ihan hyvä.

Mies 2: Eikä ne välitä sinusta. (Ryhmähaastattelu 25.2.2008)

Asukkaat tietävät asukastilojen tapahtumista ja palveluista ja kertovat näistä toisilleen, vaikka tietoa on internetissä. Uusia asukkaita tulee lehdessä olevan

viikko-ohjelman perusteella tai tuttavien mukana asioimaan asukastiloihin. Asukkaat tapaavat toisiaan myös tilojen ulkopuolella. Heillä on erilaisia spontaaneja harrastus-, vaihdon ja keskinäisen tuen periaatteella toimivia verkostoja. Ihmisillä ja tapahtumilla tiloissa on erilainen rytmi, jonka asukastiloissa toimivat tunnistavat. Yhtä aikaa tiloissa tapahtuu useampia asioita siten, että kaikki kuuluvat toisiaan, toimivat rinnan tai yhdessä. Asukkaat liittyvät toimintaan tutkimuksen asukastiloissa omalla tavallaan (kuvio 8).

Kuvio 8. Asukkaiden tapoja liittyä yhteiseen toimintaan asukastiloissa

Tiloissa voi olla anonyymi, seurailta tai osallistua kunkin hetken tarpeiden mukaan. Asukastiloissa asukkaat tulevat työntekijöiden kanssa tutuiksi, joita asukkaat kutsuvat aina nimillä. Jotkut säännöllisesti asukastiloissa käyvistä asukkaista tietävät toiminnasta, tuntevat henkilökunnan ja asukkaita paremmin useiden vuosien ajalta. Muutamalla on siellä erityisen hyvä ystävä. Säännöllisesti asukastiloissa käyvät asukkaat ovat ottaneet asukastilat omikseen ja ihmisten erilaiseen toimintaan on totuttu.

Asukkaiden omat tarpeet ja motiivit näyttävät määrittelevän sisään tulemisen asukastiloihin, joissa kussakin on omanlaisensa kulttuuri, tavat, uskomukset ja arvot. Berger ja Luckman (1994, 44) kirjoittavat, että läheisessä vuorovaikutuk-

sessä, kasvoista kasvoihin koetaan jokapäiväisen elämän läheinen vuorovaikutus, kun toisessa ääripäässä on persoonattomuus. Avoimissa tiloissa kasvokkaisissa kohtamisissa ihmisillä on mahdollisuus uusintaa omalla inhimillisellä toiminnallaan kulttuuria, tapoja ja tottumuksia. Havaintoni vahvistavat tutkimustuloksia, että asukkaita innostaa erilainen harrastustoiminta, kahvin juonti ja vapaamuotoinen yhdessäolo (Karjalainen, Karisto & Seppänen 2002, 262; Karjalainen, Karisto & Seppänen 2003, 240-242; Nylund 2004, 123). Tätä hämmästelinkin itse aloittaessani tutkimusta. Osalle tutkittavistani inhimillinen toiminta näyttää merkitsevän lähes samaa kuin perhe, jolloin yhdessä olemisellä sinänsä on merkitystä. Toiminta asukastiloissa perustuu ihmisten väliseen luottamukseen. Luottamus vaatii toteutuakseen aikaa, jotta ihmiset oppivat tuntemaan toisensa (Roivainen 2004, 154; Karjalainen 2004, 45, 51).

10 LOPUKSI

Etnografisessa tutkimuksessani halusin asettua ihmisten pariin ja tehdä näkyväksi inhimillisen toiminnan merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille asukastiloissa, joita yhdistää yhdyskuntatyö. Osallistuin tutkittavien yhteisöjen toimintaan puoli vuotta. Tutkimuskysymykseni oli: *Mitä merkityksiä inhimillisellä toiminnalla asukastiloissa on asukkaiden hyvinvoinnille?* Tutkimustehtäväni oli tämän inhimillisen toiminnan tunnistaminen siten, kuin tutkittavani ne itse ymmärtävät ja tunnistavat. Tutkimusmetodini oli osallistuva havainnointi. Tämä teki mahdolliseksi osallisuuteni tutkittavien arkeen ja heidän osallistumisensa aineiston tuottamiseen. Etnografian ymmärrän oppimiseksi tutkittaviltani. Pääosan tutkimuksen aineistosta muodostaa asukastiloissa säännöllisesti aikaa viettävien asukasryhmien osallistuvan havainnoinnin muistiinpanot ja etnografinen haastatteluaineisto arkisista tapahtumista ja ryhmistä asukastiloissa.

Aineistolähtöisen analyysin loppuvaiheessa tukeuduin Pauli Niemelän hyvinvoinnin käsite toiminnan teorian valossa (2006) esittämään jäsenyykseen. Analysoin asukkaiden inhimillistä toimintaa asukastiloissa hyvinvoinnin eri tasoilla ja

ulottuvuuksilla. Tasoja ovat olemisen, tekemisen ja omistamisen tasot ja ulottuvuuksia fyysinen, sosiaalinen ja henkinen. Analyysissä tutkittavieni esiin nostamia toistuvia asukastilojen merkityksiä asukkaiden hyvinvoinnille ovat asukastilojen tuki perustarpeiden tyydyttymiseen, liityntä toisten yhteyteen, osallistuminen yhteisenä tekemisenä ja kasvu itsenäisenä autonomisena ihmisenä. Niemelän teoria antaa mahdollisuuden ihmisen tasolla hyvinvoinnin kokonaistarkasteluun kuitenkin siten, että hyvinvoinnin eri tasoilla ja ulottuvuuksilla hyvinvointia ei voida mitata samoilla kriteereillä.

Tutkimuksessa asukastilat ovat asukkaiden omia tiloja. Ne näyttäytyvät inhimillisen toiminnan ehtoina ja tuloksina. Avoin tutkimuksessani tarkoittaa sekä tilan että käytön avoimuutta kaikille asukasryhmille. Avoimien palvelujärjestelmään kuuluvien asukastilojen olemassa ololla on potentiaalista merkitystä asukkaiden hyvinvoinnille. Avoimien tilojen merkitystä asukkaiden hyvinvoinnille ei voi jättää huomiotta tilanteessa, jossa tutkijat kantavat huolta palvelujärjestelmän ulkopuolelle jäävistä asukkaista ja markkinoistumisen vaikutuksista järjestöjen ylläpitämään yhdyskuntatyöhön. Toisaalta kansalaisten osallistumisesta on tullut kilpailutekijä. Toiminta tutkimuksen asukastiloissa ei olisi mahdollinen ilman resursseja, tilaa ja henkilökuntaa eikä palvelujärjestelmän hyväksymiä hitaita toimintatapoja ihmisten välisen luottamuksen syntymiseksi. Nämä jäävät helposti virallisessa palvelujärjestelmässä arkisina näkymättömiksi.

Tutkimuksen asukastiloissa maksulliset palvelut näyttävät muuttavan inhimillistä toimintaa asukkaiden omiksi kokemissa tiloissa. Asukkaiden omaehtoinen inhimillinen toiminta ja yhdyskuntatyö väistyvät palvelujen tieltä. Henkilökunta haluaa varmistaa, että asiakkaat saavat maksullisen palvelun. Kaikissa tutkimuksen tiloissa asukkaat myös vaativat ja ovat tietoisia oikeuksistaan sosiaalipalveluihin. Tilojen vuokraamiseen liittyvät maksukäytännöt ilmenevät asukkaille ristiriitaisina käytäntöinä palvelujärjestelmän taholta. Yhdyskuntatyölle lähellä asukkaita olevat tilat ovat ehto työn tekemiselle. Asukasryhmille sopivien rauhallisten tilojen ja asukastilojen käytössä ilmenee kuitenkin rajoituksia. Ulkona kokoontu-

vien asukkaiden katos, jolla on yhteys yhdyskuntatyön kautta palvelujärjestelmään, saa tutkimuksessa asukkaita leimaavia piirteitä.

Avoimet asukastilat vetävät asukkaita puoleensa. Asioinnit, kahvinjuonti ja harrastukset arkisina tapahtumina tuovat asukkaita avoimiin tiloihin. Asukkaiden liittyminen inhimilliseen toimintaan tapahtuu asukkaiden tarpeiden ja sattumien kautta mutta autonomisesti. Tärkein asukastilojen merkitys asukkaiden hyvinvoinnille on kansalaisuuden vahvistuminen elämäntilanteissa, joissa valinnanmahdollisuudet muuten ovat vähäisempiä. Asukastiloihin tullaan tapaamaan toisia asukkaita huonokuntoisinakin naapurien kanssa ja hiljaiset asukasryhmät löytävät niihin useita kertoja päivässä.

Asukastiloissa vuosia käyneet asukkaat näyttävät ohjailevan kekseliäästi inhimillistä toimintaansa. He tekevät arjesta elettävämmän hyödyntäen asuin ympäristön mahdollisuuksia jokapäiväisten tarpeiden tyydyttymisessä ja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Asukastilat tarjoavat asukkaille palkallista työtä ja kotona työtä tekeville työyhteisön. Asukkaiden spontaani vapaaehtoinen työ, naapuriapu ja tavaroiden ja taitojen vaihtaminen ovat arkista asukkaista lähtevää toimintaa. Tavallista tutkimuksen asukastiloissa on, että auttajien ja autettavien roolit vaihtelevat. Tutkimuksen asukastilojen toiminnassa näkyy yhteisö sosiaalityön tutkijoiden esiin tuomia piirteitä, joissa ihminen nousee perinteisestä työntekijän tai asiakkaan roolista yhteisön jäsenen rooliin. Kun asukkaat ja työntekijät parhaimmillaan ovat yhteisön jäseniä, palkallisen ja vapaaehtoisen työn roolit hämärtyvät esimerkiksi työllistämistuella palkattujen työntekijöiden jatkaessa vapaaehtoisina työntekijöinä.

Tutkimus tuo lisää tietoa ja vahvistaa sosiaalityön tutkimuksen näkemystä, että epävirallisella auttamisella on suuri merkitys ihmisten hyvälle elämälle. Tutkimuksessani asukkaiden inhimillinen toiminta ei ole mitattavissa rahassa, vaan se tarkoittaa ihmisten olemista toistensa yhteydessä. Asukkaiden yhteisöllisyys ilmenee sitoutumiseltaan ja muodoiltaan erilaisena. Tavallista tutkimuksen asukastiloissa on, että asukkaat muodostavat spontaaneja vertaistuen tai vapaaeh-

toistyön verkostoja. Asukkaiden yhteisöt tuovat suojaa asukkaille, jotka järjestävät ja vaikuttavat omassa ympäristössään elinoloihinsa. Tutkimuksessani löysin asukkaiden muodostaman toiminnallisen yhteisön, jolle on tunnusomaista Lehtosen (1990) määrittelemä säännöllinen, suhteellisen pysyvä ja välitön vuorovaikutus. Aukkaat tunnistavat toisia asukasryhmiä ja käyvät jatkuvaa vuoropuhelua ryhmiin kuuluvista tai kuulumattomista sekä asemasta yhteisössä.

Asukastilat ovat toimijoilleen vuorovaikutteisen tiedon, tiedottamisen, neuvonnan ja tuen paikkoja asukkaiden arkisten reittien varrella. Eri elämäntilanteissa asuinympäristössään paljon aikaa viettävien asukasryhmien hyvinvointiin ja lähiympäristöön liittyvät kysymykset tulevat esiin asukastiloissa muun inhimillisen toiminnan yhteydessä ja yhdyskuntatyön kautta. Sosiaalihuollon lainsäädännössä sosiaalityön tehtäväksi määritellään yksilöiden ja perheiden selviytymisen tukemisen rinnalla myös yhteisöjen toimivuuden edistäminen. Kansalaisuuden ja kuntalaisuuden näkökulmasta korostuu myös sosiaalityön asiakkaiden oikeus tietää, mitä kuntalaisten omistama kuntayhteisö tekee ja suunnittelee. Asukastiloissa osallistumista tai osallistamista ei tarvitse tehdä erikseen, vaan saattaa asukkaiden toiveet ja tarpeet kuntayhteisön jäsenenä näkyviksi.

Inhimillinen toiminta asukastiloissa ja yhdyskuntatyö ovat asukkaiden hyvinvoinnille tärkeitä linkkejä palvelujärjestelmään kansalaisina ja asiakkaina. Vaikka asukkailla on terveydellisiä, elämäntapoihin ja asumiseen liittyviä ongelmia, tämä ei estä samoja asukkaita osallistumasta palkalliseen tai vapaaehtoiseen työhön asukastiloissa tai toimimista tukihenkilöinä avun tarpeessa oleville asukkaille. Toisaalta vaikka asukkaat osallistuvat oman ja kanssaihmistensä hyvinvoinnin kehittämiseen, se ei näytä olevan yhteydessä asukkaiden asemaan työ- tai asuntomarkkinoilla eikä palvelujärjestelmässä.

Tutkimuksessa yhdyskuntatyö näyttää sitoutuvan muuttuvaan yhteisön käsitteeseen, paikalliseen toimintatapaan ja kansalaiskeskeisyyteen muttei olosuhteiden muuttamiseen rakenteisiin liittyvänä hyvinvointityönä. Pohdittavaksi jää yhdyskuntatyön tyyppisen yhteisöjen kanssa tehtävän työn liittyminen yksilö- ja menetelmäkeskeisen sosiaalityön rinnalla luomaan edellytyksiä asukkaiden arjen hyvinvoinnille asukkaiden omassa elinympäristössä.

LÄHTEET

Addams, Jane (1999) *Twenty Years at Hull-House*. New York: Signet Classic.

Alasuutari, Pertti (1994) *Laadullinen tutkimus*. 2. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Allardt, Erik (1976) *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.

Allardt, Erik (1983) *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.

Andersson, Nels (1988) *Kulkumiehet – hobojen elämää 20-luvun Amerikassa*. Englanninkielinen alkuteos 1923. Helsinki: A-klinikkasäätiö. Alkoholitutkimussäätiö. Sosiaalihalitus.

Andersson, Sirpa (2007) *Kahdestaan kotona*. Tutkimus vanhoista pariskunnista. Helsinki: Stakes. Tutkimuksia 169.

Anis, Merja (2008) *Sosiaalityö ja maahanmuuttajat*. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008. Helsinki: Väestöliitto.

Autti, Lilli (2008) *Helsingin sosiaaliasiamiesten selvitys kaupunginhallitukselle vuodelta 2007*. Syyskuu 2008. lilliautti.blogspot.com/. suomi. Luettu 21.11.2008.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.

Bäcklund, Pia & Korhonen, Heli (1998) *Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki*. Juurtumisen, asukasaktiivisuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelu. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, keskustelualoitteita 1998:1.

Bäcklund, Pia (2007) *Tietämisen politiikka*. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Bäcklund, Pia (2008) *Helsinkiäisten käsityksiä osallisuudesta*. Tutkimuskatsauksia 2008:7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Eliasson, Marja-Kirsti & Halttunen-Sommardahl Riitta & Saavola, Kaarina (2006) *Kumppanuustalot, lähiöasemat ja asukastalot*. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 16.1.2006.

Eronen, Anne & Londen, Pia & Perälähti, Anne & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta (2007) Sosiaalibarometri 2007. Ajankohtainen arvio kansalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja palvelujärjestelmän muutoksesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Eräsaari, Leena (1994) Millainen tekotuote etnografia on? *Janus* 12(4), 362-372.

Eräsaari, Leena (1995) Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Tampere: Gaudeamus.

Eräsaari, Leena (2000) Sosiaalityötä linssin takaa. Teoksessa Synnöve Karvinen & Tarja Pösö & Mirja Satka (toim.) *Sosiaalityön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia*. Jyväskylä: Sophi, 117-145.

Eräsaari, Leena (2002) Julkinen tila ja valtion yhtiöittäminen. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Eräsaari, Leena (2006) New Public Management on julkisen sektorin vääryyksen isä. Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) *Vääryyskirja*. Helsinki: Kela tutkimusosasto, 87-102.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2005) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Marjatta (2003) Aina voi tehdä toisin. Asiakkaan avun tarpeen ja menettelytavan välisestä suhteesta muodostuu sosiaalityön laadun mitta. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä : PS - kustannus, 108-127.

Evers, Adalbert (2006) Complementary and Conflicting. The Different Meanings of "User involvement" in Social Services. Teoksessa Aila-Leena Matthies (toim.) *Nordic Civic Society Organisations and the Future of Welfare Services*. TemaNord 2006:517. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, TemaNord 2006: 517, 255-276.

Forsman, Soile (2007) Vertaistuki, yhteisöllisyys ja asukasvastuullisuus asukkaiden tulkitsemana. Teoksessa Sanna Sunikka & Ullamaija Seppälä & Riitta Granfelt (toim.) *Asunnottomuuskirja. Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen*. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 13. Helsinki: Yliopistopaino, 67-77.

Galanakis, Michail (2008) Space Unjust. Socio-Spatial Discrimination in Urban Public Space. Cases from Helsinki and Athens. Jyväskylä: Gummerus Printing.

Giddens, Anthony (2006) Debating the social model: Thoughts and suggestions, The Hampton Court Agenda: a Social Model for Europe (95-152). London: Policy Network.

[http:// www.policy-network.net/](http://www.policy-network.net/) Luettu 20.12.2008.

Gordon, Tuula & Hynninen, Pirkko & Lahelma, Elina & Metso, Tuija & Palmu, Tarja & Tolonen, Tarja (2007) Koulun arkea tutkimassa. Kokemuksia kollektiivisesta etnografiasta. Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 41-64.

Granfelt, Riitta (2003) Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Granfelt, Riitta (2007) Vankilasta vapauteen, kotiin, yhteiskuntaan. Asunnottomuuskirja. Teoksessa Sanna Sunikka & Ullamaija Seppälä & Riitta Granfelt (toim.) Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen. Julkaisusarja nro 13. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti, 101-112.

Haarni, Tuukka & Karvinen Marko & Koskela Hille & Tani, Sirpa (1997) Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa Tuukka Haarni & Marko Karvinen & Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) Tila, paikka, maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino, 9-34.

Hakala, Katariina & Hynninen, Pirkko (2007) Etnografisesta tietämisestä. Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 209-225.

Halttunen-Sommardahl, Riitta (2008a) Kumppanuustalot, lähiöasemat ja asukastalot. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 9.9.2008. Moniste.

Halttunen-Sommardahl, Riitta (2008b) Osallistavia menetelmiä ja rakenteita sosiaaliviraston työssä. Opas sosiaaliviraston työntekijöille. Helsinki: Helsingin sosiaalivirasto. [http:// www.hel.fi/](http://www.hel.fi/) Sosiaaliviraston julkaisuja 2008. Luettu 5.12.2008.

Hammersley, Martin & Atkinson, Paul (2007) Etnography Principles in Practice. Third edition. London: Routledge.

Hartikainen, Anne (2005) "Löytää se jokin, mikä koskettaa." Kohtaamisia vanhusien pitkäaikaishoidossa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino. Tampere 2005, 143-166.

Heller, Agnes (1984) Everyday Life. London, Boston, Melbourne & Henley: Routledge & Kegan Paul (alkuteos 1970).

Helsingin Sanomat Kaupunki 22.11.2008. Vanhat alkoholistit eivät halua muuttaa Helsingin asuntoloihin.

Hellsten, Reino (2008) Tilojen tilapäisestä käytöstä perittävät maksut. Pysyväisohje 15.1.2008. Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto.

Heritage, John (1996) Harold Garfinkel ja etnometodologia. Jyväskylä: Gummerus.

Hiilamo, Heikki & Pesola, Ulla & Tirri, Sirpa (2008) Kirkon ruoka-apu. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä & Tiina Silvasti (toim.) Toisten pankki Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Stakes, 115-124.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2005) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Horelli, Liisa & Wallin, Sirkku (2006) Aikasuunnittelun lähtökohdat. Teoksessa Liisa Horelli & Sirkku Wallin (toim.) Arjen ajan hallintaa. Kokemuksia suomalaisesta aikasuunnittelusta. Tutkimuksia 9/2006. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 10-15.

Horelli, Liisa & Boulin Jean-Yves (2006) Paikallista aikapolitiikkaa Euroopassa. Teoksessa Liisa Horelli & Sirkku Wallin (toim.) Arjen ajan hallintaa. Kokemuksia suomalaisesta aikasuunnittelusta. Tutkimuksia 9/2006. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 16-25.

Hurtig, Johanna (2003) Lasta suojelemissa: etnografia lasten paikan rakentamisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Rovaniemi : Lapin yliopisto.

Hämäläinen, Timo (2006) Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä yhteiskuntaa. Kansallisen ennakkointiverkoston näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta. Helsinki: Sitra, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. Osoite: <http://www.sitra.fi/julkaisut/ennakkointiverkostonraportti1-www.pdf>

Hyväri, Susanna (2001) Vallattomuudesta vastuuseen – Kokemuksen politiikan sankaritarinoita. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Helsinki: Tietosanoma.

Hyväri, Susanna (2005) Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 214-235.

Hyyppä, Markku T. (2002) Elinvoimaa yhteisöstä: sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

IFSW (2000) International federation of social workers General Meeting in Montreal, Canada, July 2000. <http://www.ifsw.org/en/p38000208.html>. Luettu 21.11.2008.

Ikäläinen, Sinikka & Martiskainen, Taina & Törrönen, Maritta (2003) Mangopuun juurelta kuusen katveeseen - asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Vantaa: Lastensuojelun Keskusliitto.

Jauhiainen, Jussi S. & Niemenmaa, Vivi (2006) Alueellinen suunnittelu. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskampus. Teknillinen korkeakoulu. Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, Raija (2006) Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.

Julkunen, Raija (2007) Sitran hyvinvointihautomosta. Yhteiskuntapolitiikka 72 (1), 72-79.

Julkunen, Raija (2008) Sosiaalipolitiikan kansalainen: aktivoitu, valtaistettu, vastuutettu, hylätty? Teoksessa Petteri Niemi & Tuija Kotiranta (toim.) Sosiaalialan normatiivinen perusta. Tampere: Palmenia, Helsinki University Press, 183-220.

Kallinen-Kräkin, Salme (toim.) (2008) Sosiaalialan kehittämishanke 2003-2007. Loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:6.

Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristiina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana (2007) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.

Kananoja, Aulikki & Niiranen Vuokko & Jokiranta Harri (2008) Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karisto, Antti & Karjalainen Pekka (2000) Lähiöprojektin kokovartalokuva: Verkostoitumista ja kaupunkipolitiikkaa. Teoksessa Pia Bäcklund & Harry Schulman (toim.) Kunnostusta ja kuntokävelyä, asukastiloja ja aikamatkoja. Onnistuiko Helsingin lähiöprojekti? Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2000:4. Helsinki: Yliopistopaino, 171-189.

Karisto, Antti (2003) Pelottava kaupunki. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.). Kohti kaupunkisosaalityötä - haasteena tasapainoinen kaupunki. Helsinki: Palmenia-kustannus, 67-81.

Karisto, Antti & Seppälä, Ullamaija (2004). Maukas Gradu. Valmistusvihjeitä tutkielman tekijöille. Tampere: Vastapaino.

Karisto, Antti (2005) Kaikenikäisten yhteiskuntaa - kulttuurikeskusten iäkkäät asiakkaat. Teoksessa Satu Silvanto & Maaria Linko & Vesa Keskinen & Timo Cantell (toim.) Kaupunkilaisten kulttuurikeskus. Tarkastelussa Stoa, Malmitalo ja Kanneltalo. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsingin kaupungin kulttuuriasiakseus, 138-143.

Karjalainen, Pekka & Karisto, Antti & Seppänen Marjaana (2002) Lähiöt, kaupunkisosaalityö ja projektitoiminta. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosaalityö. Jyväskylä SoPhi, 253-271.

Karjalainen, Pekka & Karisto, Antti & Seppänen, Marjaana (2003) Lähiöt, kaupunkisosaalityö ja projektitoiminta. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki. Helsingin yliopiston tutkimus - ja koulutuskeskus Palmenia. Helsinki: Palmenia - kustannus, 229 - 250.

Karjalainen, Pekka (2004) Uudenlaisia otteita ja kertaustyytlejä. Lähiöuudistus 2000 -ohjelman arvioinnin loppuraportti. Suomen ympäristö 703. Helsinki: Ympäristöministeriö. Alueiden käytön osasto. <http://www.ymparisto.fi/julkaisut> . Luettu 21.11.2008.

Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (toim.) (2005) Sosaalityö hyvinvointipoliitiikan välineenä 2015 –toimenpideohjelma. Julkaisuja 2005:13. Helsinki: Sosaali- ja terveysministeriö.

Karjalainen, Pekka (2008) Yhteisyyttä ja yhdyskuntatyötä. Teoksessa Terttu Nupponen & Eeva-Liisa Broman & Erkki Korhonen & Markus Laine (toim.) Myönteisiä muutoksia ja kasvavia haasteita. Kokemuksia Helsingin lähiöprojektin v. 2004-2007 ja Urban II –yhteisöaloiteohjelman v. 2001-2006 toiminnasta. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2008:6. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 127-146.

Karvonen, Sakari & Moisio, Pasi & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (2008) Suomalaisten muuttuvat elinolot. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 28-37.

Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo. M. (2008) Hyvinvoinnin vajeet maalla, kaupungeissa ja kaupunkikeskuksissa. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 276-293.

Kattainen, Eija & Muuri, Anu & Luoma, Minna-Liisa, Liisa & Voutilainen, Päivi (2008) Läheisapu ja sen merkitys kansalaisille. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 218-230.

Kaukoluoto, Eeva (2006) Selvitys koululaisten iltapäivätoiminnasta Helsingin kaupungin leikkipuistoissa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2006:6.

Koivunen, Hannele (1997) Hiljainen tieto. 2. painos. Helsinki: Otava.

Kopomaa, Timo (1997) Tori – marginaali – haastava kaupunki. Tilatapauksia julkisten ulkotilojen käytöstä ja reunimmaisista käytännöistä. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran Toimituksia 670. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kopomaa, Timo (2003) Juoppoporukan kokoontumiskatos: Kaupunkipolitiikan kukkanen vai uutta urbaania arkea? Teoksessa Kopomaa, Timo (toim.) Kohti kaupunkisosaalitehtävää - haasteena tasapainoinen kaupunki. Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Helsinki: Palmenia – kustannus, 165 – 189.

Kopomaa, Timo (2005a) Naapuruussuvaitsevaisuus. Tuetun asumisen ja palvelutoiminnan yhteys lähiympäristöön, asukasvaikuttamiseen ja kaupunkisuunnitteluun. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2005:2.

Kopomaa, Timo (2005b) Etäauttaminen, kolmas sektori ja tietoyhteiskunta. Teoksessa Timo Kopomaa ja Tero Meltti (toim.) Kaupunkisosaalitehtävää paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino, 123-140.

Kopomaa, Timo & Peltomaa, Lasse (2008) Johdanto. Teoksessa Timo Kopomaa & Lasse Peltomaa & Tapio Litmanen (toim.) Ei meidän pihallemme! Paikalliset kiistat tilasta. Helsinki: Gaudeamus, 9-27.

Korhonen, Erkki & Malin, Liisa & Saavola, Kaarina (1998) Helsingin asukastalot ja yhteiskerhotilat. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1998:1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Korkiamäki, Riikka (2008) Surffailusta arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Irene Roivainen & Marianne Nylund & Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Juva: PS-kustannus, 173-192.

Korkiamäki, Riikka & Nylund, Marianne & Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (2008) Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakkaan rajapinnassa. Teoksessa Irene Roivainen & Marianne Nylund & Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 9-20.

Kosik, Karel: Det konkretas dialektik. En studie i människans och världens problematik, Surte 1978. (Alkuper. Dialektika konkretniho.)

Koskela, Hille (1994) Tilan voima ja paikan henki - yhteiskuntateoria ja humanismi uudessa aluemaantieteessä. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja B 42.

Koskinen, Anna-Kaisa (2007) "Vaihtoehtoinen tarina." Mitä on sosiaalinen muutostyö? Julkaisusarja nro 14. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti.

Koskinen, Simo (2003) Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä : PS - kustannus, 206 – 236.

Kröger, Teppo (2004) Sosiaalipalvelujen tutkimus ja sosiaalityö. Janus 12(2), 200-216.

Kuparinen, Riitta (2005) "Ei meidän naapuriin": Tapaustutkimus asukasyhteisön suhtautumisesta kehitysvammaisten asuntolan rakentamiseen. Kotututkimuksia 3.:2005. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuusela, Pekka (1996) Yhteiskuntateoria, sosiaalinen toiminta ja sosiaalitieteet. Tutkimus sosiaalisen toiminnan teorian nykytilasta ja kehityksestä 1900-luvulla. Akateeminen väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 35.

Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (2006) Kansalaisuuden ulottuvuudet. Teoksessa Mikko Saastamoinen & Pekka Kuusela (toim.) Kansalaisuuden ääri- viivoja. Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, Palmenia-sarja, 9-25.

Kyttä, Marketta & Kahila, Maarit (2006) PehmoGis. Elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 90. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Arkkitehtiosasto.

Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula (2007) Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet. Janus 4(2007), 316-332.

Laki julkisista hankinnoista 348/2007

Lappalainen, Sirpa (2007) Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 9-14.

Lappi, Tiina-Riitta (2007) Neuvottelu tilan tulkinnoista. Etnologinen tutkimus sosiaalisen materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläisissä kaupunkipuhunnoissa. Jyväskylä Studies in Humanities 80. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lehtinen, Riitta (1996) Työttömät ja vapaaehtoistoiminta. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Ulla Kotikari & Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkot. Tampere: Vastapaino, 107-120.

Lehto-Pusa, Päivi (1993) Vapaaehtoistyön mahdollisuuksista. Helsingin kaupungin tietokeskuksen keskustelualoitteita 1993:4.

Lehtonen Heikki (1990) Yhteisö. Tampere: Vastapaino.

Lehtonen Mikko (2000) Merkitysten maailma. Tampere: Vastapaino.

Lindqvist Ulla (2008) Varhaisia tekoja, vertaistuen tiloja. Varhaisen tuen työn kehittävä arviointi Helsingin kaupungin sosiaaliviraston perhekeskuksissa. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto: Yhteiskuntapolitiikan laitos. Yhteisösosiaalityön erikoisala.

Massey, Doreen (2008) Samanaikainen tila. Mikko Lehtonen & Pekka Rantanen & Jarno Valkonen. (toim.) Janne Rovio (suom.) Tampere: Vastapaino.

Matthies, Aila-Leena (1990) Kapinasta muutoksen malliksi. Vaihtoehtoinen sosiaalityö Suomessa. Helsinki: Hanki ja jää.

Matthies, Aila-Leena (2002) Paikallisstrategiat syrjäytymistä vastaan. Eurooppalaisen vertailututkimuksen johtopäätöksiä. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Sophi, 233-252.

Matthies, Aila-Leena (2005) Vapaaehtoistoiminnan suhde aktivoivaan työllisyyspolitiikkaan. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta anti, arvot, osallisuus. Tampere: Vastapaino, 305-324.

Matthies, Aila-Leena (toim.) (2006) Nordic Civic Society Organisations and the Future of Welfare Services. A model for Europe. Vålfärdsforskningsprogrammet. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, TemaNord 2006:517.

Matthies, Aila-Leena (2007) Toisenlainen kolmas sektori. Pohjoismaiden sosiaali- ja terveystjärjestöt tutkimuksen valossa. Yhteiskuntapolitiikka 72(1), 57-71.

Matthies, Aila-Leena (2008) Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Irene Roivainen & Marianne Nylund & Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 61-79.

Mietola, Reetta (2007) Etnografisesta haastattelusta etnografiseen analyysiin. Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 151-176.

Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (2008) Johdanto. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 14-26.

Mokka, Roope & Neuvonen, Aleksi (2006) Yksilön ääni. Hyvinvointivaltio yhteisöjen ajalla. Helsinki: Sitra.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma (2005) Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nenonen, Marja (2006) Betania on sopivan pieni paikka! Asukas- ja kumppanuustalo Betanian toiminnan arviointi Bikva-mallilla. Opinnäytetyö. Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulu

Niemelä, Pauli (1983) Sosiaalityön lähtökohdista. Näkökohtia sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan teoriasta ja käytännöstä. Helsingin yliopisto: Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia 3/1983.

Niemelä, Pauli (1986) Ihmiskeskeinen sosiaalityö: teoreettinen tarkastelu. Teoksessa Karisto - Purola (toim.) Sosiaalityön kehittäminen – taustoja, reunaehdot, näkökulmia. Oppimateriaaleja 1. Helsinki: Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 131-151.

Niemelä, Pauli & Hämäläinen, Juha (1993) Sosiaalialan etiikka. Helsinki: WSOY.

Niemelä Pauli (2004a) Etiikka ja hyvinvointivaltion palvelut. Yhteiskuntapolitiikka 69 (3), 300-305.

Niemelä Pauli (2004b) Theory of Human Action – Basis to Analyse Social Work Theoretically. Teoksessa Peter Erath & Brian Littlechild & Riitta Vornanen (toim.) Social Work in Europe - Descriptions, Analysis and Theories. Materialien zur vergleichenden Sozialarbeitswissenschaft und zur interkulturellen/internationalen Sozialarbeit. Band 3. Eichstätt: Institut für vergleichende Sozialarbeitswissenschaft und interkulturelle/ internationale Sozialarbeit (ISIS) e.V.

Niemelä, Pauli (2004c) Sosiaalinen pääoma Suomen kunnissa. Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 42. Helsinki: Kunnallisanalan kehittämissäätiö.

Niemelä, Pauli (2006) Hyvinvoinnin käsite toiminnan teorian valossa. Teoksessa Pauli Niemelä & Terho Pursiainen (toim.) Hyvinvointi yhteiskuntapoliittisena tavoitteena. Professori Juhani Laurinkarin juhlaKirja. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia nro 62. Kuopio: Kuopion yliopisto, 67-79.

Niemelä, Pauli (2008) Inhimillisen toiminnan teoria. Toiminnan systemaattista jäsentämistä ja soveltamisesimerkkejä. Teoksessa Petteri Niemi & Tuija Kotiranta (toim.) Sosiaalialan normatiivinen perusta. Tampere: Palmenia, Helsinki University Press, 221-239.

Niiranen, Vuokko (2002) Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaa-
lityössäkin. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen
(toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Sophi, 63-80.

Nurmela, Sakari (1996) Yhteiset kerhotilat Helsingissä. Asukkaiden käsitykset 1996. Fennica-tutkimusryhmä. Espoo: Suomen Gallup Oy.

Nylund, Marianne (2000) *Varieties of Mutual Support and Voluntary Action: A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers*. Helsinki: Finnish Federation for Social Welfare and Health.

Nylund, Marianne (2004a) Sosiaalisten verkostojen tutkimus ja sosiaalityön käytännöt. *Janus* 12(2), 184 -199.

Nylund, Marianne (2004b) Vapaaehto- ja kansalaistoimintaa urbaanissa paikallisyhteisössä. Teoksessa Pia Bäcklund (toim.) Kotipesänä Helsinki: Helsingin kaupunginosayhdistysten Liitto ry 40 vuotta. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 116-132.

Nylund, Marianne (2005) Osallisuus ja osallistuminen kansalaistoiminnassa. Teoksessa Timo Kopomaa & Tero Meltti (toim.) Kaupunkisosaaliötä paikan-
tamassa. Helsinki: Palmenia. 141-156.

Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (2005) Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne, Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13-38.

Närhi, Kati (2004a) The Eco-Social Approach in Social Work and the Challenges to the Expertise of Social Work. Jyväskylä: University of Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research .

Närhi Kati (2004b) SVA asuinympäristöjen kehittäjänä. Teoksessa Rauno Sairinen & Johanna Kohl (toim.) Ihminen ja ympäristön muutos. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 87, 119-140.

Pakarinen, Terttu (2002) Osallistumisen taustalla olevat ajatusmallit ja osallistumisen tulevaisuus. Teoksessa Pia Bäcklund & Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus, 75-91.

Peltosalmi, Juha (2008) Kohtaamispaikkoihin on oikeasti matala kynnys. Sosiaali- ja terveysviesti 5/2008, 6-7.

Pessi, Anne Birgitta (2008) Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin. RAY:n juhluvoden kansalaiskyselyjen tulokset. Avustustoiminnan raportteja 19. Helsinki: RAY.

Piimies, Marja (2008) Lähiöistä kaupunginosiksi, joissa tapahtuu! Lähiöprojektin projektisuunnitelma 2008-2011. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2008:13.

Pohjola, Anneli (1993) Asiakas sosiaalityön määrittäjänä. Teoksessa Riitta Granfelt & Harri Jokiranta & Synnöve Karvinen & Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola. Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 55-95.

Pohjola, Anneli (2003) Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) Eettisesti kestävä sosiaalityö. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 53-67.

Poppo, Keith (1995) Analysing Community Work. Its Theory and Practice. Buckingham: Open University Press.

Puustinen, Sari (2006) Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne. Vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A34. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Pösö, Tarja (1993) Kolme koulukotia: tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. Acta Universitatis Tamperensis, Ser A Vol. 388 . Tampere: Tampereen Yliopisto.

Pösö, Tarja (2005) Kun paikka menee tutkijaan. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) Toinen tieto. Kirjoituksia huonosaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Stakes, 118-135.

Rantala, Taina (2006) Etnografisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Jari Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp Ky ja tekijät, 216-283.

Rauhala, Lauri (1989) Ihmisen ykseys ja moninaisuus. Helsinki: Sairaanhoidtajien koulutussäätiö.

Riihelä, Juhani (2005) Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudun kunnissa. Teoksessa Tuula Joroinen (toim.) Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 117-144.

Rimpelä, Matti (2008) Lasten ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 62-74.

Rinkinen, Kristiina (2004) Rivien väliin jäävät asukkaat. Hiljaisten ryhmien osallistaminen ympäristösuunnittelussa. Diplomityö. Urban II -yhteisöaloiteohjelma. Elävä kaupunki -hanke. Vantaa: Vantaan kaupunki.

Roivainen, Irene (1999). Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1999: 2.

Roivainen, Irene (2001) Settlementtityö sosiaalisen työn toteuttajana. Teoksessa Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt hyvinvoinnin tuottajina. Uusi Yhteisötyö -projektin loppuraportti. Kolmen settlementin kokemuksia. Settlementtijulkaisuja 10. Helsinki: Suomen Settlementiliitto ry, 9-21.

Roivainen, Irene (2004) Settlementti välissä olemisen tilana. Teoksessa Tuula Helne & Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen (toim.) Seis yhteiskunta – tahdon sisään! SoPhi 80. Jyväskylä: SoPhi, 149-165.

Roivainen, Irene (2008a) Onko yhdyskuntatyö katoamassa suomalaisesta sosiaalityöstä? Teoksessa Irene Roivainen & Marianne Nylund & Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 25-42.

Roivainen, Irene (2008b) Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino, 253-281.

Saari, Juho & Yeung, Anne Birgitta (2007) Altruismi ja oikeudenmukaisuus. Teoksessa Juho Saari & Anne Birgitta Yeung (toim.) Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press, 115- 135.

Saastamoinen, Mikko (2006) Riskitodellisuus ja aktiivisen kansalaisuuden ihanne. Teoksessa Mikko Saastamoinen & Pekka Kuusela (toim.) Kansalaisuuden ääriviivoja. Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, Palmenia-sarja, 53-84.

Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski Synnöve & Nylund, Marianne (2005) Mitä sosiaalityön käytäntötutkimus on? Teoksessa Mirja Satka, Synnöve Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 9-19.

Sennet, Richard (2004) Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Marjaana (2001) Liipolan Onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Siiki, Anna-Mari (2005) Sosiaalityötä leipäjonossa – toisin tekemisen mahdollisuus. Teoksessa Timo Kopomaa & Tero Meltti (toim.) Kaupunkisomiaalityötä paikantamassa. Helsinki: Palmenia, 55-60.

Siiki, Anna-Mari (2008) Myllypuron ruokajono – esimerkki hyvinvointiköyhyydestä. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä & Tiina Silvasti (toim.) Toisten pankki. Helsinki: Stakes, 127-161.

Simmel, Georg (2005) Suurkaupunki ja moderni elämä: kirjoituksia vuosilta 1895-1917. Suomentanut Tiina Huuhtanen. Valikoinut ja esipuheen kirjoittanut Arto Noro. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet (2005) Arki, arvot, elämä, etiikka. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. <http://www.talentia.fi/files/1649-Etiikkaopas2005.pdf>. Luettu 19.11.2008.

Sosiaalihuoltolaki 710/1982.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2008) Sairaanhoitokorvaukset kunnallisen sosiaali- tai terveydenhuollon tiloissa annetusta yksityisestä terveydenhuollosta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:49. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi> Luettu 25.2.2009.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2009) Kaste-ohjelman valtakunnallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2008-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi> Luettu 25.2.2009.

Stepney, Paul & Evans, David (2000) Community Social Work: Towards an Integrative Model of Practice. Teoksessa Paul Stepney & Deirdre Ford (toim.) Social Work Models, Methods and Theories. A Framework for Practice. Dorset: Russel House Publishing, 105-115.

Strandell, Harriet (1995) Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.
Strassoldo, Raimondo (1993) Tilan sosiaalinen rakenne. Yhdyskuntasuunnittelun laitos, julkaisuja 21. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu.

Tainio, Hannele (2007) Päivästä päivään elämistä. Pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalvelut ja muuttuvat palvelutarpeet. Pääkaupunkiseudun asunnottomien palvelujen kehittämisyksikkö -hanke. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA. Työpapereita 2:2007. Helsinki: Heikki Waris -instituutti.

Tedre, Silva (2006) Asunnon vangit – ulos pääseminen sosiaalisena ongelmana. Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) Vääryyskirja. Helsinki: Kellan tutkimusosasto, 161-171.

Tiilikainen, Marja (2003) Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Toivonen, Mari (2008a) Mansikkapaikka on kuin ... hengähdyspaikka arjen keskellä. Teoksessa Irene Roivainen & Marianne Nylund & Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 141-151.

Toivonen, Mari (2008b) Kansalaistalo Mansikkapaikka. Tapaustutkimus yhdyskuntatyöstä. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Yhteisösosiaalityön erikoisala.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2006) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, Pirjo (2000) Alueellinen toiminta ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Pia Bäcklund & Harry Schulman (toim.) Kunnostusta ja kuntokävelyä, asukastiloja ja aikamatkoja. Onnistuiko Helsingin lähiöprojekti? Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2000:4. Helsinki: Helsingin kaupunki, 109-130.

Turunen, Päivi (2004) Samhällsarbete i Norden. Diskurser och praktiker i omvandling. Växjö: Växjö University Press, Acta Wexionensia 47.

Turunen, Päivi (2008) Muuttuva yhdyskunta osana pohjoismaiden sosiaalityötä. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 43-59.

Tönnies, Ferdinand (1955) Community and Association. Transl. C. P. Loomis. London.

Törmä, Sinikka (2007) Sopimaton hoitojärjestelmälle. Teoksessa Sakari Karjalainen, Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä (toim.) Pääsy kielletty! Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: Stakes, 86-115.

Törrönen, Maritta (1999) Lasten arki laitoksessa - Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Helsinki University Press.

Törrönen, Maritta (2005) Lasten arjen yhteisöllisyys ja sosiaaliset verkostot. Teoksessa Mirja Satka & Synnove Karvinen -Niinikoski & Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 218-239.

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu (2007) Venäläistaustaisten lapsiperheiden arjen hyvinvointi ja elämäntyytyväisyys Suomessa. Teoksessa Maija Jäppinen & Johanna Hurtig & Maritta Törrönen. Arjen polkuja ja kohtaamisia. Venäläistaustaiset maahanmuuttajat ja palvelujärjestelmä Kaakkois-Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Kotka ja Empathos-projekti, 37-65.

Valkama, Pekka & Marja-aho, Mikko & Siitonen, Pentti (2004) Kaupunginosan palvelujen järjestämisen vaihtoehdot. Kuntien yhteisen kaupunginosan palvelujärjestelmä - esimerkkinä Vuores. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
<http://www.uta.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2005/003.html>. Luettu 8.5.2006.

Valokivi, Heli (2008) Kansalainen asiakkaana. Tutkimus vanhusten ja lainrikkojien osallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Acta Universitas Tampereensis 1286. Tampere: Tampere University Press.

Virtanen, Hanna & Vilkkama, Katja (2008) Somaliensa asuminen pääkaupunkiseudulla. Suurperheiden arki suomalaisissa lähiöissä. Teoksessa Tuomas Martikainen & Tuula Sakaranaho & Marko Juntunen (toim.) Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 132-156.

Vuolteenaho, Jani (2005) Uusköyhyys ja jälkimoderni urbanismi: avauksia kansainväliseen keskusteluun ja suomalaiseen kaupunkiköyhyyteen. Teoksessa Timo Kopomaa & Tero Meltti. Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Palmenia Kustannus, 20-36.

Vuorinen, Marja & Särkelä, Riitta & Peltosalmi, Juha & Eronen, Anne (2007) Järjestöbarometri 2007. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Välimaa, Outi (2008) Kunnallisen aikuissosiaalityön rajat ja ammattietiikka pitkäaikaistyöttömien kohtaamisissa. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa Tampere: Vastapaino, 175-195.

Välimäki-Adie, Seija & Pylkkänen, Jaana (2008) Kaupunkiyhteisöllisyyttä ja yhdyskuntatyötä Helsingin Vuosaaressa. Teoksessa Irene Roivainen & Marianne Nylund & Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 99 -110.

Ympäristöministeriö (2008a) Lähiöistä kaupunginosiksi. Lähiöohjelma 2008 - 2011. Ympäristöministeriön raportteja 17/2008. Helsinki: Alueidenkäytön osasto. <http://www.ymparisto.fi>. Luettu 21.11.2008.

Ympäristöministeriö (2008b) Rakentamisen normitalkoot. Yhteenvetoraportti ammattilaiskyselyistä ja -haastatteluista. [Http:// www.normitalkoot.fi/tausta_ja tavoitteet/kysely_ ammattilaisille/](http://www.normitalkoot.fi/tausta_ja_tavoitteet/kysely_ammattilaisille/) Luettu 23.11.2008.

Ympäristöministeriö (2008c) Hallituksen asuntopoliittiset ohjelmat: Valtioneuvoston asuntopoliittinen toimenpideohjelma. Helsingin seudun aiesopimus. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma. Ympäristöministeriön raportteja 15/2008. Helsinki: Ympäristöministeriö. Asunto- ja rakennusosasto. [Http://www.ymparisto.fi/](http://www.ymparisto.fi/). Luettu 21.11.2008.

LIITTEET

Liite 1. Ilmoitus asukastiloissa tutkimuksen tekemisestä

15.10.2007

HYVÄT ASUKASTILOISSA KÄVIJÄT

Teen sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen, yhteisösosiaalityön ammatillista opinnäytetyötä asukastiloissa X:ssä ajalla 15.10.2007 – 31.3.2008. Tutkimukseni aiheena ovat asukastilat ja toiminta niiden yhteydessä. Asukastalot ja -tilat ovat avoimia kaikille ja siksi juuri mielestäni mielenkiintoisia paikkoja.

Tutkimusta teen osallistumalla ja havainnoimalla toimintaa asukastiloissa.

Raportin kirjoitan vuoden 2008 aikana siten, että kenekään tutkimukseen osallistuneen henkilötiedot eivät ole siitä tunnistettavissa. Toivon, että tutkimuksesta saadaan asukkaiden näkemyksiä palvelujen ja asukastilojen suunnitteluun.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa x, sosiaalityön professori Helsingin yliopisto, puh. x.

Keskustelen mielelläni kanssanne.

Etukäteen kiittäen

Inkeri Rehtilä puh. x
erityisasiantuntija (virkavapaalla 31.3.2008 asti)
X sosiaalivirasto

Liite 2. Etnografiset litteroidut haastattelut

Haastattelut (15)		Tila	Haastateltavat (32)			Haast.tilanteessa lisäksi (10)		
Nro	Pvm	*	Mies Lkm	Nainen Lkm	Henk.k. Lkm	Lapsia Lkm	Henk.k. Lkm	Opiskelija Lkm
Tutkimusaineisto								
1.	30.11.2007	*asukastila		1				
2.	03.12.2007	*koti	1					
3.	03.12.2007	*asukastila		1				
4.	04.12.2007	asukastila		1		1		
5.	04.12.2007	asukastila		2		2		
6.	10.12.2007	*koti	1					
7.	11.12.2007	*koti	1					
8.	30.01.2008	asukastila		2		2		
9.	30.01.2008	*koti	1					
10.	20.03.2008	asukastila		1				
11.	25.03.2008	asukastila	5	2			1	1
12.	25.03.2008	*asukastila	4	4				1
Yht.			13	14		5	1	2
Tausta-aineisto								
13.	14.01.2008	*toimisto			1			
14.	29.02.2008	*asukastila	1	1	1	2		
15.	28.03.2008	*asukastila			1			
Yht.			1	1	3	2		
Aineisto								
Yht.			14	15	3	7	1	2

* Haastattelu sovittu etukäteen